

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

**Η συμβολή των φυσικών και πολιτιστικών διαδρομών στην οικονομική
ανάπτυξη οργανωμένων θρησκευτικών συνόλων.
Η περίπτωση του Αγίου Όρους**

Διπλωματική Εργασία

Ζέρβας Κωνσταντίνος

Αθήνα, 2021

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Ρόιδω Μητούλα

Καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης,

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Κωνσταντίνος Αμπελιώτης

Αντιπρύτανης, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης,

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Αγησίλαος Οικονόμου

Διδάκτωρ

Ο Ζέρβας Κωνσταντίνος δηλώνω υπεύθυνα ότι:

1. Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
2. Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Ο κλήρος της Παναγίας

Η Κυρία Θεοτόκος, όταν φανερώθηκε στον πρώτο ερημίτη του Άθωνα, τον Άγιο Πέτρο (655-681), και μετά από περίπου πέντε αιώνες στον ηγούμενο της Μεγίστης Λαύρας Νικόλαο, είπε τα εξής:

“Η κατοίκησή σας και η κατά Θεόν ανάπαυσή σας δεν θα είναι αλλού πουθενά παρά μόνο στο όρος του Άθωνος, το οποίον έλαβα από τον Υιόν και Θεόν μου να είναι κλήρος δικός μου. Και εκείνοι που θέλουν να αναχωρήσουν από τις κοσμικές φροντίδες και συγχύσεις, να έρχονται και να δουλεύουν στο περιβόλι αυτό, να καλλιεργούν την αρετή και την καθαρότητα της καρδιάς, και από τώρα και εμπρός θα λέγεται από όλους Άγιον Όρος”.

“Υπόσχομαι δε πολύ να αγαπώ, να βοηθώ και να σκέπω εκείνους, που με άδολη καρδιά έρχονται να δουλέψουν ολόψυχα στον Θεό, να προσεύχονται αδιάκοπα για την ψυχή τους, να παρακαλούν τον Θεό για την Εκκλησία Του και για όλον τον κόσμο να τον φωτίσει ο Θεός να γίνουν όλοι πρόβατα γνήσια και άδολα του Χριστού και Θεού μας”.

“Με το έλεος και τη χάρη του Υιού και Θεού μου θα γεμίσει από τη μία άκρη έως την άλλη το όρος τούτο από μοναχούς ευσεβείς και ορθοδόξους. Για τούτο χαίρεται και αγάλλεται το πνεύμα μου, διότι όλοι αυτοί θα υμνούν, θα ευλογούν και θα δοξάζουν το πάντιμον και μεγαλοπρεπές όνομα της Παναγίας Τριάδος. Από αυτούς τους μοναχούς, με τα σημεία και θαύματα που θα κάνουν με την καθαρή και αγία ζωή τους, θα δοξάζεται και θα μεγαλώνεται σε όλα τα πλάτη και τα μήκη το όνομα του Θεού”.

“Από τη θλίψη, τη στενοχώρια, τους πειρασμούς, τα σκάνδαλα και τις στερήσεις που θα υπομένουν οι μοναχοί αυτοί, θα μάθει ο κόσμος να κάνει υπομονή στις δύσκολες στιγμές της ζωής του”.

“Για όλα αυτά δε που θα υπομένουν, θα παρακαλέσω τον Υιό και Θεό μου να συγχωρήσει τις ελλείψεις τους και να τους αξιώσει θείων και ουρανίων χαρισμάτων. Θα παρακαλέσω να τους χαρίσει ειλικρινή μετάνοια και φωτισμό, για να έχουν καλήν απολογία κατά την ημέρα εκείνη τη μεγάλη και επιφανή της Δευτέρας Παρουσίας, και στη μέλλουσα δίκαια κρίση να τύχουν του απείρου ελέους. Αλλά και στην παρούσα ζωή θα έχουν και από εμένα μεγάλη βοήθεια, διότι θα ελαφρύνω τους πόνους, τους κόπους, τις πίκρες τους και θα αποδιώχνω τους νοητούς και αισθητούς πειρασμούς, που θα τους γίνονται από τον εχθρό και επίβουλο διάβολο και πολέμιο του ανθρωπίνου γένους”. (Από το βιβλίο “Γεροντικόν” του Αγίου Όρους)

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την τριμελή επιτροπή, για τη δυνατότητα εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και ιδιαίτερα την καθηγήτρια κυρία Ρόιδω Μητούλα, επιβλέπουσα της διπλωματικής.

Ακόμα, ευχαριστώ πολύ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος «Βιώσιμη Ανάπτυξη» για τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα την οικογένειά μου και όσους μου στάθηκαν κατά τη διάρκεια και αυτού του μεταπτυχιακού.

Για την ολοκλήρωση της εργασίας δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω όλους όσους απάντησαν στα ερωτηματολόγια, συμμετείχαν στις συνεντεύξεις της επιτόπιας έρευνας και μεσολάβησαν για την πραγματοποίησή της.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	9
Abstract	11
Κατάλογος Εικόνων	13
Κατάλογος Πινάκων	14
Κατάλογος Σχημάτων	15
Συντομογραφίες	16
Εισαγωγή	17
1 Η δομή της διπλωματικής εργασίας.....	19
2 Θεωρητικό πλαίσιο και βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	21
2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός του Αγίου Όρους.....	21
2.2 Γεωφυσικός Προσδιορισμός του Αγίου Όρους.....	22
2.2.1 Κλίμα	22
2.2.2 Χλωρίδα.....	23
2.2.3 Πανίδα	24
2.2.4 Έδαφος	24
2.2.5 Κυανές Επιφάνειες	25
2.3 Η Ιστορία του Αγίου Όρους	25
2.4 Οι τέχνες στο Άγιο Όρος	29
2.4.1 Αγιορείτικη αρχιτεκτονική	30
2.4.2 Ζωγραφική.....	32
2.4.3 Φορητές εικόνες.....	33
2.4.4 Χειρόγραφα	33
2.4.5 Μικροτεχνία	33
2.5 Αθωνιάδα Σχολή/Ακαδημία	33
2.6 Προσωπικότητες του Αγίου Όρους	35
2.6.1 Ο Αθανάσιος ο ονομαζόμενος και Αθωνίτης.....	35
2.6.2 Ο Κοσμάς ο Αιτωλός.....	35
2.6.3 Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κύριλλος Ε΄	36
2.6.4 Ο γέροντας Παΐσιος.....	36
2.7 Μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς UNESCO.....	37
2.8 Διοίκηση Αγίου Όρους.....	39
2.8.1 Πολιτική Διοίκηση Αγίου Όρους	39
2.8.2 Θρησκευτική Διοίκηση	40
2.8.3 Ιερές Μονές και «Εξαρτήματα Μονών»	43
2.9 Η ζωή των μοναχών στο Άγιον Όρος	44
2.9.1 Ημερολόγιο και Ώρα	44
2.9.2 Προσευχή	45
2.9.3 Εργασία / Διακονήματα	45
2.9.4 Διατροφή.....	47
2.10 Πρόσβαση και Μετακινήσεις	47
2.10.1 Ακτοπλοΐα.....	48
2.10.2 Κρουαζιέρες	49
2.10.3 Οδικό δίκτυο και μεταφορές	49
2.10.4 Αποστάσεις και χρόνοι μετακίνησης	49
2.10.5 Προβλήματα	50
3 Πολιτισμικές διαδρομές	51
3.1 Δεδομένα και παραδοχές εκπόνησης πολιτιστικών διαδρομών.....	51

3.2	Τυπικό πρόγραμμα επίσκεψης σε Ιερά Μονή	52
3.2.1	Άφιξη	52
3.2.2	Καλωσόρισμα	52
3.2.3	Εσπερινός και Φαγητό	52
3.2.4	Προσκύνημα Ιερών Λειψάνων και Κειμηλίων	52
3.2.5	Ελεύθερος Χρόνος.....	53
3.2.6	Όρθρος/Θεία Λειτουργία.....	53
3.2.7	Φαγητό, Αναχώρηση.....	53
3.3	Δάφνη	54
3.4	Διαδρομή 1η.....	56
3.4.1	Ιερά Μονή Ζωγράφου	57
3.4.2	Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου	59
3.4.3	Ιερά Μονή Δοχειαρίου	61
3.5	Διαδρομή 2 ^η	63
3.5.1	Ιερά Μονή Ξενοφώντος	64
3.5.2	Ιερά Μονή Παντελεήμονος.....	66
3.5.3	Ιερά Μονή Ξηροπόταμου.....	68
3.6	Διαδρομή 3 ^η	70
3.6.1	Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου.....	71
3.6.2	Καρυές.....	73
3.6.3	Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας	75
3.7	Διαδρομή 4 ^η	77
3.7.1	Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου	78
3.7.2	Ιερά Μονή Διονυσίου.....	80
3.7.3	Ιερά Μονή Αγίου Παύλου	82
3.8	Διαδρομή 5 ^η	84
3.8.1	Ιερά Μονή Χιλανδαρίου.....	85
3.8.2	Ιερά Μονή Εσφιγμένου	87
3.8.3	Ιερά Μονή Βατοπαιδίου	89
3.9	Διαδρομή 6 ^η	91
3.9.1	Ιερά Μονή Παντοκράτορος.....	92
3.9.2	Ιερά Μονή Σταυρονικήτα	94
3.9.3	Ιερά Μονή Ιβήρων.....	96
3.10	Διαδρομή 7 ^η	98
3.10.1	Ιερά Μονή Φιλοθέου	99
3.10.2	Ιερά Μονή Καρακάλλου	101
3.10.3	Ιερά Μονή Μεγίστης Λάβρας	103
4	Οικονομικοί Πόροι του Αγίου Όρους	105
4.1	Δημογραφικά στοιχεία	105
4.2	Χορηγήσεις Ελληνικού Δημοσίου	106
4.3	Χρηματοδοτήσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	106
4.4	Πολιτιστικές εκδηλώσεις	108
5	Μεθοδολογία.....	109
5.1	Εργαλείο της Έρευνας.....	109
5.2	Στατιστική Ανάλυση.....	109
6	Αποτελέσματα.....	110
	Συμπεράσματα	123
	Έντυπη Βιβλιογραφία.....	125
	Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία	127

Παράρτημα Α΄	128
Παράρτημα Β΄	132

Περίληψη

Στη σημερινή εποχή, υπάρχουν επιστήμονες που έχουν ταχτεί υπέρ της παράδοσης και του πολιτισμού και κρατούν αναλλοίωτες κατά τους αιώνες κάποιες σταθερές αξίες του ανθρώπου απαντώντας σε πολλές περιβαλλοντικές, οικονομικές και πολιτιστικές εκδοχές. Αυτοί, στρέφονται από το μαζικό στο τοπικό, παραδοσιακό, αυθεντικό και ποιοτικό στοιχείο που προσφέρει η ιδιαιτερότητα του πολιτισμού αυτού του τόπου. Η περίπτωση του Αγίου Όρους αποτελεί ένα δυναμικό στοιχείο για έρευνα, εφόσον μέσω της ποικιλομορφίας των μοναστηριών μπορούν να αναδειχτούν τα διαφορετικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά του τόπου. Έτσι, μέσα από την τοπική ανάπτυξη μπορούν να πραγματοποιηθούν η βιωσιμότητα, η ανταγωνιστικότητα και η κοινωνική συνοχή.

Επιπλέον, οι στοχευόμενες στρατηγικές της τοπικής ανάπτυξης μαζί με την καινοτομία, ενσωματώνονται στο τοπικό κεφαλαίο, μέσω τουριστικών, πολιτιστικών χαρακτηριστικών και θρησκευτικών παραδόσεων οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν την τοπική κοινωνία και την βιώσιμη ανάπτυξη. Στη συνέχεια, οι πολιτιστικοί φορείς του κάθε μοναστηριού αναδεικνύουν την ταυτότητα της περιοχής και αναπαράγουν τον πολιτισμό, εφόσον το πολιτιστικό προϊόν μπορεί να φέρει οικονομικά οφέλη και να αποτελέσει μοχλό της τοπικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας στην κοινωνία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη των πολιτιστικών διαδρομών και μονοπατιών του Αγίου Όρους καθώς και η καταγραφή των απόψεων των επισκεπτών για τη διαμονή τους σε αυτό. Για την υλοποίηση της εργασίας συλλέχθηκαν 90 ερωτηματολόγια κατά την θερινή περίοδο Ιουλίου και Αύγουστου 2021 και πραγματοποιήθηκαν 4 συνεντεύξεις σε μοναχούς των μονών του Αγίου Όρους.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά δημιουργήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η επιτόπια έρευνα στο Άγιο Όρος καθώς και η διανομή ερωτηματολογίων στους επισκέπτες που συνεχίζουν την πολιτιστική παράδοση. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις στους μοναχούς, με ερωτήσεις που αφορούσαν τις πολιτιστικές διαδρομές ώστε να μελετηθεί ο ρόλος των Μονών που θα μπορούσε να συνεισφέρει στη δημιουργία ενός νέου πλαισίου βιώσιμης ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης και να διαμορφώσει τις κατάλληλες συνθήκες για την προσέλκυση επισκεπτών που ενδιαφέρονται για τις πολιτιστικές διαδρομές και τον ορθόδοξο χριστιανισμό.

Μετέπειτα, ακολούθησε η επεξεργασία των ερωτηματολογίων και των συνεντεύξεων για την εξαγωγή των δεδομένων μέσω στατιστικών προγραμμάτων (SPSS).

Τέλος, από τα αποτελέσματα της εργασίας, φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετά πολιτιστικά κειμήλια και στοιχεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πηγή δημιουργίας πολιτιστικών εκδηλώσεων και διαδρομών και τα οποία μπορούν να ενισχύσουν την τουριστική ανάπτυξη του Αγίου Όρους και να συνεισφέρουν στην τοπική και βιώσιμη ανάπτυξη.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστικά κειμήλια, διαδρομές, μοναστήρια, βιώσιμη ανάπτυξη, Άγιο Όρος.

Abstract

In our day and age, there are scientists who in response to many environmental, economic and cultural versions have been in favor of tradition and culture, having kept some core human values unchanged over the centuries. They have turned themselves away from the mass oriented to the local, traditional, authentic and quality elements offered by the particular culture of this area. The case of Mount Athos is a dynamic field for research since the different cultural characteristics of the area can be amplified by the diversity of the monasteries. This way, we can achieve sustainability, competitiveness and social cohesion through the development of the local area.

Moreover, the targeted local development strategies used, along with innovation, are integrated into the local communities. This is implemented by tourism, cultural features and religious traditions and can enhance local communities and sustainable development. In addition, the cultural institutions of each monastery can accentuate the identity of the region and revive its culture, since the cultural product can bring economic advantages and be the lever of local development and social prosperity in the local communities.

The purpose of this work is to highlight the cultural routes and paths of Mount Athos, as well as, to document the visitors' opinions for staying at it. For the implementation of this work, ninety questionnaires were collected during the summer period between July 2021 and August 2021. Four interviews were also conducted with monks living at the monasteries of Mount Athos.

More specifically, the bibliographical review and field research on Mount Athos was initially created along with the distribution of questionnaires to visitors who continue the cultural tradition. The monks were then interviewed and questions were asked regarding cultural routes. The aim was to study the role of the monasteries and their possible contribution in the creation of a new framework for a sustainable endogenous local development and the creation of the right conditions to attract visitors interested in cultural routes and the orthodox Christianity.

Later, this was followed by the processing of questionnaires and interviews for the extraction of data through statistical programs (SPSS).

Finally, the results of the study have indicated that there are several cultural relics and elements that could be a source of cultural events and routes which can enhance the tourist development of Mount Athos and contribute to its local and sustainable development.

Keywords: Cultural relics, routes, monasteries, sustainable development, Mount Athos.

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 – Γεωγραφική Απεικόνιση Αγίου Όρους	22
Εικόνα 2 – Γεωγραφική απεικόνιση Δάφνης	54
Εικόνα 3 – Το λιμάνι της Δάφνης	55
Εικόνα 4 – Απεικόνιση 1 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	56
Εικόνα 5 – Ιερά Μονή Ζωγράφου	57
Εικόνα 6 – Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου	59
Εικόνα 7 – Ιερά Μονή Δοχειαρίου	61
Εικόνα 8 – Απεικόνιση 2 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	63
Εικόνα 9 – Ιερά Μονή Ξενοφώντος.....	64
Εικόνα 10 – Ιερά Μονή Παντελεήμονος	66
Εικόνα 11 – Ιερά Μονή Ξηροποτάμου	68
Εικόνα 12 – Απεικόνιση 3 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	70
Εικόνα 13 – Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου.....	71
Εικόνα 14 – Γεωγραφική απεικόνιση Καρυών.....	73
Εικόνα 15 – Καρυές, Ο πύργος του Πρωτάτου	74
Εικόνα 16 – Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας.....	75
Εικόνα 17 – Απεικόνιση 4 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	77
Εικόνα 18 – Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου.....	78
Εικόνα 19 – Ιερά Μονή Διονυσίου	80
Εικόνα 20 – Ιερά Μονή Αγίου Παύλου	82
Εικόνα 21 – Απεικόνιση 5ης Πολιτισμικής Διαδρομής.....	84
Εικόνα 22 – Ιερά Μονή Χιλανδαρίου	85
Εικόνα 23 – Ιερά Μονή Εσφιγμένου	87
Εικόνα 24 – Ιερά Μονή Βατοπαιδίου.....	89
Εικόνα 25 – Απεικόνιση 6 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	91
Εικόνα 26 – Ιερά Μονή Παντοκράτορος.....	92
Εικόνα 27 – Ιερά Μονή Σταυρονικήτα	94
Εικόνα 28 – Ιερά Μονή Ιβήρων.....	96
Εικόνα 29 – Απεικόνιση 7 ^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής	98
Εικόνα 30 – Ιερά Μονή Φιλοθέου	99
Εικόνα 31 – Ιερά Μονή Καρακάλλου	101
Εικόνα 32 – Ιερά Μονή Μεγίστης Λάβρας.....	103

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 – Τετράδες Ιεράς Επιστασίας.....	40
Πίνακας 2 – Ιερές Μονές Αγίου Όρους.....	43
Πίνακας 3 – Αποστάσεις μεταξύ χωριών και Ιερών Μονών.....	50
Πίνακας 4 – Πρόγραμμα 1 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	56
Πίνακας 5 – Πρόγραμμα 2 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	63
Πίνακας 6 – Πρόγραμμα 3 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	70
Πίνακας 7 – Πρόγραμμα 4 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	77
Πίνακας 8 – Πρόγραμμα 5 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	84
Πίνακας 9 – Πρόγραμμα 6 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	91
Πίνακας 10 – Πρόγραμμα 7 ^{ης} πολιτιστικής διαδρομής	98
Πίνακας 11 – Διακύμανση πληθυσμού Αγίου Όρους μεταξύ 1489-2011	105
Πίνακας 12 – Χορηγήσεις Ελληνικού Δημοσίου στις Ιερές Μονές του Αγίου Όρους	106
Πίνακας 13 – Κατανομή Κρατικής Επιχορήγησης έτους 2018.....	106
Πίνακας 14 – Συχνότητες επισκεψιμότητας του Αγίου Όρους.....	115
Πίνακας 15 – Άντληση πληροφοριών για το Άγιο Όρος.....	116
Πίνακας 16 – Λόγοι επίσκεψης στο Άγιο Όρος.....	117
Πίνακας 17 – Εποχή επίσκεψης στο Άγιο Όρος.....	117
Πίνακας 18 – Διάρκεια διαμονής στο Άγιο Όρος.....	117
Πίνακας 19 – Μέσα μετακίνησης στο Άγιο Όρος	119
Πίνακας 20 – Οικονομικά στοιχεία για τη διαμονή των επισκεπτών στο Άγιο Όρος	119
Πίνακας 21 – Οικονομικά στοιχεία για τις δαπάνες των επισκεπτών στο Άγιο Όρος	119
Πίνακας 22 – Χαρακτηρισμός της διαμονής των επισκεπτών στο Άγιο Όρος	120

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1 – Γράφημα διακύμανσης πληθυσμού Αγίου Όρους μεταξύ 1489-2011.....	105
Σχήμα 2 – Ηλικία	111
Σχήμα 3 – Χώρα μόνιμης κατοικίας	112
Σχήμα 4 – Περιφέρεια μόνιμης κατοικίας	113
Σχήμα 5 – Μορφωτικό επίπεδο	113
Σχήμα 6 – Επάγγελμα	114
Σχήμα 7 – Οικογενειακή κατάσταση	114
Σχήμα 8 – Οικογενειακό εισόδημα	115
Σχήμα 9 – Επίσκεψη στο Άγιο Όρος.....	116
Σχήμα 10 – Προγραμματισμός εισόδου στο Άγιο Όρος	116
Σχήμα 11 – Συχνότητες επισκεψιμότητας των μοναστηριών του Αγίου Όρους.....	118
Σχήμα 12 – Προσβασιμότητα στα μοναστήρια	118
Σχήμα 13 – Πρόθεση νέας επίσκεψης	120

Συντομογραφίες

[illegible]

Εισαγωγή

Από τα παλαιότερα χρόνια, το Άγιο Όρος αποτελεί την κιβωτό της ορθοδοξίας. Σήμερα είναι η μεγαλύτερη και η σπουδαιότερη μοναστική πολιτεία της ορθόδοξης ανατολής με μακραίωνη παράδοση και πορεία στον χρόνο.

Στο Άγιο Όρος υπάρχουν είκοσι μοναστήρια από τα οποία δεκαεφτά είναι ελληνικά, ένα ρωσικό, ένα βουλγαρικό και ένα σερβικό. Όλα τα αγιορείτικα μοναστήρια είναι σήμερα κοινόβια, δηλαδή έχουν ηγούμενο και όλοι (μοναχοί και επισκέπτες) τρώνε σε κοινή τράπεζα το ίδιο φαγητό, δεν έχουν ατομική περιουσία και προσφέρουν τα διακονήματα τους για την κοινή ζωή.

Όλες οι Ιερές Μονές ακολουθούν το Ιουλιανό ημερολόγιο και υπολογίζουν την έναρξη της ημέρας με τη δύση του ηλίου, εκτός από την Ιερά Μονή Ιβήρων όπου η μέρα ξεκινά με την ανατολή του και βρίσκονται σε αρμονία με το ποικιλόμορφο φυσικό περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η ιστορία του Αγίου Όρους ξεκίνησε, σύμφωνα με την χριστιανική παράδοση, όταν η Παναγία αποβιβαστική στα ιερά εδάφη του Αγίου Όρους και θαμπώθηκε από το περιβάλλον και τη φυσική ομορφιά του. Το πλοίο που μετέφερε την Θεοτόκο και τον ευαγγελιστή Ιωάννη αναγκάστηκε να ρίξει άγκυρα λόγω φοβερής θαλασσοταραχής και η Θεομήτωρ, συγκλονισμένη από το φυσικό θέαμα που αντίκρισε, ευλόγησε την περιοχή. Τότε ακούστηκε μια φωνή «ας είναι αυτός ο τόπος η κληρονομιά και ο κήπος σου, ένας παράδεισος και καταφύγιο σωτηρίας για εκείνους που θέλουν να σωθούν». Έκτοτε, το Άγιο Όρος καθιερώθηκε ως άβατο.

Παράλληλα, από τις ιστορικές πηγές που αναφέρονται στο αρχαίο Άγιο Όρος υπάρχουν λιγοστές αναφορές για την κατοικία των μοναχών. Ωστόσο οι μοναχοί ήταν ήδη εκεί από το 4ο αιώνα. Μάλιστα, την περίοδο εκείνη εκτός από τους χριστιανούς υπήρχαν και οι ειδωλολάτρες. Μετά την ισλαμική κατάκτηση την Αιγυπτίων του 7ο αιώνα πολλοί μοναχοί από την αιγυπτιακή έρημο προσπάθησαν να βρουν άλλη στέγη και μερικοί από αυτούς ήρθαν στη χερσόνησο του Άθω. Το έτος 866 ο Ιωάννης Κολοβός έκτισε το πρώτο μοναστήρι κέντρο τη Μεγάλη Βίγλα και έκτοτε το Άγιο Όρος έγινε η χώρα της μοναχικής ζωής.

Όσο αφορά τη διοίκηση του Αγίου Όρους, χαρακτηρίζεται από ένα ιδιότυπο νομικό καθεστώς που το καθιστά αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους (άρθρο 105 του Συντάγματος της

Ελλάδας) το οποίο διοικητικά τελεί υπό την εποπτεία του κράτους και πνευματικά υπό την ανώτατη εποπτεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Επιπλέον, από τις 4 Απρίλιου 1988 το Άγιο Όρος συγκαταλέγεται στον κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO.

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, είναι η διερεύνηση των πολιτιστικών διαδρομών που υπάρχουν στο Άγιο Όρος καθώς και η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών του Αγίου Όρους για τα πολιτισμικά και θρησκευτικά δρώμενα.

1 Η δομή της διπλωματικής εργασίας

Η συγκεκριμένη εργασία επικεντρώνεται σε πολιτιστικές διαδρομές του Άγιο Όρος. Βάση της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε η εργασία βασίστηκε αρχικά σε βιβλιογραφική επισκόπηση μελετώντας το προφίλ των επισκεπτών του, αναλύοντας την κάθε μονή ξεχωριστά και καταλήγοντας σε συμπεράσματα που μπορούν να βοηθήσουν στην αξιοποίηση άλλων παρόμοιων πολιτισμικών και θρησκευτικών μνημείων.

Η εργασία χωρίζεται σε επτά κύρια μέρη :

- Το πρώτο μέρος αναφέρεται στον γεωγραφικό προσδιορισμό, τις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής, την χλωρίδα, την πανίδα και το έδαφος
- Το δεύτερο μέρος παραθέτει την ιστορία του Αγίου Όρους από την αρχή της μοναστικής ζωής μέχρι την σημερινή κατάσταση
- Στο τρίτο μέρος αναφέρονται οι πολιτιστικές διαδρομές των είκοσι Ιερών Μονών που υπάρχουν στο Άγιο Όρος, τα κελιά, τις σκήτες και τα καθίσματα
- Το τέταρτο μέρος αναφέρετε στα οικονομικά στοιχεία του Αγίου Όρους
- Το πέμπτο μέρος περιγράφει την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την έρευνα καθώς και την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τα ερωτηματολόγια των επισκεπτών του Αγίου Όρους και της συνεντεύξεις των μοναχών
- Το έκτο μέρος περιγράφει τα αποτελέσματα της έρευνας
- Το έβδομο μέρος περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της έρευνας που έγινε παραπάνω και δίνει προτάσεις για την καλύτερη αξιοποίηση του προορισμού, αλλά και χαρακτηριστικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάδειξη άλλων θρησκευτικών προορισμών

Ακολούθως, δίνονται οι ελληνικές και ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές των πηγών που αξιοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία καθώς και η σχετική διαδικτυογραφία.

Ακολουθούν δύο παραρτήματα: το παράρτημα Α' το οποίο περιλαμβάνει το ερωτηματολόγιο της έρευνας και το παράρτημα Β' στο οποίο παρατίθενται οι συνεντεύξεις των μοναχών αποδελτιωμένες.

Σκοπός, στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί γενικά με την περιοχή του Αγίου Όρους, τα κειμήλια και τις απόψεις από τους περιηγητές του Αγίου Όρους. Ωστόσο, θα θέλαμε να διερευνήσουμε τις πολιτιστικές δραστηριότητες που υπάρχουν στις περισσότερες Μονές και οι οποίες διατηρούνται μέσα από τις ενισχύσεις των προσκυνητών και ανθρώπων που διαμένουν στο Άγιο Όρος.

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η διερεύνηση ύπαρξης πολιτιστικών αντικειμένων, κειμηλίων και εορτασμών, η συγκέντρωση εντυπώσεων από επισκέπτες/προσκυνητές αναφορικά με την περιήγηση τους στο Άγιο Όρος καθώς και η οικονομική ενδυνάμωση των θρησκευτικών συνόλων.

Προκειμένου να συλλεχθεί το υλικό της παρούσας διατριβής, λόγω της πανδημίας και των περιορισμών που υπάρχουν τόσο στον αριθμό των επισκεπτών όσο και στην διάρκεια της παραμονής στο Άγιο Όρος, υπήρξε πέραν της επιτόπιας συλλογής στοιχείων από προσκυνητές/επισκέπτες και μοναχούς και παράλληλη ηλεκτρονική συλλογή στοιχείων ώστε να αυξηθεί ο αριθμός των απαντήσεων και να διευρυνθεί το εύρος των δεδομένων που θα συλλεχθούν.

2 Θεωρητικό πλαίσιο και βιβλιογραφική ανασκόπηση

2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός του Αγίου Όρους

Η χερσόνησος του Άθω ή αλλιώς Αγίου Όρους είναι η ανατολικότερη των τριών παράλληλων χερσονήσων της Χαλκιδικής με κεντρική αυτή της αυτή της Σιθωνίας ή αλλιώς Λόγκου και δυτική αυτή της Κασσάνδρας ή αλλιώς Παλλήνης. Η πρωτεύουσα του Αγίου Όρους είναι οι Καρυές. Οι συντεταγμένες της περιοχής των Καρυών, όπου υπάρχει και η διοίκηση της περιοχής του Αγίου Όρους είναι, $40^{\circ}15'25.74''N$ $24^{\circ}14'41.93''E$. Η συνολική επιφάνεια της χερσονήσου, η περιοχή αποτελείται από 336 τετραγωνικά χιλιόμετρα, έχει μήκος 57 χιλιόμετρα και μεγαλύτερο πλάτος τα 10 χιλιόμετρα και συνδέεται με τη Χαλκιδική με μια στενή λωρίδα γης πλάτους δύο χιλιομέτρων.

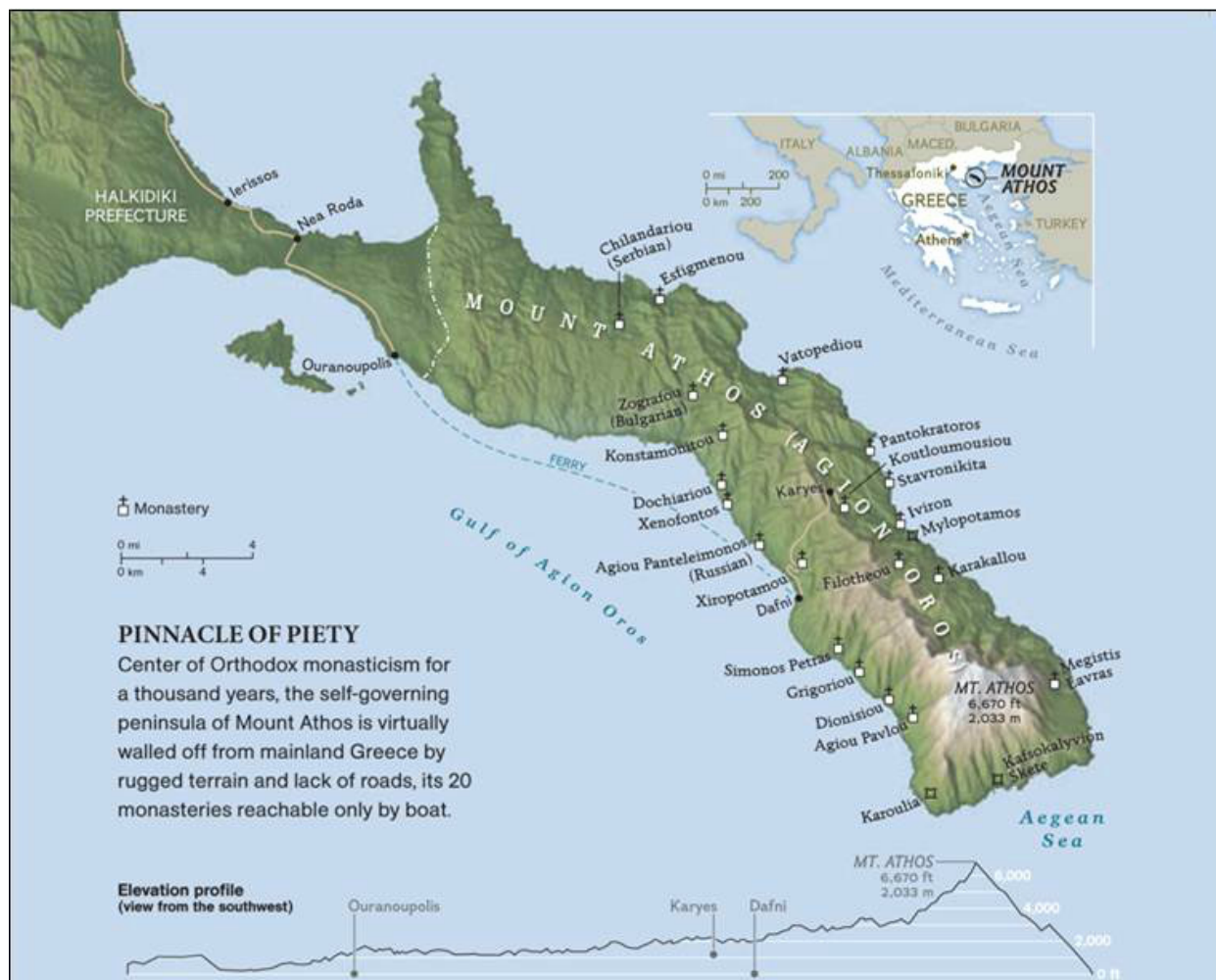
Η χερσόνησος του Άθω διαφέρει γεωγραφικά, γεωλογικά, μορφολογικά και κλιματικά από τις άλλες δύο χερσονήσους διότι αποτελεί την προέκταση του γεωλογικού σχηματισμού της Ροδόπης.

Ξεκινάει στα βόρεια από το όρος Μέγας Ζυγός με ύψος 510 μέτρα το οποίο διασχίζει όλο το πλάτος στην αρχή της χερσονήσου σχηματίζοντας ένα φυσικό τείχος που εμποδίζει την διάβαση στην περιοχή. Στο κέντρο και κατά μήκος της χερσονήσου σχηματίζονται κυματοειδής λοφοσειρές και οροσειρές με υψόμετρα που κυμαίνονται από 450 έως 900 μέτρα χωρίζοντας την επιφάνεια της χερσονήσου στα δύο, στην νοτιοδυτική πλευρά που βλέπει προς τον κόλπο του Αγίου Όρους ή αλλιώς Σιγγιτικό κόλπο και στη βορειοανατολική πλευρά της που βλέπει προς το Θρακικό πέλαγος.

Η χερσόνησος καταλήγει στα νότια στο ύψος 2033 μέτρων πυραμιδόμορφο όρος Άθω με τις χαρακτηριστικές απόκρημνες πλευρές του που βυθίζονται απότομα στην θάλασσα.

Τέλος, στην χερσόνησο δεν υπάρχουν λίμνες ή ποτάμια παρά μόνο ρυάκια και χείμαρροι.

Μόνο λίγα ναυτικά μίλια νοτιοανατολικά του Άθω βρίσκεται το μεγαλύτερο βάραθρο του Αιγαίου πελάγους το οποίο από το βάθος των 80 μέτρων φθάνει απότομα στα 1.070 μέτρα.

2.2.2 Χλωρίδα

Η βλάστηση του Αγίου Όρους παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία φυτοκοινωνιών που εναλλάσσονται σε μικρή έκταση, δημιουργώντας ένα ποικιλόμορφο μωσαϊκό (Κακούρος και Ντάφης, 2004). Το τοπίο του Αγίου Όρους κυριαρχείται από τα εκτεταμένα δασικά οικοσυστήματα που καλύπτουν πάνω από το 90% της έκτασής του. Πρόκειται για ένα περιβάλλον απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς που περιλαμβάνει μονές, σκήτες και κελιά. Η φύση στον Άθω διατηρείται ανέπαφη στο μεγαλύτερο μέρος του. Δάση από καστανιές, καρυδιές, ελατά, οξιές, πεύκα, πουρνάρια και πολλές σπάνιες ποικιλίες φυτών συνθέτουν στο αγιορείτικο περιβάλλον.

Η χερσόνησος του Αγίου Όρους, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της ορογραφικής της διαμόρφωσης, ευρισκόμενη εντός του μεσογειακού χώρου συγκεντρώνει πέρα από τα πολλά μεσογειακά, αρκετά βαλκανικά και ευρωπαϊκά χλωριδικά στοιχεία και επιπρόσθετα δέχεται την επίδραση από το ευρύτερο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και των εύξεινων περιοχών (Μπαμπαλώνας 1997).

Η γεωγραφική απομόνωση και η επί αιώνες έλλειψη βοσκής σε συνδυασμό με το ποικιλόμορφο ανάγλυφο, την υψομετρική διαφορά από την επιφάνεια της θάλασσας έως τα 2.033 m του Άθω και η μεγάλη ποικιλία πετρωμάτων εξηγούν την πλούσια χλωρίδα της περιοχής.

Σύμφωνα με τους Μπαμπαλώνα κ.ά. (1998) η χλωρίδα του Αγίου Όρους περιλαμβάνει 1.453 είδη και υποείδη που αντιπροσωπεύουν στην περιοχή 539 γένη φυτών και 109 οικογένειες. Η ποικιλόμορφη αυτή χλωρίδα περιλαμβάνει τοπικά, ελληνικά και βαλκανικά ενδημικά.

Σύμφωνα με τον Γκανιάτσα (1963), η χλωρίδα του Αγίου Όρους αποτελείται από Μεσογειακά στοιχεία (70,0%), στοιχεία Βορειοανατολικής προέλευσης (15,0%), Βαλκανικά στοιχεία (9,0%), Μεσευρωπαϊκά (4,0%) και τοπικά ενδημικά (2,0%).

Ο χλωριδικός πλούτος της Χερσονήσου και ειδικά ο αριθμός των ενδημικών και των σπάνιων ειδών κατατάσσει την περιοχή ως μια από τις πλουσιότερες της Ελλάδας. Η χερσόνησος προφυλάσσεται από το περιβαλλοντικό πρόγραμμα Natura 2000. (Μπαμπαλώνας, 1998. Η χλωρίδα του Αγίου Όρους. Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997 (Εκδόσεις Ο.Π.Π.Ε.Θ.)).

2.2.3 Πανίδα

Αν και η απομόνωση της χερσονήσου του Αγίου Όρους και η ποικιλότητα των ενδιαιτημάτων που απαντούν σε αυτή παρουσιάζει ενδιαφέρον, η πανίδα δεν έχει μελετηθεί όσο η χλωρίδα. Συνοπτικά, στο Άγιο Όρος έχει καταγραφεί η παρουσία 131 ειδών πτηνών, 37 ειδών θηλαστικών, 14 ειδών ερπετών και 8 ειδών αμφιβίων. Ειδικότερες πληροφορίες για την κατανομή των ειδών δεν υπάρχουν με εξαίρεση την ορνιθοπανίδα του δάσους της Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας από τον ορνιθολόγο κ. Κ. Ποϊραζίδη (Ντάφης 1992α).

Η πανίδα του Αγίου Όρους παρουσιάζει εξ ίσου μεγάλο ενδιαφέρον με την χλωρίδα. Εδώ θα συναντήσουμε ελάφια, ζαρκάδια, κουνάβια, αγριογούρουνα, αετούς, γεράκια, κοράκια, γλάρους, και ερωδιούς. Επίσης θα συναντήσουμε αρκετά είδη σαυρών, χελωνών, τρωκτικών, τσακάλια και σχεδόν όλα τα ζώα και πτηνά τα οποία συναντούμε σ' όλη την ελληνική επικράτεια.

Το Άγιον Όρος, περιβρέχεται από μία καταγάλανη και πεντακάθαρη θάλασσα η οποία, ως εκ τούτου, παρέχει άφθονη και εκλεκτή αλιεία στους αγιορείτες. Τα συνηθέστερα θαλάσσια είδη που θα συναντήσουμε εδώ είναι μέλαινες, μελανούρια, κέφαλοι, γοφάρια, σουπιές, οκταπόδια, καλαμάρια, φώκιες, και πολλά άλλα.

2.2.4 Έδαφος

Τα εδάφη του Αγίου Όρους χαρακτηρίζονται αμμοαργιλώδη έως αργιλοαμμώδη ενώ κατά θέσεις εμφανίζονται και αμμοπηλώδη.

Στην αρχή της χερσονήσου το έδαφος είναι ομαλό με μικρές πεδιάδες και χαμηλούς λοφίσκους. Καθώς όμως προχωρεί σχηματίζεται ένα πλήθος από κορυφές, που σιγά σιγά γίνονται πιο υψηλές για να καταλήξουν στο γυμνό και απότομο Άθω με την πανύψηλη και μαρμαρένια πυραμίδα του που το ύψος της είναι 2.033 μ.

Η μορφολογική διαμόρφωση του Αγίου Όρους επηρέασε δραστικά και την περιβαλλοντική του ταυτότητα, που αναδεικνύεται καθολικά από τη μεγάλη βιοποικιλότητα σε όλα τα επίπεδα. Η ανθρώπινη παρουσία, διακριτική και πειθαρχημένη, ακολουθεί την προσταγή της φύσης. Οι κατασκευές τους προσαρμόζονται στη φύση και οι γεωργικές τους δραστηριότητες αποτελούν συνέχεια της ευαισθησίας τους για το χώρο που υπηρετούν και διαβιούν. (V Klendos - PHASIS, 2013 - phasis.tsu.ge).

2.2.5 Κυανές Επιφάνειες

Στο Άγιο Όρος δεν υπάρχουν ποταμοί συνεχούς ροής και φυσικές λίμνες. Αντιθέτως, υπάρχει ένα αρκετά πυκνό δίκτυο χειμάρρων, πολλοί εκ των οποίων παρουσιάζουν ροή για μεγάλη περίοδο του έτους. Το πυκνό δίκτυο των χειμάρρων αποδίδεται στην πυκνή βλάστηση που προστατεύει το έδαφος από τη διάβρωση και στην κυριαρχία αδιαπέρατων από το νερό πετρωμάτων που αποτρέπουν τις απώλειες νερού προς μεγάλα βάθη. (Αθανασιάδη 1998, Γκανιάτσα 1963, Ντάφης 1992 και 1998).

2.3 Η Ιστορία του Αγίου Όρους

Κατά την διάρκεια της τιτανομαχίας, ο ηγέτης των γιγάντων Άθως πέταξε από την Θράκη έναν πελώριο βράχο ενάντια στον Ποσειδώνα. Αστοχώντας τον ο βράχος αυτός έπεσε στην θάλασσα όπου και δημιούργησε το όρος που απέκτησε το όνομα του.

Κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα ο Άθως αναφέρεται για πρώτη φορά αναφορικά με την περσική εκστρατεία εναντίον της Ελλάδας η οποία ματαιώθηκε λόγω της κακοκαιρίας του 493 π.Χ. που προκάλεσε φοβερές καταστροφές στον περσικό στόλο. Δέκα χρόνια αργότερα, κατά την νέα αποστολή του Ξέρξη και για να αποφευχθεί νέα καταστροφή, ο Ξέρξης άνοιξε διώρυγα στο βόρειο τμήμα της χερσονήσου στη σημερινή θέση Πρόβλακα, κοντά στο χωριό Νέα Ρόδα.

Το 368 π.Χ. η χερσόνησος και οι πόλεις της έγιναν μέρος του βασιλείου της Μακεδονίας

Δεν είναι γνωστό το πότε ακριβώς εμφανίστηκε ο Χριστιανισμός στην περιοχή. Σύμφωνα με μια ρωσική παράδοση η Παναγία μαζί με τον Ευαγγελιστή Ιωάννη πηγαίνοντας στην Κύπρο για να επισκεφθούν τον Λάζαρο κατά την διάρκεια μιας μεγάλης θαλασσοταραχής αποβιβάστηκαν στην ακτή της χερσονήσου στην τοποθεσία όπου βρίσκεται σήμερα η Ιερά Μονή των Ιβήρων. Εκεί η Θεοτόκος θαυμάζοντας το χώρο ακούσθηκε φωνή εξ ουρανού που έλεγε: “Έστω ο τόπος ούτος κλήρος σός και περιβόλαιον σόν καί παράδεισος, έτι δε και λιμήν σωτήριος των θελόντων σωθήναι”. Έτσι το Άγιο Όρος καθιερώθηκε να λέγεται ως “Κλήρος και Περιβόλι της Παναγιάς”.

Κατά το δεύτερο μισό του 9ου αιώνα ο Ιωάννης Κολοβός έκτισε στο βόρειο τμήμα της χερσονήσου το πρώτο μοναστήρι που ονομάζονταν Μεγάλη Βίγλα.

Το 885 με χρυσόβουλο του αυτοκράτορα Βασιλείου Α΄ ορίσθηκαν για πρώτη φορά τα σύνορα του Αγίου Όρους και απαγορεύτηκε η είσοδος σε αυτό των κοσμικών καθώς και των γεωργών και ποιμένων μετατρέποντας το σε αποκλειστικό τόπο ασκητών.

Ο πρώτος Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους λεγόμενος και “τράγος” (περγαμηνή από δέρμα τράγου), ο οποίος αποτελεί το σημαντικότερο κειμήλιο της Αθωνικής Πολιτείας και φυλάσσεται στις Καρυές, συντάχθηκε από τον όσιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη και επικυρώθηκε από τον αυτοκράτορα Ιωάννη Τσιμισκή για να ρυθμίσει τις διαφορές μεταξύ των δύο αντικρουόμενων ρευμάτων (του αυστηρού μοναστικού βίου - με επικεφαλής τον Παύλο τον Ξηροποταμίτη και του μεταρρυθμιστικού που έφερε ο όσιος Αθανάσιος). Χωρίς άλλες αντιπαραθέσεις η κοινοβιακή ζωή διαδόθηκε στους διασκορπισμένους στις κοιλάδες και δάση ερημίτες.

Το 883, με σιγίλλιο ο Βασίλειος Α΄ παραχωρεί το προνόμιο της διοικητικής αυτοδιοίκησης στην περιοχή.

Το 1046 ο Κωνσταντίνος Θ΄ ο Μονομάχος με την βοήθεια του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ρυθμίζει με αυτοκρατορικό έγγραφο την εσωτερική διακυβέρνηση των μοναστηριών καθώς και την διαχείριση των ακινήτων και την εμπορική δραστηριότητα τους. Με το έγγραφο αυτό επισημοποιείτε και η απαγόρευση της εισόδου γυναικών στην χερσόνησο.

Γύρω στο 1100 ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α΄ Κομνηνός απάλλαξε τα μοναστήρια από τη φορολογία, τα ελευθέρωσε από την υποταγή στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως και μπήκε σε γενική χρήση ο όρος «Άγιον Όρος».

Κατά την διάρκεια της βασιλείας του Αλέξιου Α΄ (1081-1118) ιδρύθηκαν τα σλάβικα μοναστήρια του Χιλανδαρίου και του Ζωγράφου.

Με δωρεές, κρατικές επιχορηγήσεις και τα έσοδά τους βοήθησαν τα μοναστήρια στο να αποκτήσουν εδαφικές εκτάσεις στην κεντρική και την υπόλοιπη Μακεδονία τις οποίες εκμίσθωναν σε ελεύθερους καλλιεργητές μεταβάλλοντας την υπολογίσιμη οικονομική τους δύναμη σε κοινωνική δεδομένου του ότι οι εκμισθωτές εξαρτόνταν από τις μονές.

Μετά την πρώτη Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1024 οι Λατίνοι Σταυροφόροι προέβησαν σε καταστροφές των Μονών βασανίζοντας, και σκοτώνοντας βάναισα τους μοναχούς. Μετά από έκκληση των μοναχών στον Πάπα Ιννοκέντιο Γ΄ αυτός τους πήρε υπό την προστασία του. Το 1313 με την αποκατάσταση της βυζαντινής πολιτικής κυριαρχίας οι μοναχοί επέστρεψαν στην εξάρτησή τους από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

265 από τα 300 μοναστήρια που υπήρχαν τον 14ο αιώνα καταστράφηκαν ριζικά από την Μεγάλη Καταλανική Κομπανία (Καταλανική Εταιρεία) η οποία για δύο συναπτά έτη (1307-1309) λήστεψε τους τους θησαυρούς τους και τρομοκράτησε τους μοναχούς.

Οι Μονές έλαβαν το μεγαλύτερο πλούτο τους κατά την Παλαιολόγεια περίοδο όταν οι αυτοκράτορες Παλαιολόγοι και οι Σλάβοι πρίγκιπες και ηγεμόνες συνεχίζουν τον εμπλουτισμό τους.

Το 1430, μετά την εισβολή των Οθωμανών στην Θεσσαλονίκη, οι μοναχοί προσφέρουν την υποταγή τους στον σουλτάνο Μουράτ Β΄ και αυτός τους αναγνωρίζει τα προηγούμενα αυτοκρατορικά προνόμια.

Έως τον 16ο αιώνα υπήρξε περίοδος ακμής στα μοναστήρια, όπου οι Οθωμανοί επέβαλαν δυσβάσταχτους φόρους στις μονές με αποτέλεσμα οι μοναχοί, μη μπορώντας να τους πληρώσουν, να εγκαταλείψουν σχεδόν ολοσχερώς την περιοχή. Όσοι παρέμειναν επέζησαν από τις ενισχύσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και από οικονομικές ενισχύσεις που δόθηκαν από κυβερνήτες του Βορρά και από απλούς ορθοδόξους πιστούς.

Ο 18ος αιώνας βρίσκει τις Μονές σε άθλια οικονομική κατάσταση. Πάραυτα στα μέσα του 18ου αιώνα ιδρύθηκε σε ένα κτήριο κοντά στη Μονή Βατοπαιδίου η Αθωνιάδα Ακαδημία που είχε σαν σκοπό οι σπουδαστές της να διδάσκονται θεολογία, φιλοσοφία και λογική. Η Ακαδημία προσέλκυσε μεγάλο αριθμό σπουδαστών και απέκτησε ιδιαίτερη φήμη και λειτουργεί έως σήμερα

Το Άγιο Όρος αποτέλεσε άσυλο για πολλές οικογένειες που κατέφυγαν σε αυτό με την έναρξη της Επανάστασης του 1821. Οι Μονές βοηθούσαν με χρήματα, τρόφιμα και πολεμοφόδια και πολλοί μοναχοί οπλίστηκαν και μαζί με κοσμικούς προσέβαλαν πολλές Τούρκικες θέσεις στην ευρύτερη περιοχή. Ως αντίποινα η Επανάσταση στην περιοχή κατεστάλη, πάνω από 40.000 Έλληνες κοσμικοί, μοναχοί και γυναικόπαιδα σφαγιάσθηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν από τις Τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, το τυπογραφείο των Μονών καταστράφηκε, όσοι θησαυροί βρέθηκαν λεηλατήθηκαν και ανεκτίμητα χειρόγραφα χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή φυσιγγίων.

Με την Συνθήκη του Βερολίνου το 1878 αναγνωρίζεται για πρώτη φορά διεθνώς το αυτόνομο καθεστώς του Αγίου Όρους. Με την συνθήκη αυτή προβλέπεται ότι "οι μοναχοί του Αγίου Όρους, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής τους, διατηρούν τις κτήσεις και τα πρότερα

πλεονεκτήματά τους και χωρίς καμία εξαίρεση απολαύουν απόλυτη ισότητα δικαιωμάτων και πλεονεκτημάτων".

Στις 2 Νοεμβρίου 1912 το Άγιο Όρος απελευθερώθηκε από το Ελληνικό Βασιλικό Ναυτικό όταν το Θωρηκτό «Αβέρωφ», το αντιτορπιλικό «Θύελλα» και τα ανιχνευτικά «Ιέραξ» και «Πάνθηρ» κατέπλευσαν και αγκυροβόλησαν στον όρμο της Δάφνης όπου και υψώθηκε η ελληνική σημαία.

Ο Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους κυρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 1926 με το Ν.Δ. 10/16 όπου για πρώτη φορά επισημοποιήθηκε η συνταγματική προστασία του καθεστώτος αυτοδιοίκησης του Αγίου Όρους.

Με την εκδήλωση του Ελληνοϊταλικού πολέμου πολλοί νέοι μοναχοί μετέβησαν στις Καρυές για να λάβουν φύλλο πορείας για το μέτωπο. Το Ελληνικό κράτος όμως αρνήθηκε τη συμμετοχή εθελοντών στον πόλεμο ιδιαίτερα αν αυτοί ήταν κληρικοί ή μοναχοί. Έτσι οι Ελληνικές μονές βοήθησαν τον Ελληνικό στρατό διαθέτοντας τα υποζύγιά τους χωρίς αποζημίωση και διοργανώνοντας εράνους σε είδη και χρήματα. Οι Ρώσοι και Βούλγαροι μοναχοί έμειναν ουδέτεροι σε όλη αυτή αυτήν την κινητοποίηση.

Οι μοναχοί ανησυχώντας με την προέλαση των γερμανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα έκρυψαν τα κειμήλια σε κατακόμβες.

Στις 26 Απριλίου 1941, η Ιερά Κοινότητα συνέταξε και έστειλε επιστολή η οποία εστάλη προς τον Χίτλερ με την οποία ζητούσαν «την διατήρησίν του καθεστώτος τούτου της αυτονόμου μοναχικής πολιτείας, ικανοποιούντος πλήρως άπαντας τους εν Αγίω Όρει ενασκουμένους, ανεξαρτήτως εθνικότητας μοναχούς [...] παρακαλούμεν και ικετεύομεν θερμώς την Υμετέραν Εξοχήτητα, όπως αναλάβη υπό την υψηλήν προστασίαν και κηδεμονίαν Αυτής.» Στις 3 και 4 Μαΐου 1941 η Γερμανική Διοίκησης Θεσσαλονίκης και Αιγαίου με δημοσιεύματα στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης ανακοίνωσε ότι το Άγιο Όρος τίθεται υπό Γερμανική προστασία.

Οι Γερμανοί τον Μάιο του 1941 απέτρεψαν απόπειρα των Βουλγάρων να φτάσουν στο Άθω.

Τον Ιούνιο του 1941 πραγματοποιούνται, κατά την διάρκεια επίσκεψης στο Άθω μικτής αποστολής από Γερμανούς αξιωματικούς και επιστήμονες, 1900 φωτογραφικές λήψεις χειρόγραφων, μικρογραφιών, εικόνων και άλλων κειμηλίων.

(Νικηφόρου Κωνσταντίνου 2003)

2.4 Οι τέχνες στο Άγιο Όρος

Το Άγιο Όρος είναι ένα ανεκτίμητο θησαυροφυλάκιο γνώσης και ανεκτίμητων θησαυρών, μια πλούσια παρακαταθήκη βυζαντινής τέχνης, που εκφράζεται με την αγιορείτικη αρχιτεκτονική, την ζωγραφική και την μικροτεχνία που φέρουν τη σφραγίδα της βυζαντινής τεχνοτροπίας και καταπλήσσουν με την υψηλή ποιότητα τους. Αποτελεί μια ανεκτίμητη πηγή γνώσης για το σύνολο των ανθρωπιστικών και θετικών επιστημών από τα πλήθη εγγράφων που συλλέχθηκαν και διαφυλάχθηκε εκεί στα πάνω από χίλια χρόνια ύπαρξης του. Ταυτόχρονα αποτελεί μια συνεχή έκθεση τέχνης με βασικά εκθέματα εικόνες της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, πολύτιμων κειμηλίων, και ανεκτίμητων θησαυρών.

Στην περιοχή του Αγίου Όρους βρέθηκαν πολλά κειμήλια και χειρόγραφα έργα μοναχών. Μάλιστα, μαρτυρίες αναφέρουν ότι υπήρξαν διάφοροι κώδικες ήδη από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης της μοναστικής πολιτείας. Πολλά από τα βιβλία αυτά αποτελούν πηγή καταγραφής και αποθησαύρισης σε μια νέα συλλογή.

Μολονότι, η αρχική άγνοια για τη μοναδικότητα και την σπανιότητα των χειρόγραφων από τους μοναχούς του Αγίου Όρους λειτούργησε καταλυτικά για την απώλεια πολλών εγγράφων από τις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους (Σκλαβενίτης, 2003). Σήμερα, στις βιβλιοθήκες όλων των Μονών γίνεται αυστηρός διαχωρισμός μεταξύ των χειρόγραφων και των εντύπων που είναι γραμμένα σε άλλη γλώσσα (Μελισσάκης, 2013).

Το Άγιον Όρος διαθέτει ως σύνολο:

- την μεγαλύτερη συλλογή ελληνικών χειρόγραφων και ελληνικών βυζαντινών και μεταβυζαντινών εγγράφων στον κόσμο
- την μεγαλύτερη συγκέντρωση φορητών εικόνων στον κόσμο
- μια από τις μεγαλύτερες πυκνότητες τοιχογραφημένων συνόλων στον κόσμο (100.000 τ.μ.)
- τον μεγαλύτερο όγκος ιστορικών μνημείων στην Ελλάδα
- την μεγαλύτερη συλλογή αντικειμένων μεταλλοτεχνίας, ξυλογλυπτικής και χαρακτηριστικών στην Ελλάδα
- την μεγαλύτερη συλλογή οθωμανικών εγγράφων εκτός Τουρκίας, ρωσικών εγγράφων εκτός Ρωσίας και ρουμανικών εγγράφων εκτός Ρουμανίας

- μια από τις σημαντικότερες συλλογές εκκλησιαστικών υφασμάτων της ορθόδοξης Εκκλησίας, συλλογές παλαιών ελληνικών εντύπων (αρχέτυπα, παλαίτυπα) και κεραμικών Ιζνίκ και Κιουτάχειας στην Ελλάδα
- μια από τις μεγαλύτερες συλλογές παλαιών φωτογραφικών πλακών στην Ελλάδα (Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός - <https://www.mountathos.org/el-GR/Agio-Oros.aspx>)

2.4.1 Αγιορείτικη αρχιτεκτονική

Από μακριά οι κτιριακές υποδομές που αφορούν τόσο τις Ιερές αγιορείτικες Μονές όσο και τις Σκήτες θυμίζουν έντονα- σε αυτό συνηγορεί και η διάταξή τους που είναι εξόχως φρουριακή- τις μικρές σε έκταση μεσαιωνικές πολιτείες. Μέσα σε ένα ενιαίο σύνολο - οικιστικό σύνολο- ξεχωρίζει ο περίβολος, ανάλογος της εδαφικής διαμόρφωσης, τις περισσότερες φορές πολυγωνικός και άλλοτε τετράπλευρος. Ουσιαστικά δεν είναι τίποτε άλλο από ένα τείχος χρήσιμο για την άμυνα και ενδυναμωμένο με αρχιτεκτονικές κατασκευές- με επικρατούσα την αρχιτεκτονική θεώρηση των Βυζαντινών για το ασύμμετρο, κάποτε και ακανόνιστο των κτιρίων- που περιλαμβάνουν επάλξεις και πυργίσκους αλλά και τις λεγόμενες καταχύστρες και πολεμίστρες. Ο ξεκάθαρα αμυντικός ρόλος του περιβόλου αυτού πιστοποιείται και από την ύπαρξη σε αυτόν ενός ογκώδους και περίοπτου Πύργου.

Στον τετράπλευρο περίβολο, συνήθως στο μέσον της μιας από τις τέσσερις πλευρές παρατηρείται κεντρική είσοδος, καθώς και το λεγόμενο «Διαβατικό» που δεν είναι παρά το πέρασμα που σχηματίζεται από τις δύο πύλες που διαμορφώνουν την κεντρική είσοδο. Αυτό επικαλύπτεται με έναν κυλινδρικής μορφής θόλο, που είναι γνωστός και ως σταυροθόλιο. Αξίζει να επισημανθεί πως τα τοξοειδή προστώα που απαντώνται σε ορισμένες Μονές θεωρούνται μεταγενέστερες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις.

Ακολούθως απαντάται πρώτα η μεγάλη και συχνά πλακόστρωτη αυλή των Μοναστηριών και έπειτα στο μέσον αυτής το Καθολικό, συνοδευόμενο από Φιάλη. Το όλο σκηνικό των Μονών που αφορά στην περίοπτη μεγαλοπρεπή αυλή συμπληρώνεται από την Τράπεζα και τα Παρεκκλήσια, αλλά και από την ύπαρξη Κρηνών και δένδρων με εξέχοντα ανάμεσά τους τα κυπαρίσσια.

Τα χαρακτηριστικά των Καθολικών των αγιορείτικων Μονών, ομοιάζουν με εκείνα του Καθολικού του Μοναστηριού της Μεγίστης Λαύρας (έτος θεμελίωσης το 963 μ.Χ). Ο ιδιόμορφος αυτός «αγιορείτικος» ρυθμός χρωστά πολλά στον τετρακίονο περίτεχνο Ναό με

τρούλο, στην Βασιλεύουσα και τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του με τη σειρά είναι το Τρίκογχο, και έπειτα η Λιτή και τα συνδεόμενα με αυτήν Παρεκκλήσια.

Στην διαμόρφωση και ολοκλήρωση ενός κατανυκτικού κλίματος συνεισφέρουν τα Τέμπλα των Καθολικών αλλά και τα προσκυνητάρια. Ενώ το δικό τους ρόλο διαδραματίζουν επίσης τόσο τα πολλά εικονοστάσια, όσο και τα εξάισια μαρμάρινα δάπεδα αλλά και τα μαρμάρινα συμπληρώματα σε τοίχους και πεσσούς που δένουν αρμονικά με τις γεμάτες αγιογραφίες επιφάνειες. Εξίσου σημαντικά για την περιδεή φυσιογνωμία των Μονών είναι τα κιονόκρανα και οι κρεμαστοί πολυέλαιοι(ορειχάλκινοι συνήθως), οι αναρίθμητες και πάντα γεμάτες και αναμμένες кандήλες αλλά και οι πολυάριθμες εικόνες των Αγίων (Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, τόμος Β, εκδόσεις Μέλισσα, Αθηνά 1991).

Τα Καθολικά των ιερών Μονών χαρακτηρίζονται από το βαθυκόκκινο χρώμα των εξωτερικών τους επιφανειών και την περίκτιστη με πλίνθους τοιχοδομή. Διαπιστώνονται επίσης διακοσμήσεις κεραμοπλαστικές αλλά και θέματα ανάγλυφα ή ζωγραφισμένα, όπως και παραστάσεις. Το σύνολο των Καθολικών, με έναν περίοπτο τρούλο στην στέγη, είναι μολυβοσκεπή και γύρω από τον κεντρικό τρούλο είναι κατασκευασμένοι άλλοι μικρότεροι. Τέλος, αξίζει να υπογραμμιστεί η ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού Παρεκκλησίων που είτε μόνα τους είτε με την ενσωμάτωσή τους στις Πτέρυγες του Μοναστηριού συμβάλλουν στην όλη αρχιτεκτονική κατασκευή.

Κοντά στο Καθολικό και απέναντι από αυτό συναντά κανείς διάφορες αρχιτεκτονικές κατασκευές με πρώτη την Τράπεζα. Με κάτοψη σταυροειδή ή και ορθογώνια αλλά με κόγχη, στην Τράπεζα συντρώνουν μοναχοί και επισκέπτες προσκυνητές. Ξεχωρίζουν σε αυτές, τις Τράπεζες των Ιερών Μονών, οι αγιογραφίες, τα τραπέζια από μάρμαρο και από ξύλο, ο Άμβωνας αλλά και το αναλόγιο. Έπειτα υπάρχει η επονομαζόμενη Φιάλη που, απαραίτητη για την τελετή του αγιασμού των υδάτων, εντοπίζεται και αυτή πλησίον του Καθολικού.

Τα φρουριακά χαρακτηριστικά των αγιορείτικων ιερών Μονών ενισχύονται χάρη στις κτιριακές κατασκευές που, πολυώροφες και χρονολογημένες σε μια διάρκεια δέκα αιώνων(από τον 11ο έως τον 20ο) αποτελούν κτίρια εξαιρετικής αισθητικής. Όλα αυτά τα κτίσματα εξυπηρετούσαν τις ανάγκες των μοναχών και συνέβαλαν στη λειτουργικότητα των μοναστηριών που περιλαμβάνει και τις αυξημένες υποχρεώσεις λόγω της πληθώρας των επισκεπτών που φιλοξενούνταν (κι ακόμη φιλοξενούνται) σε αυτές. Οι ονομασίες των χώρων που ακολουθούν υποδηλώνουν και τη λειτουργία τους.

Στις Πτέρυγες των Μονών συναντά κανείς πρώτα το Ηγουμενείο(με γραφεία και αίθουσα συνεδριάσεων αλλά και υποδοχής των επισκεπτών). Έπειτα ξεχωρίζουν ο Ξενώνας αλλά και το Νοσοκομείο ή Γηροκομείο, τα κελιά των μοναχών με τους πλατιούς διαδρόμους μπροστά από αυτά, οι αποθήκες αλλά και χώροι όπως το Ελαιοτριβείο ή το Κηροπλαστείο αλλά και το Ραφτάδικο. Όλοι αυτοί οι χώροι πιστοποιούν και την αυτάρκεια των μονών καθώς αυτές παρήγαγαν με ίδια μέσα και δυνάμεις όλα όσα απαιτούνταν για τη συντήρηση και τη λειτουργία τους.

Πέρα από τις Πτέρυγες και στον περίβολο των Μονών υψώνονται περήφανοι προς τον ουρανό οι Πύργοι από τα πάμπολλα Κωδωνοστάσια, ενώ σε κάποια απόσταση από τον περίβολο απλώνονται οι κήποι των μοναστηριών, το Κοιμητήριο(όπου αναπαύονται οι ψυχές των κεκοιμημένων μοναχών), το κτίριο για τις ανάγκες φιλοξενίας των εργατών, εποχικών ή μη), το Ξυλουργείο αλλά και οι Στάβλοι, όπως και το Μηχανουργείο ή ο Μύλος καθώς και μια πληθώρα άλλων βοηθητικών και αναγκαίων κτισμάτων. Τέλος, πολύ κοντά στην κεντρική είσοδο, εντοπίζεται σχεδόν σε όλες τις Μονές το Κιόσκι που δεν είναι παρά ένα περίπτερο κτισμένο σε θέση προσεκτικά επιλεγμένη και με εξαιρετική θέα που μαγεύει τους επισκέπτες και τονίζει την παντοδυναμία του Υψίστου.

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη παρουσίαση αξίζει να επισημανθεί και να τονιστεί η ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική των Αρσανάδων. Πρόκειται για κτίσματα που η ύπαρξή τους αποσκοπούσε στην ανάσυρση πλοιαρίων, ενδεχομένως και στην κατασκευή ή επιδιόρθωσή τους αλλά και στην αποθήκευση φορτίων. Οι αρχιτεκτονικές αυτές κατασκευές διαθέτουν Πύργο για την προστασία τους από κινδύνους και αναμφίβολα συνεισφέρουν στον αρμονικό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό των ιερών Μονών. (Πηγή: <https://www.kedak.gr/arxitektoniki/articles/177>)

2.4.2 Ζωγραφική

Η ζωγραφική στο Άγιο Όρος συμβαδίζει με τα διαφορά καλλιτεχνικά ρεύματα της κάθε εποχής.

Πολλοί ζωγράφοι κατέφυγαν εκεί κατά την βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο όπου εργάστηκαν και άφησαν πολλά μνημεία τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα, καθιστώντας το ως ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα αγιογραφίας στον Ελλαδικό χώρο παρέχοντας στον θεατή έναν πλούσιο καμβά από τοιχογραφίες, φορητές εικόνες και έργα γλυπτικής από γνωστούς καλλιτέχνες (Μ. Χατζηδάκη, Ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 1996).

2.4.3 Φορητές εικόνες

Στο Άγιο Όρος υπάρχουν πολυάριθμες φορητές εικόνες βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, οι περισσότερες ζωγραφισμένες πάνω σε ξύλο. Παλιές ιστορίες, θρύλοι και παραδόσεις αναφορικά με τον τρόπο άφιξης τους στον χώρο όπως και οι θαυματουργές ιδιότητες που αποδίδονται σε πολλές από αυτές υφαίνουν ένα πέπλο μυστηρίου και μυστικισμού που απλώνεται σε όλη την Χερσόνησο του Άθω.

2.4.4 Χειρόγραφα

Στο Άγιο Όρος σώζονται πάνω από 15.000 χειρόγραφα, περγαμηνές και σπάνιες εκδόσεις από τον 10^ο αιώνα και μετά, στην πλειονότητά τους με θρησκευτικό ή εκκλησιαστικό περιεχόμενο καθιστώντας το μια από τις πλουσιότερες βιβλιοθήκες στον κόσμο.

2.4.5 Μικροτεχνία

Στα σκευοφυλάκια των Ιερών Μονών φυλάσσονται αξιόλογα και σπάνια αντικείμενα από σπάνιους και πολύτιμους λίθους, τίμιο ξύλο, μικρογλυπτική, ψηφιδωτά και έργα αργυροχρυσοχοΐας.

Ανέκαθεν οι μοναχοί ασχολούνταν με την ξυλογλυπτική, για αυτό υπάρχουν πανέμορφα τέμπλα και εικονοστάσια σε όλα τα μοναστήρια.

Η βυζαντινή αργυρομικροτεχνία απαντάται παντού στο Άγιο Όρος, στα τα Ιερά Σκευή, στα πολύτιμα καλύμματα των Ευαγγελίων, στις εικόνες, σταυρούς και θήκες λείψανων.

2.5 Αθωνιάδα Σχολή/Ακαδημία

Η Αθωνιάδα Σχολή/Ακαδημία ιδρύθηκε στον λόφο απέναντι από την Ιερά Μονή Βατοπαιδίου το 1749 με προτροπή του πατριαρχεί Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου του Ε΄.

Την περίοδο αυτή μαθήτευσε στην Ακαδημία και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Το 1753 διορίστηκε Σχολάρχης της Ακαδημίας του Αγίου Όρους (και την μετονομάζει σε Αθωνιάδα Ακαδημία) ο γνωστός λόγιος ιεροδιάκονος Ευγένιος Βούλγαρης, ο οποίος παρέμεινε Σχολάρχης μέχρι το 1759.

Η Ακαδημία έκλεισε από το 1821 έως το 1842, οπότε και ξαναλειτούργησε. Από το 1844 μέχρι το 1930 στεγάστηκε σε κτίριο που χτίστηκε στις Καρυές και διασώζεται μέχρι σήμερα. Το 1930 η Ακαδημία μεταφέρθηκε στον εξωτερικό ξενώνα της Σκήτης του Αγίου Ανδρέου, λίγο πριν τις Καρυές. Η πτέρυγα στην οποία στεγάζεται σήμερα η Ακαδημία χρησίμευε ως ξενώνας της

Σκήτης του Αγίου Ανδρέα, γι αυτό και ο ναός ήταν αφιερωμένος αρχικά στον Άγιο Σαμψών τον ξενοδόχο. Με την στέγαση της Αθωνιάδα το 1930 ο Ιερός Ναός αφιερώνεται στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Η λειτουργία της διακόπτεται με την κήρυξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου το 1940 και ξαναρχίζει την λειτουργία της το 1953.

(Αγγελου Αλκ, «Το χρονικό της Αθωνιάδας», Νέα Εστία, χριστ. 1963).

Η Αθωνιάδα Εκκλησιαστική Ακαδημία είναι ελληνικό Δημόσιο σχολείο - γυμνάσιο και λύκειο - ευρισκόμενο στην χερσόνησο του Αγίου Όρους - Άθω, υπαγόμενο στο Υπουργείο Παιδείας του Ελληνικού Κράτους και συγκεκριμένα στην Εκκλησιαστική Εκπαίδευση. Είναι ίδρυμα των 20 Ιερών Μονών του Αγίου Όρους του Άθωνα και δίνει άμεση αναφορά στην Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους.

Τα τελευταία χρόνια, η Σχολή παρέχει γυμνασιακή και λυκειακή εκπαίδευση. Οι μαθητές της είναι οικότροφοι (παρέχονται δωρεάν από την σχολή η σίτιση και η διαμονή) και ζουν κοινοβιακά. Επισκέπτονται δε την οικογένειά τους μόνο κατά τις περιόδους των εορτών των Χριστουγέννων και του Πάσχα (σύμφωνα με το νέο ημερολόγιο), καθώς και των θερινών διακοπών. Διατίθενται όλες οι απαραίτητες ευκολίες για την διαβίωση, όπως πλυντήρια, στεγνωτήρια, αθλοπαιδιές, επιτραπέζια παιχνίδια, βιβλία από την σύγχρονη βιβλιοθήκη της, αίθουσα πληροφορικής με σύγχρονους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλα. Διδάσκονται ό,τι και οι μαθητές των δημοσίων σχολείων και επιπλέον Εκκλησιαστική μουσική, Αγιογραφία, Λειτουργική, Τελετουργική, Αγιορείτικη Ιστορία, Ερμηνεία Ευαγγελικών Περικοπών και Πατερικών Κειμένων, Ηθική, και άλλα.

(<https://ikivotos.gr/post/4550/athwniada-ekklhsiastikh-akadhmia>)

Στην Αθωνιάδα Σχολή, σύμφωνα με στοιχεία του 2020, σπουδάζουν εβδομήντα έξι μαθητές, από την Ελλάδα, Ρωσία, Ρουμανία, Σερβία, Λίβανο και την Συρία.

(<https://www.lifo.gr/now/greece/ti-apanta-i-athoniada-sholi-sto-agio-oros-gia-ton-12hrono-mihali-poy-egine-monahos>)

2.6 Προσωπικότητες του Αγίου Όρους

Κάτωθι αναφέρονται ενδεικτικά μερικές από τις πολλές σπουδαίες προσωπικότητες που συνέβαλαν στην διαμόρφωση της Αθωνικής Πολιτείας.

2.6.1 Ο Αθανάσιος ο ονομαζόμενος και Αθωνίτης

Ο Αθωνίτης, γεννήθηκε στην Τραπεζούντα το 927 από γονείς πλούσιους. Πριν ακόμη γεννηθεί, ο πατέρας του πέθανε, ενώ μετά τη γέννησή του πέθανε και η μητέρα του και την επιμέλεια του ανέλαβε μια μοναχή συγγενής του. Η μοναχή ήταν αυτή που σημάδεψε τη ζωή του, δίνοντάς του τα εφόδια εκείνα τα οποία αργότερα τον οδήγησαν στον μοναχισμό.

Ως παιδί ξεχώριζε για τη θέλησή του για μόρφωση, αλλά και για την αφιέρωσή του στον Θεό. Όταν, δε, πέθανε η μοναχή που τον φρόντιζε, βρέθηκε στην Κωνσταντινούπολη και σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε κάτοχος και δάσκαλος «πάσης φιλοσοφίας και ρητορικής», με τη φήμη του να φτάνει μέχρι και τα βασιλικά ανάκτορα.

Η όλη του πορεία, το ήθος του, η πραότητα, ο πλούτος της γνώσεως, το δε έντιμον του χαρακτήρος του τον έκαναν αγαπητό σε όλους. Ο Αθωνίτης ως διδάσκαλος σύντομα απέδειξε τις ικανότητές του. Απέκτησε πολλούς μαθητές και συγχρόνως τη φήμη του σοφού διδασκάλου. Γι' αυτό, χρόνο με τον χρόνο, ο αριθμός των μαθητών μεγάλωνε, ενώ η ζωή του είχε ταυτιστεί με τις αρχές του Χριστιανισμού. Επιθυμία του ήταν να αφιερωθεί ολοκληρωτικά στον Θεό, μέσα από τον μοναχισμό.

Στην Κωνσταντινούπολη είχε την τύχη να συναντηθεί και με τον Νικηφόρο Φωκά, τον μετέπειτα αυτοκράτορα. Παρών στη συνάντηση ήταν και ο Μιχαήλ, ο οποίος έκρινε ότι ήταν άξιος να ακολουθήσει βίο πιο ησυχαστικό και ασκητικό, ώστε να επιδοθεί στους δικούς του πλέον πνευματικούς αγώνες και να αναδειχτούν τα πνευματικά του χαρίσματα υπέρ της Ορθοδοξίας.

Ο Αθανάσιος έγινε ο Πρώτος γενικός των πενήντα οκτώ μοναστικών κοινοτήτων του Όρους και δίκαια χαρακτηρίστηκε ως ο κύριος ιδρυτής του "κοινοβιακού μοναχισμού" του Αγίου Όρους.

2.6.2 Ο Κοσμάς ο Αιτωλός

Ο Κοσμάς ο Αιτωλός (1714 - 24 Αυγούστου 1779), γνωστός και ως Πατροκοσμάς, γεννήθηκε στην Αιτωλία στο Μεγάλο Δέντρο και τα πρώτα γράμματα τα έμαθε σε ιεροδιδασκαλείο.

Μόλις τελείωσε το σχολείο δούλεψε ως δάσκαλος στην ευρύτερη περιοχή της Ναυπακτίας και μόλις ιδρύθηκε η Αθωνιάδα Σχολή στο Άγιο Όρος ήταν από τους πρώτους σπουδαστές της. Παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας, με δασκάλους όπως ο Παναγιώτης Παλαμάς.

Ήταν ένας από τους μεγαλύτερους Ελληνορθόδοξος μοναχός και είναι γνωστός ακόμα και στις μέρες μας για τις προφητείες του. Πολλές από αυτές που διασώζονται αναφέρονται στην απελευθέρωση του Γένους, άλλες στο μέλλον της ανθρωπότητας και άλλες στις καταπληκτικές εφευρέσεις της επιστήμης.

Το 1961 ανακηρύχθηκε άγιος της Ορθόδοξης Εκκλησίας και εορτάζεται στις 24 Αυγούστου. Σύμφωνα από αναφορές του Νικόδημου του Αγιορείτη πέθανε σε ηλικία 65 ετών.

2.6.3 Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κύριλλος Ε΄

Ο Κύριλλος γεννήθηκε στα τέλη του ΙΖ΄ αιώνα στην Δημητσάνα της Πελοποννήσου επί Ενετικής κατοχής. Φοίτησε στην σχολή της μονής Φιλοσόφου στη Δημητσάνα και στην συνέχεια θα βρεθεί στην Κωνσταντινούπολη, όπου και χειροτονείται διάκονος και ιερέας.

Το 1748 μετά από εκλογή θα αναλάβει το Οικουμενικό Πατριαρχείο όπου βρέθηκε αντιμέτωπος με πολλά εσωτερικά θέματα και οικονομικά προβλήματα.

Κατά την πρώτη του αυτή πατριαρχία ο Κύριλλος ιδρύει μια ανώτερη σχολή στο Άγιο Όρος, που λειτουργούσε στα πρότυπα των σχολών του εξωτερικού, την γνωστή Αθωνιάδα Σχολή/Ακαδημία.

Ο Κύριλλος παρακάμπτοντας την σύνοδο εκδίδει πατριαρχικό όρο μαζί με τους πατριάρχες Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων καταδικάζοντας το δυτικό βάπτισμα. Η πράξη του αυτή φέρνει πολύ μεγάλες αντιδράσεις και όχι μόνο θα τον εκθρονίσει αλλά και θα τον εξορίσει στην Κύπρο.

Ο Κύριλλος αποβίωσε το 1776 και τάφηκε στην σκήτη της Αγίας Άννης.

2.6.4 Ο γέροντας Παΐσιος

Ο γέροντας Παΐσιος (κατά κόσμον Αρσένιος Εζνεπίδης) υπήρξε μια από τις αγίες μορφές των τελευταίων δεκαετιών. Γεννήθηκε στις 25 Ιουλίου του 1924 στα Φάρασα της Καππαδοκίας. Έναν μήνα μετά τη βάπτισή του η οικογένειά του ακολούθησε το δρόμο της προσφυγιάς για την Ελλάδα, όπου και τελικά εγκαταστάθηκε στη Κόνιτσα.

Ο μικρός Αρσένιος ζούσε τρέφοντας μεγάλη αγάπη στο Χριστό και την Παναγία και από μικρός είχε πολύ μεγάλο πόθο να γίνει μοναχός. Μόνασε με το όνομα Αβέρκιος αρχικά στην σκήτη του Αγίου Παντελεήμονος (1950), μετά στην Ιερά Μονή Εσφιγμένου και κατόπιν, το 1954 στην Ιερά Μονή Φιλοθέου όπου το 1956 λαμβάνει το όνομα Παΐσιος.

Ως μοναχός είχε υποδειγματική υπακοή ενώ προσπαθούσε να βοηθήσει τους αδελφούς του μοναχούς όποτε και όπως μπορούσε.

Ο Παΐσιος το 1979 μόνασε σε ένα κελί μόνος του. Σιγά - σιγά αρχίζει να γίνεται γνωστός και προσελκύει όλο και περισσότερους προσκυνητές. Όλη την ημέρα, από την ανατολή μέχρι την δύση, συμβουλεύει, παρηγορεί, διώχνει κάθε στενοχώρια, γεμίζει τις ψυχές με πίστη, ελπίδα και αγάπη για τον Θεό, ενώ τις νύχτες διαβάζει τις επιστολές που του έστελναν καθημερινά.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής, αν και διαγνωσμένος με καρκίνο, ήταν ήρεμος και υπέμενε χωρίς να διαμαρτύρεται καθόλου. Αντιθέτως συνέχιζε να προσεύχεται για όλους μέχρι τις 12 Ιουλίου 1994 όπου ο γέροντας Παΐσιος, σε ηλικία 69 ετών, παρέδωσε την ψυχή του στον Κύριο.

Ενταφιάστηκε στην Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στη Σουρωτή - Βασιλικά Θεσσαλονίκης όπου κάθε χρόνο στις 11 προς 12 Ιουλίου, στην Εορτή του, τελείται αγρυπνία στο Ιερό Ησυχαστήριο, με συμμετοχή χιλιάδων πιστών.

Ανακηρύχθηκε Άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως στις 13 Ιανουαρίου 2015.

(«Η κοίμηση του Αγίου Παΐσιου». ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ. 11 Ιουλίου 2021)

2.7 Μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς UNESCO

Στη χώρα μας, έχουν καταγραφεί δεκαοκτώ μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι και οικισμοί που ανήκουν αντιπροσωπεύουν χρονολογικά όλες τις περιόδους από την προϊστορία έως τα νεότερα χρόνια (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2020). Ένα ιδιαίτερο μνημείο από αυτά είναι το Άγιο Όρος. Το Άγιο Όρος καταχωρείται το 1988 στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς τις UNESCO βάση των κάτωθι κριτηρίων:

- Η μετατροπή ενός βουνού σε ιερό τόπο έκανε το Άγιο Όρος μια μοναδική καλλιτεχνική δημιουργία συνδυάζοντας τη φυσική ομορφιά του τόπου με τις διευρυμένες μορφές αρχιτεκτονικής δημιουργίας. Επιπλέον, τα μοναστήρια του Άθω είναι ένα γνήσιο ωδείο αριστουργημάτων που κυμαίνονται από τοιχογραφίες (όπως έργα του Μανουήλ

Πανσελίνου στην Εκκλησία πρωτάτου περίπου 1290 και του Φράγκου Κατελάνου στη Μεγάλη Λαύρα το 1560) μέχρι φορητές εικόνες, χρυσά αντικείμενα, κεντήματα και φωτισμένα χειρόγραφα που κάθε μοναστήρι διατηρεί με ζήλο.

- Το Άγιο Όρος άσκησε διαρκή επιρροή στον ορθόδοξο κόσμο, του οποίου είναι το πνευματικό κέντρο, στην ανάπτυξη της θρησκευτικής αρχιτεκτονικής και της μνημειώδους ζωγραφικής. Η τυπική διαρρύθμιση των Αθωνιτικών μοναστηριών χρησιμοποιήθηκε τόσο μακριά όσο η Ρωσία. Εικονογραφικά θέματα, κωδικοποιημένα από τη σχολή ζωγραφικής του Αγίου Όρους και τοποθετημένα με λεπτές λεπτομέρειες στον Οδηγό Ζωγραφικής (που ανακαλύφθηκε και εκδόθηκε από τον Ντίντρον το 1845), χρησιμοποιήθηκαν και επεξεργάστηκαν από την Κρήτη μέχρι τα Βαλκάνια από τον 16ο αιώνα και μετά.
- Τα μοναστήρια του Άθω παρουσιάζουν την τυπική διάταξη των ορθοδόξων μοναστικών εγκαταστάσεων: μια πλατεία, ορθογώνια ή τραπεζοειδή οχύρωση πλαισιωμένη από πύργους, η οποία αποτελεί τον περίβολο ενός καθαγιασμένου τόπου, στο κέντρο του οποίου βρίσκεται μόνο ο ναός της κοινότητας, ή το καθολικό. Αυστηρά οργανωμένες σύμφωνα με αρχές του 10ου αιώνα είναι οι χώροι που προορίζονται για κοινοτικές δραστηριότητες (τράπεζα, κελιά, νοσοκομείο, βιβλιοθήκη), εκείνες που προορίζονται αποκλειστικά για λειτουργικούς σκοπούς (παρεκκλήσια, σιντριβάνια) και οι αμυντικές δομές (οπλοστάσιο, οχυρωμένοι πύργοι). Η οργάνωση των γεωργικών εκτάσεων στις Σκήτες, τα Κελιά και τα Καθίσματα είναι επίσης πολύ χαρακτηριστική της μεσαιωνικής περιόδου.
- Το μοναστηριακό ιδεώδες του Αγίου Όρους έχει διατηρήσει τις παραδοσιακές ανθρώπινες οικίες, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές των αγροτικών πολιτισμών της Μεσογείου και έχουν γίνει ευάλωτες μέσα από τις επιπτώσεις της αλλαγής στη σύγχρονη κοινωνία. Το Άγιο Όρος είναι επίσης ωδείο ιδιωματικής αρχιτεκτονικής καθώς και γεωργικών και βιοτεχνικών παραδόσεων.
- Ορθόδοξο πνευματικό κέντρο από τον 10ο αιώνα, το ιερό βουνό του Άθω έγινε το κύριο πνευματικό σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας το 1054. Διατήρησε αυτόν τον εξέχοντα ρόλο ακόμα και μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και την ίδρυση της αυτοκέφαλης πατριαρχίας της Μόσχας το 1589. Το Άγιο Όρος συνδέεται άμεσα με την ιστορία του Ορθόδοξου Χριστιανισμού, η οποία, σε διαφορετικό βαθμό, υπάρχει σε περισσότερα από 20 έθνη. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι αυτός ο χιλιόχρονος χώρος, όπου το βάρος της ιστορίας είναι εμφανές στην ύπαιθρο, τα

μνημεία και οι πολύτιμες συλλογές έχουν χτιστεί με την πάροδο του χρόνου, έχει διατηρήσει ακόμη και σήμερα την καθολική και εξαιρετική σημασία του.

- Η αρμονική αλληλεπίδραση των παραδοσιακών γεωργικών πρακτικών και της δασοκομίας συνδέεται με την αυστηρή τήρηση των μοναστικών κανόνων κατά τη διάρκεια των αιώνων, γεγονός που οδήγησε στην άριστη διατήρηση των μεσογειακών δασών και της συνακόλουθης χλωρίδας του Αγίου Όρους.

(Πηγή: <https://whc.unesco.org/en/list/454>).

2.8 Διοίκηση Αγίου Όρους

Το Άγιο Όρος αποτελεί αυτόνομο και αυτοδιοίκητο τμήμα της ελληνικής επικράτειας.

Η ευθύνη για τα πνευματικά/θρησκευτικά ζητήματα του Αγίου Όρους υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, ενώ τα θέματα δημόσιας τάξης και ασφάλειας εμπίπτουν στην Ελληνική Κυβέρνηση (Υπουργείο Εξωτερικών).

Όλες οι Ιερές Μονές και τα Ιερά Προσκυνήματα του Αγίου Όρους είναι επισκέψιμα, αποκλειστικά όμως για τους άνδρες (άβατο γυναικών) και μετά από συνεννόηση με τις Μονές και την έκδοση του σχετικού Διαμονητηρίου το οποίο εκδίδετε από τα γραφεία προσκυνητών της Ιεράς Επιστοπίας στη Θεσσαλονίκη και την Ουρανούπολη Χαλκιδικής. Η αίτηση για την απόκτηση του καλό θα είναι να γίνεται αρκετούς μήνες νωρίτερα δεδομένου του περιορισμού των ατόμων που επιτρέπεται να επισκέπτονται το Άγιο Όρος ανά ημέρα. Την συγκεκριμένη περίοδο η έκδοση είναι ακόμα πιο δύσκολη δεδομένης της πανδημίας και των περιορισμών πρόσβασης που υφίστανται τόσο στις μετακινήσεις όσο και στον αριθμό των επισκεπτών που επιτρέπονται ανά Ιερά Μονή. (Πηγή: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh352.jsp?obj_id=2367)

2.8.1 Πολιτική Διοίκηση Αγίου Όρους

Στις Καρυές εδρεύει η Πολιτική Διοίκηση του Αγίου Όρους, που υπάγεται στο Υπουργείο Εξωτερικών και αποτελεί αυτοτελή δημόσια αρχή. Γραφεία της έχουν συσταθεί στην Θεσσαλονίκη και στην Ουρανούπολη.

Ο Πολιτικός Διοικητής του Αγίου Όρους είναι υπεύθυνος για την από διοικητική πλευρά εποπτεία, την πιστή εφαρμογή των αγιορείτικων καθεστώτων καθώς και την διαφύλαξη της ασφάλειας και δημόσιας τάξης του Αγίου Όρους. (Αρχ. Παντελεήμονος Ροδοπουλου, «Η ιεραρχική οργανωσις της Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1965).

2.8.2 Θρησκευτική Διοίκηση

Το σύστημα της διακυβερνήσεως του Αγίου Όρους στηρίζεται, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, στα επτά Τυπικά, που εκδόθηκαν από την εμφάνιση της οργανωμένης μοναχικής ζωής στον Άθω μέχρι τις αρχές του περασμένου αιώνα. Ειδικότερα, όμως, τα του Αγίου Όρους ρυθμίζει ο Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους (Κ.Χ.Α.Ο.) του 1924.

2.8.2.1 Ιερά Κοινότητα

Ασκή την διοικητική εξουσία, αποτελείται από 20 αντιπροσώπους των Ιερών Μονών (έναν από κάθε μονή) που εκλέγονται την 1^η Ιανουαρίου για ένα χρόνο και μένουν της Καρυές. Οι αρμοδιότητες της “Ιεράς Κοινότητας” εκτείνονται σε οτιδήποτε δεν έχει απονεμηθεί στην εξουσία άλλου οργάνου του Αγίου Όρους. Επίσημη γλώσσα του Αγίου Όρους όσον αφορά τα έγγραφα αποτελεί βάση του Κ.Χ.Α.Ο. η ελληνική γλώσσα. Οι εργασίες της Ιεράς Κοινότητας λαμβάνουν χώρα πάντοτε ενώπιον του Πρωτεπιστάτη, ο οποίος διευθύνει της συζητήσεις της.

2.8.2.2 Ιερά Επιστασία

Οι είκοσι Ιερές Μονές χωρίζονται σε πέντε ομάδες με τέσσερις μονές η καθεμία από αυτές. Κάθε ομάδα (τετράδα) μονών, ανά πενταετία και για ένα έτος (1 Ιουνίου έως 31 Μαΐου του επομένου έτους) ασκεί την Ιερά Επιστασία. Οι ομάδες αυτές είναι οι ακόλουθες:

Α΄ Ομάδα	Β΄ Ομάδα	Γ΄ Ομάδα	Δ΄ Ομάδα	Ε΄ Ομάδα
Μεγίστης Λαύρας	Βατοπεδίου	Ιβήρων	Χιλανδαρίου	Διονυσίου
Δοχειαρίου	Κουτλουμουσίου	Παντοκράτορος	Ξηροποτάμου	Ζωγράφου
Ξενοφώντος	Καρακάλλου	Φιλοθέου	Αγ. Παύλου	Αγ. Παντελεήμονος
Εσφιγμένου	Σταυρονικήτα	Σίμωνος Πέτρας	Γρηγορίου	Κωνσταμονίτου

Πίνακας 1 – Τετράδες Ιεράς Επιστασίας

Πρόεδρος στην Ιερά Επιστασία ορίζεται ο «πρώτος τη τάξει» κάθε ομάδας, ο οποίος και φέρει τον τίτλο του Πρωτεπιστάτη. Αξιοσημείωτο είναι πως αν υπάρξει ισοψηφία, η ψήφος του Πρωτεπιστάτη δεν λογαριάζεται διπλή αλλά τις αποφάσεις λαμβάνει συνολικά η Ιερά Κοινότητα. Με έδρα της στις Καρυές του Αγίου Όρους, η Ιερά Επιστασία ασκεί από την μια την εκτελεστική εξουσία και από την άλλη διεκπεραιώνει τόσο τα δημαρχιακά καθήκοντα όσο και χρέη Ειρηνοδικείου. Η σφραγίδα, μάλιστα, της Ιεράς Κοινότητας αποτελούμενη από τέσσερα μέρη βρίσκεται υπό την φύλαξη της Ιεράς Επιστασίας. Ο κάθε Επιστάτης αναλαμβάνει την διαφύλαξη ενός μέρους της σφραγίδας η οποία στο σύνολό της κάθε χρόνο παραδίδεται στην επόμενη Ιερά Επιστασία. (Πηγή: Αρχιμανδρίτης Ευδόκιμος Καρακουλάκης, 2008)

2.8.2.3 Έκτακτη Εικοσαμελής Ιερά Σύναξη

Στο Άγιο Όρος η νομοθετική και δικαστική εξουσία ασκείται από ένα σώμα αποτελούμενο από τους είκοσι ηγουμένους των Μονών του Όρους. Πρόκειται για την Ιερά Σύναξη που αν και προσδιορίζεται και ως «έκτακτη», συνεδριάζει σε συγκεκριμένες ημερομηνίες (15 ημέρες μετά την εορτή του Πάσχα και στις 20 Αυγούστου) αφού προηγηθεί πρόσκληση από την Ιερά Κοινότητα.

Στα πλαίσια των νομοθετικών της αρμοδιοτήτων η Ιερά Σύναξη ψηφίζει κανονιστικές διατάξεις, οι οποίες διαβιβάζονται και γνωστοποιούνται στην Διοίκηση του Αγίου Όρους και λαμβάνουν επικύρωση, εφόσον πρόκειται για πολιτικά ζητήματα, από το Υπουργείο Εξωτερικών. Όταν, όμως, υπάρχουν διατάξεις που άπτονται πνευματικών θεμάτων αυτές εγκρίνονται από τα αρμόδια όργανα του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Η Ιερά Σύναξη εμπλέκεται επίσης, σε θέματα σχετικά με το ποσοστό συμμετοχής των Μοναστηριών, των Σκητών αλλά και των Κελιών στο ταμείο της αγιορείτικης κοινότητας. Τα θέματα αυτά αφορούν ζητήματα οικονομικής φύσεως, ανάγκες τακτικές αλλά και ανάγκες που προκύπτουν καθώς η Ιερά Κοινότητα είναι ένας ζωντανός οργανισμός με αυξημένες απαιτήσεις. Έτσι υπό την έννοια αυτή όλες οι δομές της αγιορείτικης πολιτείας από κοινού οφείλουν να μεριμνούν για εργασίες συντήρησης του Σκευοφυλακίου αλλά και για τις ανάγκες του Πρωτάτου, των φυλάκων, του επιτρόπου εκτός Αγίου όρους αλλά και για την Αθωνιάδα Σχολή. (Πηγή: Αρχιμανδρίτης Ευδόκιμος Καρακουλάκης, 2008)

2.8.2.4 Έκτακτη Διπλή Ιερά Σύναξη

Εκτός από την «έκτακτη» Ιερά Σύναξη οφείλουμε να αναφερθούμε και στην έκτακτη διπλή Ιερά Σύναξη που αν και δεν αναφέρεται στα ιδρυτικά κείμενα ως διοικητικό όργανο εντούτοις αποτυπώνεται σε εσωτερικό κείμενο ενός κανονισμού που χρονολογείται από την 17η Οκτωβρίου του 1930. Την συγκροτούν μέλη από δύο οντότητες (εδώ οφείλει και τον προσδιορισμό Διπλή): της έκτακτης Ιεράς Σύναξης από τη μια αλλά και των είκοσι αντιπροσώπων των Ιερών Μονών από την άλλη. Ασχολείται με την επίλυση ζητημάτων στα οποία δεν επιθυμεί να εμπλακεί η Ιερά Κοινότητα αλλά που είναι εξαιρετικά σημαντικά σε σημείο που η Σύναξη αυτή να αποκαλείται και Εθνοσυνέλευση. Συγκαλείτε την ίδια χρονική περίοδο με την προαναφερθείσα εικοσαμελή Σύναξη αλλά στην αρμοδιότητά της δεν υπάγονται θέματα νομοθετικής ή δικαστικής φύσεως για τα οποία υπάρχει πρόβλεψη στον Κ.Χ.Α.Ο..

(Πηγή: Αρχιμανδρίτης Ευδόκιμος Καρακουλάκης, 2008)

2.8.2.5 Δικαιοσύνη

Τα ζητήματα απονομής δικαιοσύνης ρυθμίζονται από τη μια από διατάξεις που βρίσκονται στον Κ.Χ.Α.Ο. και από την άλλη από διατάξεις του κυρωτικού του Ν.Δ., που διασαφηνίζουν, επεξηγούν και συμπληρώνουν επαρκέστερα τις προηγούμενες διατάξεις.

Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 44 του Κ.Χ.Α.Ο αναφέρεται πως «ο σκοπός των εν Αγίω Όρει δικαστηρίων είναι η εκδίκασις των εκάστοτε αναφυσόμενων εν Αγίω Όρει οριακών ζητημάτων, η φρούρησις της μοναχικής πειθαρχίας και η τιμωρία των υποπιπτόντων εις παράπτωμα μοναχών εν γένει του Αγίου Όρους».

Πρέπει να επισημανθεί, όμως, πως τα αδικήματα του κοινού ποινικού κώδικα παραπέμπονται στα αρμόδια δικαστήρια στην Θεσσαλονίκη.

- **Δικαστήρια**

Τα δικαστικά όργανα της αγιορείτικης μοναστικής πολιτείας είναι:

- ο Ηγούμενος (με τη Γεροντία κάθε μοναστηριού)
- η Ιερά Κοινότητα
- η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

- **Δικαστικές αρμοδιότητες**

Σε πρώτο βαθμό δικάζονται από τον Ηγούμενο και την Γεροντία των Μονών:

- τα πειθαρχικά παραπτώματα μοναχών που ζουν στις μονές και στα εξαρτήματά τους αλλά όχι όσα υπόκεινται σε ποινές καθαιρέσεως
- οι αγορανομικές παραβάσεις και πταίσματα που επισυμβαίνουν στην περιφέρεια των οικείων μονών αλλά όχι παραβιάσεις που διαπράττονται στην πρωτεύουσα του Αγίου όρους(με τα οποία ασχολείται η Ιερά Επιστασία)
- οι διαφορές που αφορούν τα όρια των μονών και των εξαρτημάτων αυτών.

Με τη σειρά της η Ιερά Κοινότητα μετέρχεται υποθέσεων που σχετίζονται είτε με διαφορές ορίων- συνόρων μεταξύ μονών ή εξαρτημάτων τους (σε πρώτο βαθμό) είτε με εφέσεις για τις αποφάσεις των Γεροντιών (σε δεύτερο βαθμό). Τέλος, η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου δύναται να εκχωρεί δικαστικές αρμοδιότητες σε δικαστήριο που συντίθεται από Εξαρχία τριών Μητροπολιτών του Οικουμενικού Πατριαρχικού Θρόνου

και των είκοσι μελών της Έκτακτης Δισεναύσιας Σύναξης, ασχολείται με αδικήματα που επιφέρουν την ποινή της καθαίρεσης και με εφέσεις εναντίον αποφάσεων που έχουν ληφθεί από την Ιερά κοινότητα.

(Πηγή: Αρχιμανδρίτης Ευδόκιμος Καρακουλάκης, 2008)

2.8.3 Ιερές Μονές και «Εξαρτήματα Μονών»

2.8.3.1 Ιερές Μονές

Το Άγιο Όρος αποτελείται από είκοσι αυτοδιοίκητες Ιερές Μονές οι οποίες ούτε μπορούν να αυξηθούν ούτε και να μειωθούν. Σύμφωνα με την ιεραρχική τους τάξη είναι οι εξής:

ΙΕΡΕΣ ΜΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ			
1	Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας	11	Ιερά Μονή Καρακάλλου
2	Ιερά Μονή Βατοπεδίου	12	Ιερά Μονή Φιλοθέου
3	Ιερά Μονή Ιβήρων	13	Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας
4	Ιερά Μονή Χιλανδαρίου	14	Ιερά Μονή Αγίου Παύλου
5	Ιερά Μονή Διονυσίου	15	Ιερά Μονή Σταυρονικήτα
6	Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου	16	Ιερά Μονή Ξενοφώντος
7	Ιερά Μονή Παντοκράτορος	17	Ιερά Μονή Γρηγορίου
8	Ιερά Μονή Ξηροποτάμου	18	Ιερά Μονή Εσφιγμένου
9	Ιερά Μονή Ζωγράφου	19	Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος
10	Ιερά Μονή Δοχειαρίου	20	Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου

Πίνακας 2 – Ιερές Μονές Αγίου Όρους

Δεκαεπτά από τις Ιερές Μονές είναι Ελληνικές, μία Σέρβικη (Ιερά Μονή Χιλανδαρίου), μία Βουλγάρικη (Ιερά Μονή Ζωγράφου) και μία Ρωσική (Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος).

Ολόκληρη η χερσόνησος του Άθω έχει διαμοιραστεί σε 20 διοικητικές περιοχές, μία για κάθε Ιερά Μονή.

Κάθε Ιερά Μονή έχει ως «εξαρτήματα» της Σκήτες, Κελιά, Καλύβια, Καθίσματα και Ερημητήρια τα οποία είναι διάσπαρτα στην διοικητική περιοχή της Μονής και δεν αποτελούν ξεχωριστή οικονομική οντότητα από αυτή της Μονής στην οποία ανήκουν.

2.8.3.2 Σκήτες

Οι Σκήτες είναι ουσιαστικά μικρές Μονές που υπάγονται σε κάποια από τις 20 Ιερές Μονές του Αγίου Όρους. Αποτελούν οργανωμένες κοινότητες που συγκροτούνται από πολλές μοναστικές καλύβες. Στο μέσον της κάθε Σκήτης βρίσκεται το λεγόμενο “Κυριακό” που είναι ο κοινός ναός για όλους και γύρω του είναι κτισμένες οι καλύβες. Την διοίκηση της Σκήτης ασκεί ο “Δικαίος”

ο οποίος εκλέγεται κάθε χρόνο από την Γερουσία της Σκήτης με τη βοήθεια συμβούλων που προέρχονται οι μισοί από την ίδια τη Σκήτη και οι άλλοι μισοί από την Ιερά Μονή στην οποία υπάγεται αυτή.

2.8.3.3 Κελιά

Τα Κελιά είναι οικοδομήματα που μοιάζουν με αγροικίες και φέρουν ενσωματωμένο ναό και υπάγονται σε κάποια τις 20 Ιερές Μονές του Αγίου Όρους. Σε αυτά έχουν παραχωρηθεί κάποια εδάφη ιδιοκτησίας της Ιεράς Μονής στην οποία ανήκουν. Τα Κελιά φιλοξενούν μια μικρή ομάδα (2-9) μοναχών που ασχολούνται πέρα από τα θρησκευτικά τους καθήκοντα με γεωργικές, κτηνοτροφικές και άλλες εργασίες και διοικούνται από τον “Γέροντα”. (Η Ιερά Σκήτη της Αγίας Άννης, Εκδόσεις Αδελφότητα Καστριναίων Έκδόσεις, Άγιο Όρος 2007).

2.8.3.4 Καλύβια

Τα Καλύβια είναι μικρές και απομονωμένες κατοικίες με δύο ή τρεις μοναχούς.

2.8.3.5 Καθίσματα

Τα Καθίσματα, είναι μικρές καλύβες στην οποία διαμένει ένας μοναχός ο οποίος ζει εκεί συνήθως για όλη την διάρκεια της ζωής του.

2.8.3.6 Ερημητήρια

Τα Ερημητήρια είναι μικρά καταλύματα στα οποίες διαμένουν οι ασκητές μοναχοί και τα συναντάμε συνήθως σε εγκαταλελειμμένα και ιερά μέρη, σε βράχους και δυσπρόσιτες κορυφές βουνών καθώς και σε σπηλιές και σχισμές βράχων όπου οι μοναχοί ζουν εκεί νηστεύοντας, με αγρυπνίες και ατελείωτες προσευχές, και μελέτες.

2.9 Η ζωή των μοναχών στο Άγιον Όρος

2.9.1 Ημερολόγιο και Ώρα

2.9.1.1 Ημερολόγιο

Στο Άγιο Όρος συνεχίζει να ισχύει το Ιουλιανό Ημερολόγιο το οποίο είναι 13 ημέρες πίσω από το Γρηγοριανό ημερολόγιο που χρησιμοποιούμε εμείς σήμερα.

2.9.1.2 Ώρα

Στην εικοσιτετράωρη μέτρηση του χρόνου που ακολουθούμε σημασία έχει τότε ξεκινάει η καινούργια μέρα. Στο δικό μας σύστημα καταμέτρησης (κοσμική ώρα) η μέρα ξεκινάει τα

μεσάνυκτα (00:00) και από αυτή την ώρα πραγματοποιείται η μέτρηση χρόνου της ημέρας (1^η ώρα, 2^η ώρα, 3^η ώρα, κλπ.).

Η Αθωνική χερσόνησος έχει την δικιά της διαφορετική ώρα από την κοσμική η οποία υπολογίζεται στις 19 από τις 20 μονές βάση του Βυζαντινού συστήματος, δηλαδή η πρώτη ώρα της ημέρας (00:00) ξεκινάει με την ώρα δύσης του ηλίου. Εξαίρεση αποτελεί η Ιερά Μονή Ιβήρων στην οποία η ώρα υπολογίζει βάση του Χαλδαϊκού συστήματος, δηλαδή η πρώτη ώρα της ημέρας (00:00) ξεκινάει με την ώρα ανατολής του ηλίου.

Λόγω των εποχιακών διακυμάνσεων της διάρκειας μιας ημέρας (δηλαδή άλλη ώρα ανατέλλει και δύει ο ήλιος τον Ιούνιο και άλλη τον Δεκέμβριο), η αντίστοιχες ώρες ποικίλουν κατά αρκετές ώρες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους από την κοσμική ώρα.

Στα περισσότερα μοναστήρια για λόγους ευκολίας η ρύθμιση/συγχρονισμός της ώρας γίνεται κάθε Σάββατο και αυτή ισχύει για όλη την επόμενη εβδομάδα.

Ολόκληρο το ημερονύκτιο διαιρείται στα μοναστήρια σε τρία οκτάωρα που είναι αφιερωμένα το καθένα στην προσευχή, στην εργασία και την ανάπαυση.

2.9.2 Προσευχή

Η προσευχή των μοναχών διακρίνεται σε κοινή (ομαδική) και ιδιωτική (ατομική). Η κοινή προσευχή γίνεται από όλους μαζί κατά τις διάφορες Ακολουθίες στον κεντρικό ναό και στα διάφορα παρεκκλήσια. Οι πιο συνηθισμένες είναι ο Εσπερινός, το Απόδειπνο, το Μεσονυκτικό, ο Όρθρος και η Θεία Λειτουργία.

- Η μέρα ξεκινάει με τον Όρθρο και την Θεία Λειτουργία και ακολουθείται από την πρωινή τράπεζα
- Το απόγευμα τελείται ο Εσπερινός που ακολουθείται από την βραδινή τράπεζα

2.9.3 Εργασία / Διακονήματα

Οι μοναχοί αναλαμβάνουν πέρα από τα λατρευτικά και άλλα πνευματικά τους καθήκοντα διάφορα διακονήματα (ένα η και περισσότερα) με τα οποία συμβάλλουν στην λειτουργία της Μονής τους.

Τα σπουδαιότερα Διακονήματα των μοναχών είναι:

- **Πυλωρός ή πορτάρης:** μένει σε ιδιαίτερο δωμάτιο μέσα από τη μεγάλη πύλη της μονής, ελέγχει με προσοχή τα διαμονητήρια των επισκεπτών και τους οδηγεί στο αρχονταρίκι.
- **Αρχοντάρης:** δίνει φαγητό στους ξένους προσκυνητές και φροντίζει για τον ύπνο τους-καμιά φορά τον βοηθάει ένας ακόμη μοναχός, ο παραρχοντάρης
- **Κωδωνοκρούστης ή καμπανάρης:** κτυπάει το σήμαντρο και τις καμπάνες στις διάφορες εκκλησιαστικές ακολουθίες και εορτές.
- **Εκκλησιαστικός ή εκκλησιάρης:** υπεύθυνος για την προετοιμασία του ναού πριν από τις ακολουθίες.
- **Βηματάρης:** φυλάει τα άγια λείψανα στο Ιερό Βήμα και τα βγάζει σε όσους από τους επισκέπτες ζητούν να τα προσκυνήσουν.
- **Τυπικάρης:** υπηρετεί ως τελετάρχης μέσα στο ναό και υποδεικνύει στους ψάλτες τα τροπάρια και τα αναγνώσματα της ημέρας.
- **Αναγνώστης η διαβαστής:** διαβάζει τα αναγνώσματα στο ναό ή στην κοινή τράπεζα.
- **Τραπεζάρης:** υπεύθυνος για την τράπεζα και την ετοιμασία της.
- **Μάγειρας:** ετοιμάζει το φαγητό στην εστία (μαγειρείο) της μονής.
- **Μαγκίπας:** ο φούρναρης που ψήνει το ψωμί στο μαγκιπέο (φούρνο)
- **Δοχειάρης:** διαχειριστής στο δοχείο, δηλαδή στην αποθήκη.
- **Νοσοκόμος:** φροντίζει τους αρρώστους μοναχούς στο νοσοκομείο.
- **Γηροκόμος:** περιποιείται τους γέροντες όταν πια δεν μπορούν να εργαστούν και να κινούνται μόνοι τους (συνήθως νοσοκομείο και γηροκομείο εργάζονται και λειτουργούν μαζί).
- **Βιβλιοφύλακας ή Βιβλιοθηκάριος:** έχει τα κλειδιά της βιβλιοθήκης, για την οποία είναι υπεύθυνος.
- **Σκευοφύλακας:** εκλεγμένος για το σκευοφυλάκιο, όπου βρίσκονται και οι θησαυροί των μοναστηριών (συνήθως στις μονές διορίζονται περισσότεροι από ένας σκευοφύλακες, κρατώντας ο καθένας το δικό του κλειδί).
- **Συνοδικάρης:** υπεύθυνος για το συνοδικό, όπου συνεδριάζουν οι προϊστάμενοι των μονών.
- **Προσμονάριος:** φροντίζει, όπου υπάρχει θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, για το παρεκκλήσι της και την εικόνα, ψάλλει τις παρακλήσεις και δέχεται τις προσφορές των προσκυνητών.

- **Βορδονάρης ή χατλάρης:** φροντίζει τους σταύλους και τα ζώα της μονής.
- **Αρσανάρης:** Μένει μόνιμα ή κατεβαίνει όταν χρειαστεί στον αρσανά για τις διάφορες ανάγκες και παραγγελίες της μονής.

2.9.4 Διατροφή

Η διατροφή των αγιορειτών μοναχών είναι λιτή και αυστηρά χωρίς κρέας, το οποίο οι μοναχοί απαρνούνται δια βίου. Περιορίζεται συνήθως στο ψωμί, το λάδι, το κρασί, τις ελιές, τα λαχανικά και τα όσπρια.

Η τράπεζα κάθε μονής σερβίρει δύο πλούσια γεύματα την ημέρα το οποία είναι ακόμη πλουσιότερα τις ημέρες εορτών και τις Κυριακές όπου περιλαμβάνει και ψάρι. Εξαίρεση αποτελούν οι μέρες νηστείας όπου τα γεύματα περιορίζονται σε τσάι, ελιές, και χαλβά.

Τα γεύματα είναι κάθε άλλο παρά άνοστα και συνήθως σερβίρονται από εξαιρετικό κρασί φτιαγμένο από τα αμπέλια του Άθωνα. Το φαγητό είναι φτιαγμένο από αγνά επί το πλείστον υλικά που η ίδιοι έχουν καλλιεργήσει στους μπαξέδες ή στα χωράφια της Μονής. Οι τυχεροί επισκέπτες που θα τύχει να βρεθούν εκεί σε κάποια από τις μεγάλες ετήσιες πανηγύρεις των ιερών Μονών, ίσως απολαύσουν ένα μεγάλο έδεσμα: φέτα ροφού μαγειρεμένη με άσπρη αγιορείτικη σάλτσα. Αυτές της ημέρες και σύμφωνα με το τελετουργικό τους κάνουν και τα κόλλυβα τα οποία πέραν του ότι αποτελούν ένα σπουδαίο γλύκισμα, αποτελούν εκπληκτικά έργα τέχνης αφού ο θεόρατος δίσκος στα οποία σερβίρονται, στολίζεται στην επιφάνεια του από μια αυθεντική αγιογραφία φτιαγμένη με χρωματισμένη ζάχαρη άχνη.

Τα γεύματα στην τράπεζα αποτελούν μια τελετή για τους μοναχούς και διέπονται από μια επισημότητα την οποία θα πρέπει ο επισκέπτης οπωσδήποτε να σεβαστεί ακολουθώντας τις υποδείξεις του “τραπεζάρη” να λάβει την θέση του στην τράπεζα, με την όρθια στάση του έως το τέλος της προσευχής και έως ότου ο ηγούμενος χτυπήσει το καμπανάκι του, χτύπος ο οποίος δηλώνει την έναρξη αλλά και την λήξη του γεύματος. Κατά την διάρκεια του γεύματος δεν επιτρέπεται η ομιλία αφενός διότι ο “αναγνώστης” διαβάζει τον βίο των Αγίων τρέφοντας παράλληλα και τον νού μας, εμείς αφετέρου πρέπει, αν δεν θέλουμε να μείνουμε νηστικοί, να επισπεύσουμε την βρώση του γεύματος μας διότι αυτό τελειώνει σε σύντομο χρονικό διάστημα δεδομένου του ότι οι μοναχοί τρώνε από ανάγκη και όχι από απόλαυση.

2.10 Πρόσβαση και Μετακινήσεις

2.10.1 Ακτοπλοΐα

Κύριο σημείο εισόδου στο Άγιο Όρος είναι η Δάφνη. Πλοία αναχωρούν καθημερινώς από την Ουρανούπολη και μεταφέρουν επιβάτες, οχήματα και εμπορεύματα στην Δάφνη. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και εφόσον οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν υπάρχει και ακτοπλοϊκή σύνδεση από την Ιερισσό η οποία εξυπηρετεί τις Ιερές Μονές που βρίσκονται στο ανατολικό μέρος της χερσονήσου.

Από την Δάφνη ξεκινούν πλοία που εξυπηρετούν τις Ιερές Μονές που βρίσκονται νότια από αυτήν.

Οι κύριες διαδρομές των πλοίων είναι οι ακόλουθες:

- **Ουρανούπολη – Δάφνη:** Η διαδρομή αυτή είναι ή κύρια διαδρομή εξυπηρέτησης της χερσονήσου και λειτουργεί όλο τον χρόνο και εφόσον οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν. Τα πλοία στην πορεία τους προς την Δάφνη καταπλέουν στους ακόλουθους αρσανάδες:
 - Ι.Μ. Χιλιανδαρίου
 - Ι.Μ. Δοχειαρείου
 - Ι.Μ. Ζωγράφου
 - Ι.Μ. Ξενοφώντος
 - Ι.Μ. Κωνσταμονίτου
 - Ι.Μ. Παντελεήμονος
- **Δάφνη – Ι.Μ. Κausοκαλυβίων:** Η διαδρομή αυτή εξυπηρετεί τους αρσανάδες που βρίσκονται νότια της Δάφνης:
 - Ι.Μ. Σίμωνος Πέτρας
 - Νέας Σκήτης
 - Ι.Μ. Γρηγορίου
 - Αγίας Άννας
 - Ι.Μ. Διονυσίου
 - Καρουλίων
 - Ι.Μ. Αγίου Παύλου
 - Κερασιάς
- **Ιερισσό – Μορφωνού:** Η διαδρομή αυτή εξυπηρετείται επί το πλείστον τους καλοκαιρινούς μήνες που οι καιρικές συνθήκες είναι ευνοϊκές και επιτρέπουν τον πλου στην περιοχή και εξυπηρετεί τις ακόλουθες Ιερές Μονές:
 - Ι.Μ. Χιλιανδαρίου
 - Ι.Μ. Σταυρονικήτα
 - Ι.Μ. Εσφιγμένου
 - Ι.Μ. Ιβήρων
 - Ι.Μ. Βατοπαιδίου
 - Ι.Μ. Φιλόθεου
 - Ι.Μ. Παντοκράτορος
 - Ι.Μ. Καρακάλλου

2.10.2 Κρουαζιέρες

Λόγω του άβατου των γυναικών στο Άγιο Όρος διενεργούνται κρουαζιέρες που ξεκινούν από την Ουρανούπολη και πλέουν κατά μήκος της ακτογραμμής της χερσονήσου του Άθω δείχνοντας τις ομορφιές του τοπίου στους επιβαίνοντες ανεξαρτήτως φύλου. Σε στάσεις που πραγματοποιούνται στα ανοιχτά κάποιων Ιερών Μονών, μοναχοί οι οποίοι επιβαίνουν σε πλοiάριο πλευρίζουν τα Κρουαζιερόπλοια και παρουσιάζουν στους επιβάτες κειμήλια της εκάστοτε Μονής προς προσκύνημα καθώς και προϊόντα προς πώληση. Τα κρουαζιερόπλοια δεν προσεγγίζουν ποτέ τις ακτογραμμές σε απόσταση μικρότερη των 500 μέτρων και δεν ελλιμενίζονται σε κανένα λιμάνι της χερσονήσου.

2.10.3 Οδικό δίκτυο και μεταφορές

Το κύριο και σε καλή κατάσταση οδικό δίκτυο στην χερσόνησο ανοίχθηκε 1963 και είναι αυτό που ενώνει το λιμάνι της Δάφνης με τις Καρυές. Μέχρι τότε ο μόνος τρόπος μετακίνησης ήταν με καϊκια στις παραθαλάσσιες Μονές και από εκεί πεζός ή με την χρήση μουλαριών, μέσα από πυκνά δάση και απότομες πλαγιές έφτανες στον προορισμό σου.

Φτάνοντας με το πλοίο στην Δάφνη μπορείς με λεωφορείο να μεταβείς στις Καρυές, και από εκεί με άλλα λεωφορεία στις υπόλοιπες Ιερές Μονές.

Οι συχνές πυρκαγιές στην περιοχή και η δύσκολη πρόσβαση ανάγκασαν την δημιουργία ενός χωμάτινου οδικού δικτύου μέσω του οποίου ενώθηκαν οι Μονές και οι περισσότερες Σκήτες και Κελιά μεταξύ τους διευκολύνοντας αφενός την κατάσβεση πυρκαγιών αλλά και την τροφοδοσία και μετακίνηση στην περιοχή. (Οδοιπορικό στον Άγιον Όρος, Παναγιώτου Χρήστου, Εκδόσεις «ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ» Θεσσαλονίκη 1994)

2.10.4 Αποστάσεις και χρόνοι μετακίνησης

Ο συνήθης και συνιστώμενος τρόπος μετακίνησης είναι η πεζοπορία. Μόνο έτσι μπορεί κάποιος να απολαύσει/ανακαλύψει το φαντασμαγορικό τοπίο και να έρθει πιο κοντά στην φύση και την ζωή των μοναχών.

Στον Πίνακα 3 αναγράφονται οι χιλιομετρικές αποστάσεις μεταξύ των Ιερών Μονών και των χωριών της χερσονήσου καθώς και ο απαιτούμενος χρόνος πεζοπορίας για την μετακίνηση από το ένα σημείο στο άλλο.

Οι χιλιομετρικές αποστάσεις καταγράφουν τον συντομότερο δρόμο/μονοπάτι που ενώνει τα δύο σημεία και αναγράφονται με στρογγυλοποίηση 500 μέτρων.

Λόγω της πολύ κοντινής απόστασης της Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου από τις Καρυές καταγράφονται και υπολογίζονται και οι δύο περιοχές σαν μία.

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΧΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ		ΠΕΡΙΟΧΗ / ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ																				
		ΚΑΡΥΕΣ / ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ	ΙΒΗΡΩΝ	ΦΙΛΟΘΕΟΥ	ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ	ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ	ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ	ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ	ΔΑΦΝΗ	ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ	ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΟΣ	ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ	ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ	ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ	ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ	ΠΑΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ	ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ
ΠΕΡΙΟΧΗ / ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ	ΚΑΡΥΕΣ / ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ		7.5	12.5	17.5	35.0	25.0	20.0	20.0	17.5	12.5	10.0	15.0	15.0	15.0	15.0	17.5	30.0	25.0	15.0	7.5	5.0
	ΙΒΗΡΩΝ	1.5		5.0	7.5	27.5	30.0	25.0	20.0	20.0	20.0	17.5	22.5	22.5	22.5	22.5	25.0	35.0	25.0	15.0	7.5	5.0
	ΦΙΛΟΘΕΟΥ	2.5	1.0		2.5	20.0	20.0	17.5	15.0	15.0	15.0	15.0	17.5	22.5	25.0	30.0	37.5	45.0	40.0	30.0	12.5	10.0
	ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ	3.5	1.5	0.5		17.5	20.0	17.5	15.0	15.0	17.5	17.5	20.0	25.0	27.5	22.5	35.0	47.5	42.5	32.5	15.0	12.5
	ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ	7.0	5.5	4.0	3.5		35.0	27.5	32.5	35.0	35.0	35.0	37.5	42.5	45.0	50.0	52.5	65.0	60.0	50.0	35.0	32.5
	ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ	5.0	6.0	4.0	4.0	7.0		2.5	7.5	12.5	20.0	22.5	22.5	27.5	30.0	35.0	37.5	47.5	60.0	50.0	42.5	10.0
	ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	4.0	5.0	3.5	3.5	5.5	0.5		5.0	7.5	15.0	17.5	17.5	22.5	25.0	30.0	32.5	42.5	50.0	45.0	37.5	35.0
	ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ	4.0	4.0	3.0	3.0	6.5	1.5	1.0		2.5	12.5	15.0	15.0	17.5	20.0	25.0	17.5	37.5	45.0	40.0	32.5	30.0
	ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ	3.5	4.0	3.0	3.0	7.0	2.5	1.5	0.5		10.0	12.5	12.5	15.0	17.5	22.5	25.0	30.0	12.5	37.5	30.0	27.5
	ΔΑΦΝΗ	2.5	4.0	3.0	3.5	7.0	4.0	3.0	2.5	2.0		2.5	2.5	7.5	10.0	15.0	17.5	27.5	30.0	27.5	20.0	17.5
	ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ	2.0	3.5	3.0	3.5	7.0	4.5	3.5	3.0	2.5	0.5		2.5	7.5	10.0	15.0	17.5	27.5	30.0	25.0	17.5	15.0
	ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΟΣ	3.0	4.5	3.5	4.0	7.5	4.5	3.5	3.0	2.5	0.5	0.5		5.0	7.5	12.5	15.0	25.0	27.5	22.5	20.0	20.0
	ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ	3.0	4.5	4.5	5.0	8.5	5.5	4.5	3.5	3.0	1.5	1.5	1.0		2.5	7.5	10.0	20.0	22.5	17.5	27.5	20.0
	ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ	3.0	4.5	5.0	5.5	9.0	6.0	5.0	4.0	3.5	2.0	2.0	1.5	0.5		5.0	7.5	17.5	20.0	15.0	17.5	20.0
	ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ	3.0	4.5	6.0	4.5	10.0	7.0	6.0	5.0	4.5	3.0	3.0	2.5	1.5	1.0		2.5	12.5	15.0	10.0	15.0	17.5
	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	3.5	5.0	7.5	7.0	10.5	7.5	6.5	5.5	5.0	3.5	3.5	3.0	2.0	1.5	0.5		10.0	12.5	10.0	17.5	20.0
	ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ	6.0	7.0	9.0	9.5	13.0	9.5	8.5	7.5	6.0	5.5	5.5	5.0	4.0	3.5	2.5	2.0		5.0	15.0	22.5	25.0
	ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ	5.0	5.0	8.0	8.5	12.0	12.0	10.0	9.0	2.5	6.0	6.0	5.5	4.5	4.0	3.0	2.5	1.0		12.5	17.5	20.0
	ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ	3.0	3.0	6.0	6.5	10.0	10.0	9.0	8.0	7.5	5.5	5.0	4.5	3.5	3.0	2.0	2.0	3.0	2.5		10.0	12.5
	ΠΑΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ	1.5	1.5	2.5	3.0	7.0	8.5	7.5	6.5	6.0	4.0	3.5	4.0	5.5	3.5	3.0	3.5	4.5	3.5	2.0		5.0
	ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ	1.0	1.0	2.0	2.5	6.5	2.0	7.0	6.0	5.5	3.5	3.0	4.0	4.0	4.0	3.5	4.0	5.0	4.0	2.5	1.0	
ΩΡΕΣ ΠΕΖΟΠΟΡΙΑΣ																						

Πίνακας 3 – Αποστάσεις μεταξύ χωριών και Ιερών Μονών

2.10.5 Προβλήματα

Στο Άγιο Όρος κατά την χειμερινή περίοδο δημιουργούνται ζημιές στο χωμάτινο οδικό δίκτυο εξαιτίας των βροχοπτώσεων δημιουργώντας προβλήματα στις μετακινήσεις καθώς και στην προσβασιμότητα πολλών περιοχών που ενδέχεται να είναι αποκομμένες για ημέρες και σε μερικές περιπτώσεις ακόμα και εβδομάδες από τι υπόλοιπες περιοχές.

Κατά τους χειμερινούς μήνες οι ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες περιορίζονται και πολλές περιοχές δεν είναι ακτοπλοϊκά προσβάσιμες λόγω των καιρικών συνθηκών.

Ένα άλλο πρόβλημα της εποχής μας είναι τα μέτρα προστασίας από τον κορονοϊό τα οποία με τους περιορισμούς που θέτει αφενός στα μέσα μεταφοράς και αφετέρου στον μέγιστο αριθμό επισκεπτών που επιτρέπεται να επισκέπτονται την εκάστοτε Ιερά Μονή δυσχεραίνουν την πρόσβαση των επισκεπτών στην περιοχή.

3 Πολιτισμικές διαδρομές

3.1 Δεδομένα και παραδοχές εκπόνησης πολιτιστικών διαδρομών

Για την εκπόνηση των πολιτιστικών διαδρομών που ακολουθούν

- **θεωρήθηκαν ως δεδομένα:**

- η απρόσκοπτη δυνατότητα επίσκεψης στο Άγιο Όρος με την μέγιστη και χωρίς ειδική άδεια παραμονή των τεσσάρων ημερών (τριών διανυκτερεύσεων) ανά επίσκεψη/διαμονητήριο
- ότι η χιλιομετρική απόσταση που διανύει κάποιος άνθρωπος υπό κανονικές συνθήκες υπολογίζεται σε 5 Km ανά ώρα
- ότι οι μετακινήσεις μεταξύ των Ιερών Μονών γίνονται με πεζοπορία
- οι χιλιομετρικές αποστάσεις που αναφέρονται στον Πίνακα 3
- ότι η άφιξη στην πρώτη Ιερά Μονή (1^η ημέρα) πραγματοποιείται είτε μέσω αποβίβασης στον αρσανά της εκάστοτε Ιεράς Μονής και μετέπειτα πεζοπορία προς αυτήν, είτε μέσω Δάφνης/Καρυών με λεωφορείο/ταξί. Οι χρόνοι αυτοί δεν υπολογίστηκαν στην εκάστοτε διαδρομή δεδομένου του ότι ποικίλουν ανάλογα με τον τρόπο άφιξης αλλά και την διαδρομή που ακολουθήθηκε. Το ίδιο, αλλά αντίστροφα, ισχύει και για την αναχώρηση την τελευταία ημέρα (5^η ημέρα).

- **δεν λήφθηκαν υπόψη:**

- οι ιδιαιτερότητες του εδάφους (δυσκολίες) για την πραγματοποίηση της πεζής μετακίνησης από την μία Ιερά Μονή προς την άλλη
- οι περιοριστικοί όροι που ισχύουν αυτή την χρονική περίοδο λόγω της πανδημίας και περιορίζουν τόσο τις μετακινήσεις όσο και τον αριθμό των επισκεπτών που μπορούν να βρίσκονται ταυτόχρονα σε κάθε χώρο του Αγίου Όρους.

3.2 Τυπικό πρόγραμμα επίσκεψης σε Ιερά Μονή

Η επίσκεψη σε κάποια Ιερή Μονή αποτελείται συνήθως από τα ακόλουθα επτά βήματα/στάδια:

3.2.1 Άφιξη

Με την άφιξη στην Ιερά Μονή ο επισκέπτης βρίσκεται μπροστά στην μία και μοναδική είσοδο της Μονής με δύο πύλες σε μικρή απόσταση η μία από την άλλη. Οι πύλες κλείνουν με βαριές ξύλινες πόρτες επενδυμένες εσωτερικά με μακριές σιδερένιες λάμες και εξωτερικά με μεγάλες μεταλλικές πλάκες. Ανάμεσα στις δύο πύλες βρίσκεται ένα μικρό κελί όπου οι επισκέπτες συναντούν τον Πυλωρό που δουλειά του είναι να ασφαλίζει τις πόρτες μετά την δύση του ηλίου και να τις ανοίγει με την ανατολή καθώς και να ελέγχει τα διαμονητήρια των επισκεπτών και να τους οδηγεί στο αρχονταρίκι.

3.2.2 Καλωσόρισμα

Εκεί ο Αρχοντάρης θα τους προσφέρει νερό, καφέ, τσίπουρο και λουκούμι. Στην συνέχεια και αφού οι επισκέπτες υπογράψουν στο βιβλίο των επισκεπτών, ο βοηθός του Αρχοντάρη, ο Παραρχοντάρης, τους οδηγεί στα δωμάτια τους για να ξεκουραστούν.

3.2.3 Εσπερινός και Φαγητό

Το απόγευμα οι επισκέπτες κατεβαίνουν στην μεγάλη αυλή όπου βρίσκεται το καθολικό για να παρακολουθήσουν τον Εσπερινό.

Αμέσως μετά τον Εσπερινό ακούγεται το σήμαντρο που ειδοποιεί τον κόσμο ότι πρέπει να πάει στην Τράπεζα γιατί ήρθε η ώρα για φαγητό. Πρώτα στην αίθουσα μπαίνει ο Ηγούμενος, ακολουθούν οι υπόλοιποι μοναχοί και τέλος οι επισκέπτες.

Στην μέση περίπου της αριστερής πλευράς της τράπεζας υπάρχει ένα άμβωνας όπου ο Αναγνώστης διαβάζει διάφορα αναγνώσματα και κηρύγματα κατά την διάρκεια του φαγητού.

3.2.4 Προσκύνημα Ιερών Λειψάνων και Κειμηλίων

Με το πέρας της τράπεζας οι επισκέπτες επιστρέφουν στο καθολικό. Εκεί τους περιμένει ο Βηματάρης η οποίος βγάζει τα Άγια Λείψανα του αρχείου της μονής ή άλλα κειμήλια στο Ιερό Βήμα για να τα προσκυνήσει ο κόσμος.

3.2.5 Ελεύθερος Χρόνος

Από κει και πέρα η υπόλοιπη ημέρα είναι ελεύθερη και οι επισκέπτες τριγυρνούν στην αυλή, πηγαίνουν και ξεκουράζονται ή βρίσκουν κάποιους μοναχούς, συζητάνε μαζί τους, ακούνε τις απόψεις τους, οι μοναχοί με υπομονή και καλοσύνη προσφέρουν τις εμπειρίες και τις συμβουλές τους, και το κυριότερο δίνουν τις ευχές τους.

3.2.6 Όρθρος/Θεία Λειτουργία

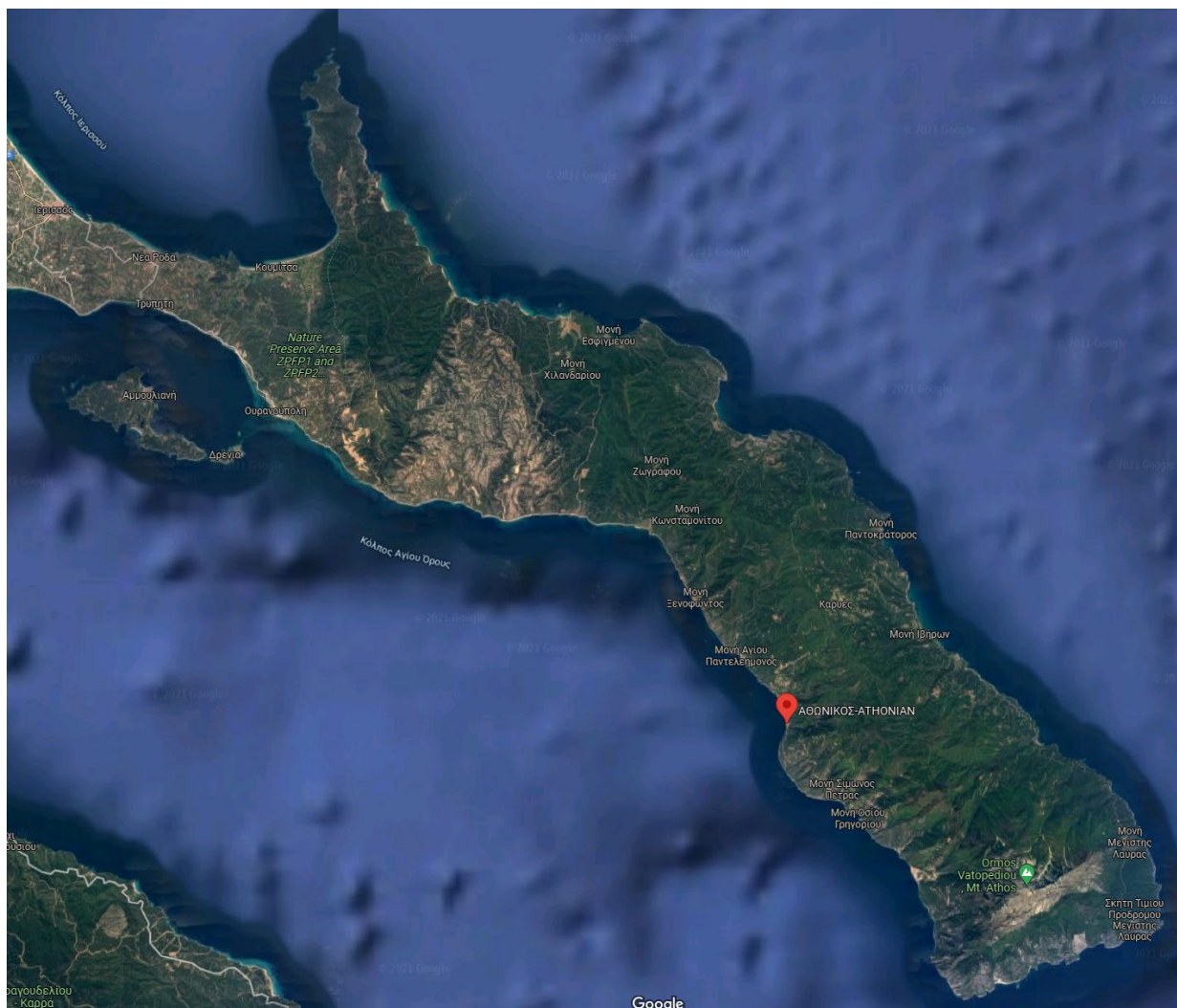
Το πρωί οι επισκέπτες πηγαίνουν στο καθολικό για να παρακολουθήσουν τον Όρθρο και τη Θεία Λειτουργία.

3.2.7 Φαγητό, Αναχώρηση

Ακολουθεί η τράπεζα και στη συνέχεια οι επισκέπτες αποχωρούν από τη Μονή για να συνεχίσουν το ταξίδι τους.

(<https://agioros.tripod.com/>)

3.3 Δάφνη

Εικόνα 2 – Γεωγραφική απεικόνιση Δάφνης²

Η Δάφνη, το πρώτο από τα δύο χωριά του Αγίου Όρους το οποίο αποτελεί και την κύρια είσοδο στην μοναστική πολιτεία.

Το μικρό αυτό χωριό απαρτίζουν κτίρια δημόσιου χαρακτήρα όπως Λιμεναρχείο, Τελωνείο, Ταχυδρομείο, Αστυνομία καθώς και εστιατόριο, ξενοδοχείο, παντοπωλεία, αποθήκες και κατοικίες εργατών. Τα περισσότερα κτίρια είναι 19ου αιώνα.

Από την Δάφνη ξεκινά και ο κύριος δρόμος της χερσονήσου μήκους περίπου 17 χιλιομέτρων που μέσω των Καρυών καταλήγει στην Ιερά Μονή Ιβήρων.

Από εδώ ξεκινά το λεωφορείο/ταξί προς τις Καρυές καθώς και πλοιάρια που εξυπηρετούν τις Ιερές Μονές που βρίσκονται νότια της Δάφνης.

² Πηγή: Google Maps

Εικόνα 3 – Το λιμάνι της Δάφνης³

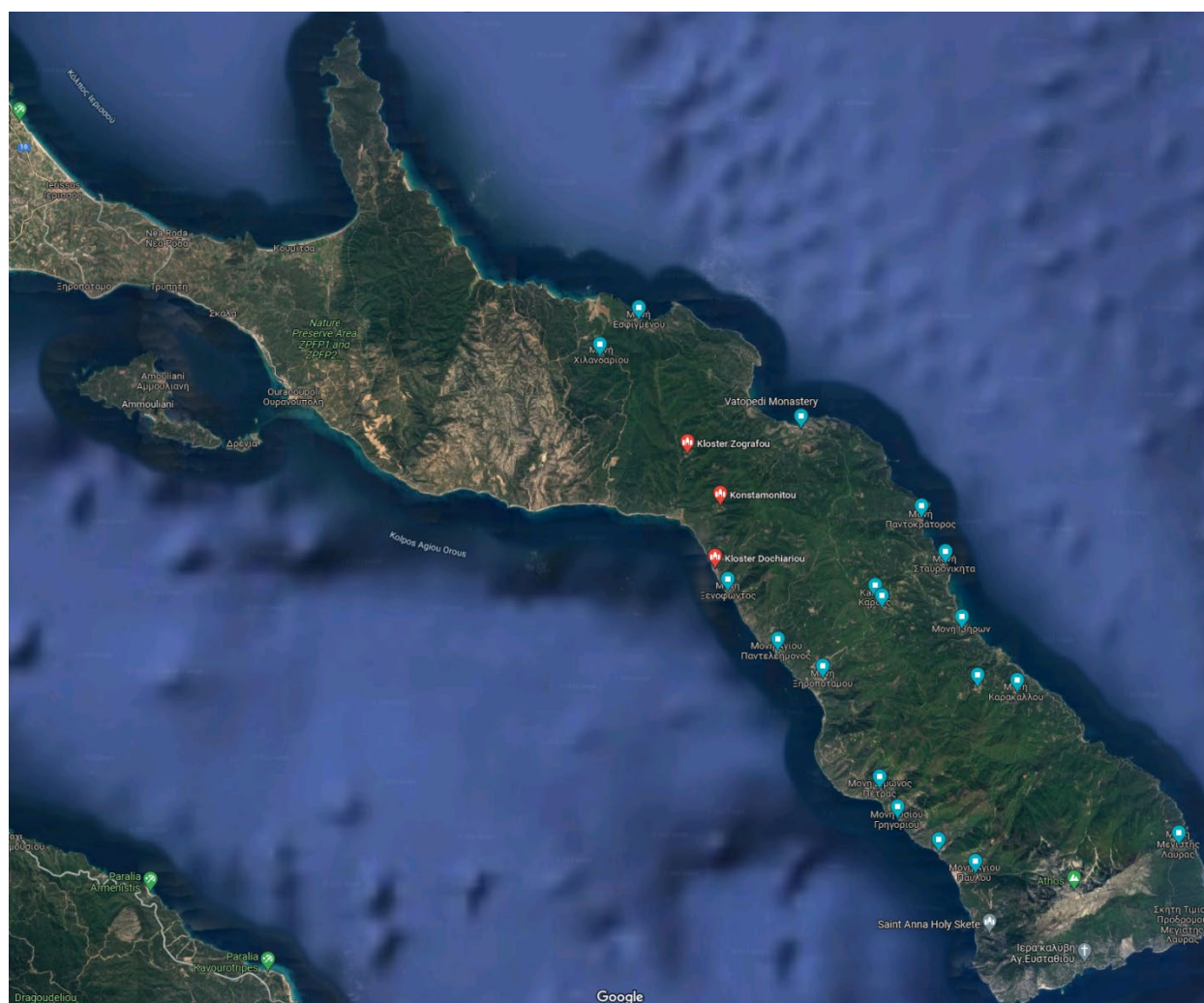
³ Πηγή: <https://www.monastiriaka.gr/>

3.4 Διαδρομή 1η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Ζωγράφου, Κωνσταμονίτου και Δοχειαρείου			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Ζωγράφου	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου	2,5	0,5	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Δοχειαρείου	5,0	1,0	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		7,5	1,5	3

Πίνακας 4 – Πρόγραμμα 1^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

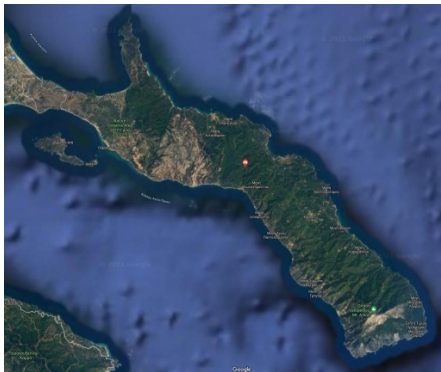
Εικόνα 4 – Απεικόνιση 1^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής⁴

⁴ Πηγή: Google Maps

3.4.1 Ιερά Μονή Ζωγράφου

Εικόνα 5 – Ιερά Μονή Ζωγράφου⁵

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Μωυσής, Ααρών, Ιωάννης
	Εορτάζει	23 Απρίλιου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	388 σλαβικά χειρόγραφα, 126 ελληνικά και 10.000 βιβλία
	Συλλογή	οι δυο εικόνες του Αγίου Γεωργίου

⁵ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Ζωγράφου είναι Βουλγάρικη, ένατη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην βόρεια πλευρά και περί το μέσον κατά πλάτος της αθωνικής χερσονήσου.

Ιδρύθηκε, σύμφωνα με την παράδοση το 10^ο αιώνα στα χρόνια του Λέοντος Σοφού, από τρία αδέρφια, των Μωυσή, των Ααρών, και των Ιωάννη από την Αχρίδα.

Το 14^ο αιώνα η Μονή καταστράφηκε από Καταλάνους πειρατές που σκότωσαν πολλούς μοναχούς και έβαλαν φωτιά σχεδόν σε όλα της τα κτίρια. Ανοικοδομείται χάρη στην ενίσχυση των Παλαιολόγων, σέρβων βασιλέων και ηγουμένων παραδουνάβιων χωρών.

Το καθολικό κτίστηκε το 1801 και τοιχογραφήθηκε το 1817.

Μέχρι το 1845 ζούσαν Έλληνες, Βουλγάροι και Σέρβοι μοναχοί. Σήμερα κατοικείτε αποκλειστικά από Βούλγαρους μοναχούς και είναι το μόνο Βουλγαρικό μοναστήρι στο Άγιο Όρος.

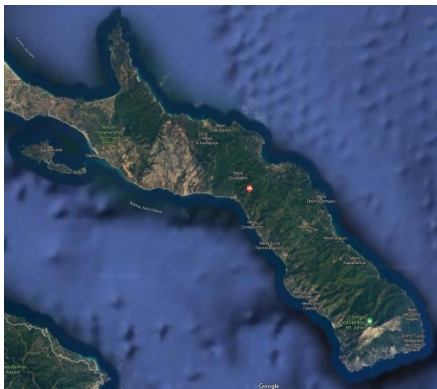
Εντυπωσιακή είναι η οχυρωμένη πύλη από σφυρήλατο σίδηρο. Στο καθολικό φυλάσσεται η χειροποίητη εικόνα του Αγίου Γεωργίου, στην βιβλιοθήκη που στεγάζεται στον πύργο φυλάσσεται το βουλγαρικό ψαλτήρι του Ράβομιρ του 13^{ου} αιώνα, διαστάσεων 10 x 14 εκατ. και περιέχει εικονογραφήσεις καθώς και το τετραευαγγέλιο στα σλάβικα του 1569 και η εικόνα της Παναγίας της “Επακούουσας”.

Στο μοναστήρι υπάρχουν δεκαέξι παρεκκλήσια.

3.4.2 Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου

Εικόνα 6 – Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου⁶

	Ίδρυση Μονής	11 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Καστανιώτης
	Εορτάζει	27 Δεκεμβρίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	110 χειρόγραφα, 14 περγαμηνές και 1.000 βιβλία
	Συλλογή	η εικόνα του πρωτομάρτυρα Στέφανου και της Παναγίας της “Πορταίτισσας”

⁶ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου είναι εικοστή στην ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της χερσονήσου του Άθω δίπλα στην μονή Δοχειαρίου.

Θεωρείται μοναχική μονή καθώς είναι στο βάθος μιας εύφορης κοιλάδας και αγκαλιασμένη από το δάσος του Κρυοβουνίου, περίπου στο κέντρο της χερσονήσου.

Η παράδοση θέλει ως κτήτορα της μονής τον μέγα Κωνσταντίνο ή κάποιον γιο του. Μια άλλη εκδοχή είναι να πηρέ το όνομα της από των ηγούμενο Ιλαρίωνα Κασταμονίτη.

Η Μονή κάηκε δυο φορές και χάρη στην οικονομική βοήθεια της Βασιλικής - συζύγου του Αλή Πασά (1788/1822) - αποκαταστάθηκαν οι καταστροφές.

Το καθολικό της μονής είναι αφιερωμένο στην μνήμη του Αγίου Στέφανου και αναγέρθηκε το 1867 επάνω στα ερείπια του παλιότερου καθολικού.

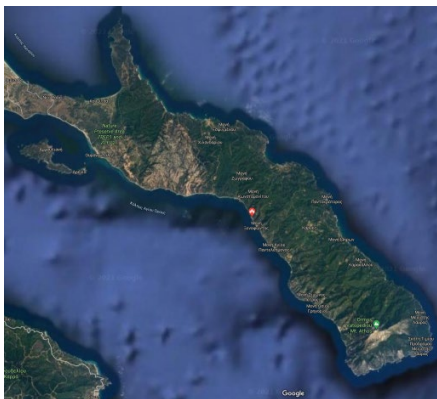
Στο σκευοφυλάκιο φυλάσσεται ένας βυζαντινός σταυρός εξαιρετικής τέχνης, τεμάχιο τίμιου ξύλου, τμήματα από λείψανα πολλών αγίων μέσα σε λειψανοθήκες και οι πολύτιμες εικόνες του Αγίου Στέφανου και της Παναγίας της “Πορταίτισσας”.

Η Μονή διαθέτει 9 παρεκκλήσια και ένα κελί της Καρυές.

3.4.3 Ιερά Μονή Δοχειαρίου

Εικόνα 7 – Ιερά Μονή Δοχειαρίου⁷

	Ίδρυση Μονής	αρχές 11 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Ευθύμιος
	Εορτάζει	9 Νοέμβριου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	450 χειρόγραφα, 62 περγαμηνές και 5.000 βιβλία
	Συλλογή	Τοιχογραφίες Κρητικής τέχνης του 1568, η εικόνα της Παναγίας της “Γοργοεπηκόου”

⁷ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Δοχειαρίου είναι δέκατη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στο βορειοδυτικό κομμάτι της χερσονήσου και είναι εντυπωσιακή για όσους θα την επισκεφτούν και θα την αντικρίσουν για τον λόγο ότι είναι η πρώτη που θα αντικρίσει κανείς στον δρόμο από την Ουρανούπολη προς την Δάφνη.

Η ίδρυση της μονής ανάγεται στο δεύτερο μισό του 10^{ου} αιώνα και αποδίδεται στον Ευθύμιο μαθητή του οσίου Αθανάσιου της Λαύρας, ο οποίος έχει την υπηρεσία του «δοχείου» του διαχειριστή των τροφίμων, εξού και η ονομασία Δοχειαρίου.

Οι περίοδοι παρακμής, καταστροφών και λεηλασιών από πειρατές και Τούρκους διαδέχονταν η μια την άλλη, όπως και στις περισσότερες Μονές του Αγίου Όρους.

Το καθολικό ανεγέρθηκε το 1568 και τιμάμε στο όνομα των αρχάγγελων Μιχαήλ και Γαβριήλ. Την ίδια εποχή έγιναν και οι τοιχογραφίες του από τον γνωστό αγιογράφο Τζωρτζή, κρητικής τέχνης.

Στο σκευοφυλάκιο φυλάσσονται πολλά κειμήλια, ιερά λείψανα, ξυλόγλυπτοι σταυροί και τίμιο ξύλο. Ένα από τα πολύτιμα θρησκευτικά αντικείμενα που φυλάσσονται στην Ιερά Μονή είναι η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της “Γοργοεπηκόου”, η εικόνα είναι τώρα καλυμμένη με χρυσό και δεσπόζει έξω από την τράπεζα σε έναν ιδιαίτερο παρεκκλήσι.

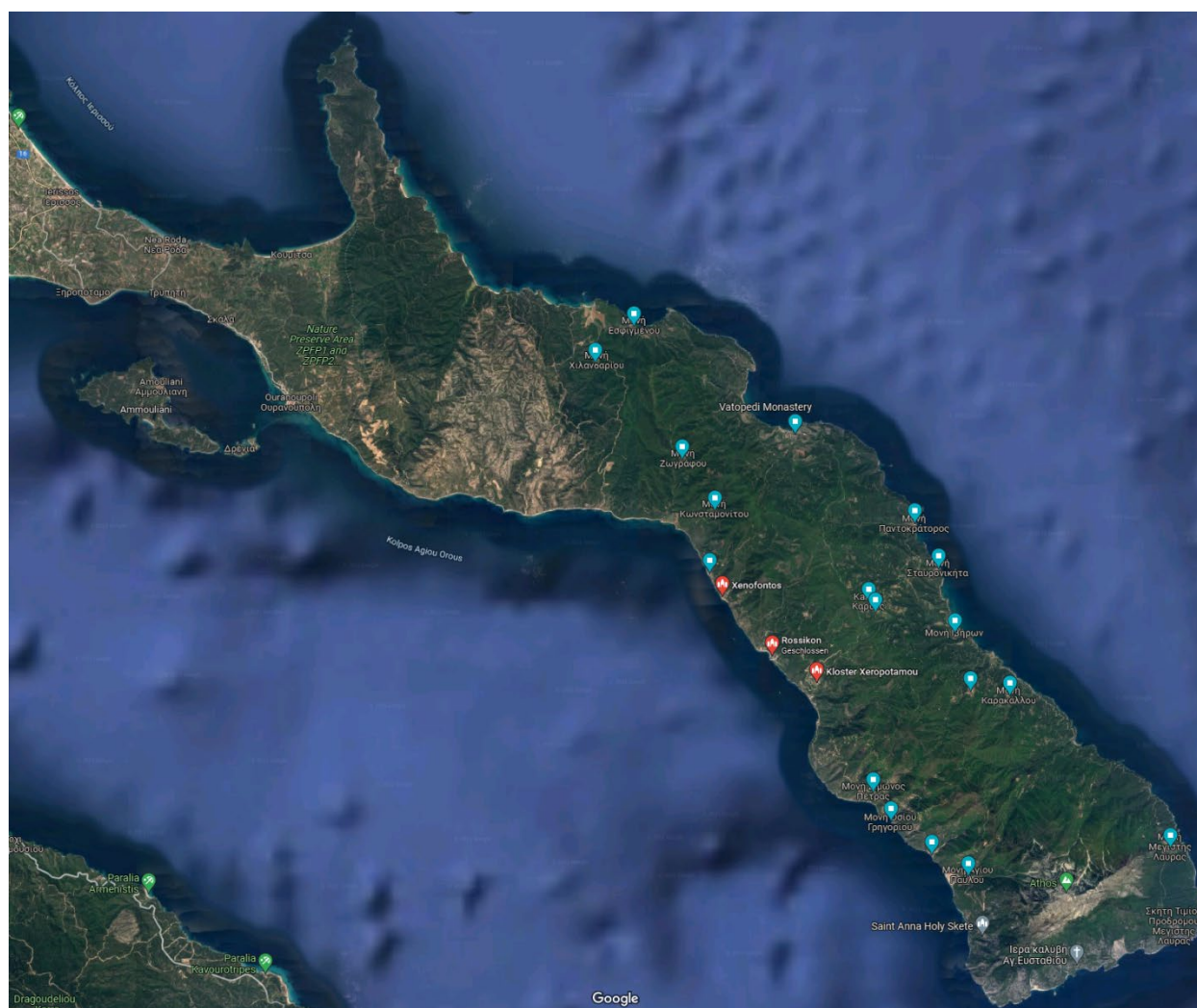
Η Μονή διαθέτει στο σύνολο 6 παρεκκλήσια και δυο κελιά στις Καρυές.

3.5 Διαδρομή 2^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Ξενοφώντος, Παντελεήμονος και Ξηροποτάμου			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Χρόνος	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Ξενοφώντος	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Παντελεήμονος	5,0	1,0	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Ξηροποτάμου	2,5	0,5	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		7,5	1,5	3

Πίνακας 5 – Πρόγραμμα 2^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

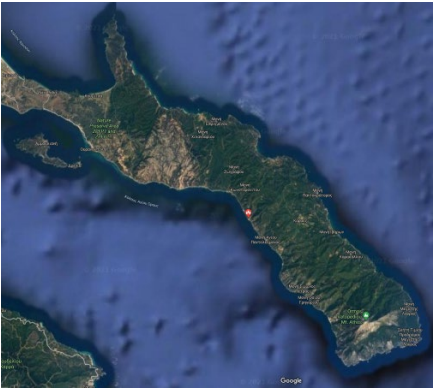
Εικόνα 8 – Απεικόνιση 2^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής⁸

⁸ Πηγή: Google Maps

3.5.1 Ιερά Μονή Ξενοφώντος

Εικόνα 9 – Ιερά Μονή Ξενοφώντος⁹

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Όσιος Ξενοφών
	Εορτάζει	23 Απρίλιου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	600 χειρόγραφα, 8 περγαμηνές και 7.000 βιβλία
	Συλλογή	οι δυο ψηφιδωτές εικόνες των αγίου Γεωργίου και Δημήτριου

⁹ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Ξενοφώντος είναι δέκατη έκτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην δυτική πλευρά του Αγίου Όρους ανάμεσα στην Ιερά Μονή Δοχειαρίου και την Ιερά Μονή Παντελεήμωνος.

Ιδρύθηκε στα τέλη του 10^{ου} αιώνα και είναι αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο.

Πειρατικές λεηλασίες αλλά και επιδρομές μισθοφόρων άφησαν πίσω τους μόνο ερείπια.

Η Μονή διαθέτει δυο ναούς και έχει δυο καθολικά ένα μεγάλο και επιβλητικό το οποίο αγιογραφήθηκε πρόσφατα και ένα παλιό ξυλόγλυπτο του 17^{ου} αιώνα με εντυπωσιακές τοιχογραφίες του 1544 από των Αντώνιο (κρητικό ζωγράφο).

Το νέο μεγάλο καθολικό ανεγέρθηκε μεταξύ 1809 και 1819 και έχει μαρμάρινο τέμπλο. Οι τοιχογραφίες της τράπεζας είναι του 1575, το καμπαναριό κτίστηκε το 1814 και η φιάλη το 1908.

Επίσης, εκεί βρίσκονται οι δυο ψηφιδωτές εικόνες των αγίου Γεωργίου και Δημήτριου και αντίγραφο τις εικόνας της Παναγίας της “Οδηγήτριας”.

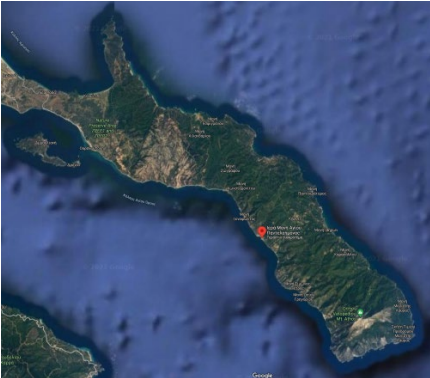
Η Μονή διαθέτει μία σκήτη (Ευαγγελισμού της Θεοτόκου), 20 καλύβες και 14 παρεκκλήσια,

(Πηγή: Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου της Ιεράς Μονής Ξενοφώντος 1996).

3.5.2 Ιερά Μονή Παντελεήμονος

Εικόνα 10 – Ιερά Μονή Παντελεήμονος¹⁰

	Ίδρυση Μονής	Αρχές 11 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Άγνωστος εκ της Θεσσαλονικείας
	Εορτάζει	27 Ιουλίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	1.320 ελληνικά και 600 σλάβικα χειρόγραφα, 25.000 έντυπα βιβλία
	Συλλογή	το τέμπλο και οι τοιχογραφίες ρωσικής τέχνης του 19 ^{ου} , η θαυματουργή εικόνα του αγίου Παντελεήμονα

¹⁰ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Παντελεήμονος είναι Ρωσική, δέκατη ένατη στην ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην δυτική πλευρά του Άθωνα σε απόσταση μιας ώρας από την Δάφνη και είναι χτισμένη τον 11ο αιώνα.

Τον 13ο αιώνα πυρπολήθηκε και στη οι Σέρβοι Βασιλείς ανέλαβαν την προστασία της έως τον 17ο αιώνα που έπεσε σε παρακμή έως το 1765 όπου χτίστηκε το σημερινό μοναστήρι.

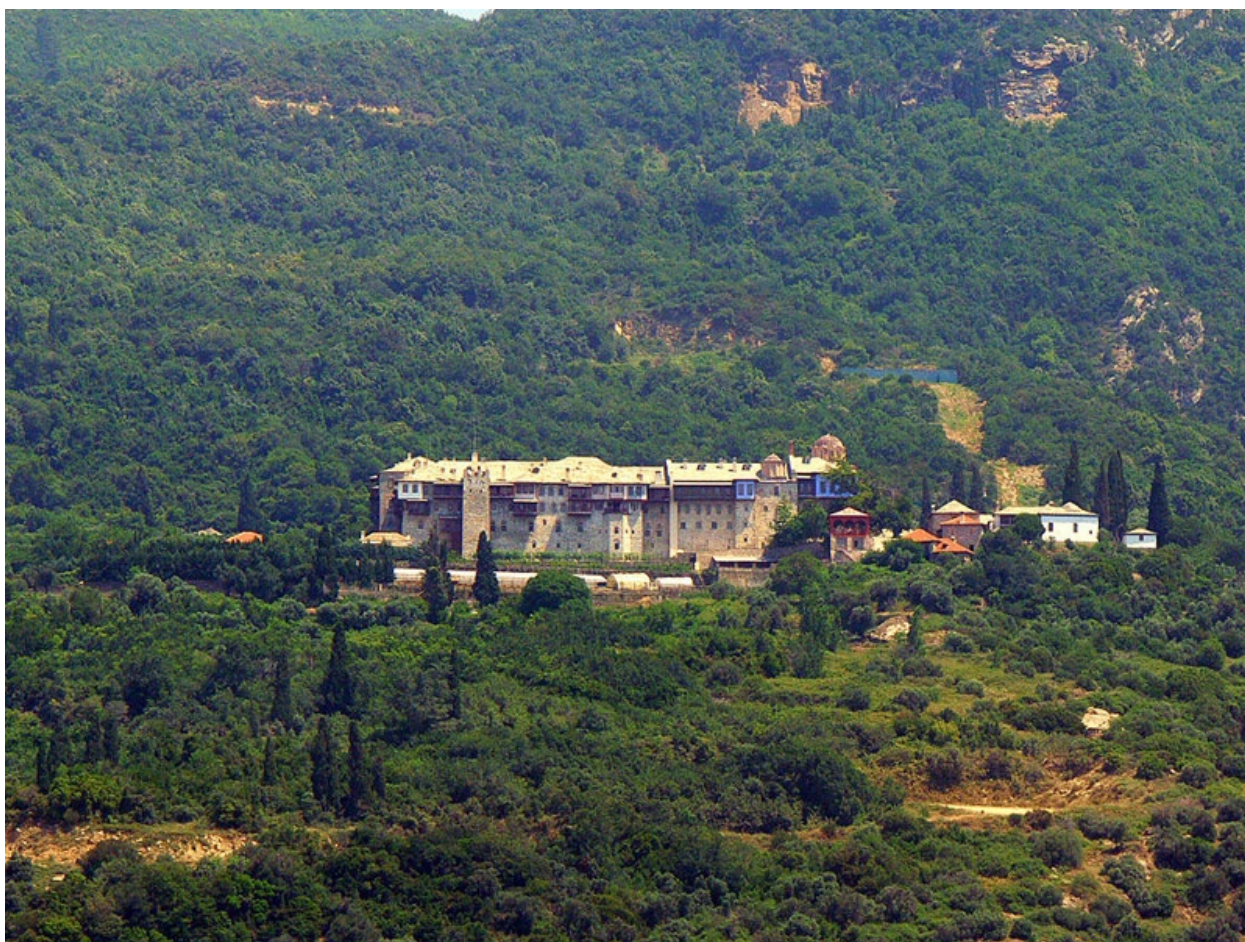
Το ξυλόγλυπτο τέμπλο όπως και οι τοιχογραφίες είναι όλες υποδείγματα ρωσικής τέχνης.

Χαρακτηριστικό της μονής είναι οι πράσινοι τρούλοι που μοιάζουν με κρεμμύδια και στην κορυφή ο χρυσός σταυρός. Επίσης χαρακτηριστική είναι και η μεγάλη καμπάνα του τσάρου στο κωδωνοστάσιο.

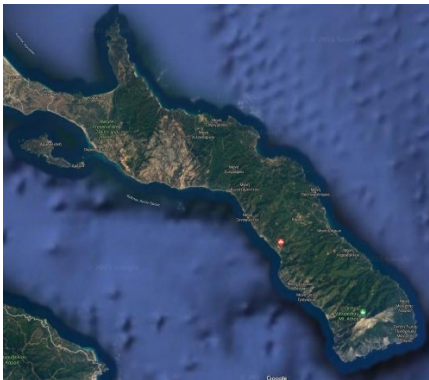
Στο σκευοφυλάκιο βρίσκονται ένα βυζαντινό ευαγγελιστριών, φορητές εικόνες, λείψανα και η θαυματουργή εικόνα του αγίου Παντελεήμονα.

Η Μονή διαθέτει 35 παρεκκλήσια, 5 κελιά (δυο των οποίων στις Καρυές) και 1 σκήτη (Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή Βογορόδιτσα).

3.5.3 Ιερά Μονή Ξηροποτάμου

Εικόνα 11 – Ιερά Μονή Ξηροποτάμου¹¹

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Πάυλος Ξηροποταμίτης
	Εορτάζει	9 Μάρτιου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	409 χειρόγραφα, 20 περγαμηνές, 4.000 βιβλία
	Συλλογή	το μεγαλύτερο στον κόσμο κομμάτι του Τιμίου Σταυρού και ο στεατίτης δίσκος της Πουλχερίας

¹¹ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Ξηροποτάμου είναι όγδοη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους. Βρίσκεται στη δυτική πλευρά της αθωνικής χερσονήσου, σε υψόμετρο 200 μέτρων, μισή ώρα από τη Δάφνη στο δρόμο για τις Καρυές.

Ιστορικές πηγές τοποθετούν την ίδρυση στο τέλος του 10^{ου} αιώνα.

Η Μονή οφείλει την ονομασία της στο κτήτορα της όσιο Παύλο Ξηροποταμίτη που θεωρείτε από τις ξεχωριστές πνευματικές προσωπικότητες του Αγίου Όρους.

Το 13^ο αιώνα η Μονή υπέστη σοβαρές ζημιές από σεισμό, λεηλασίες και πυρκαγιές. Το 14^ο και 15^ο αιώνα οι βασιλείς της Σερβίας προσέφεραν χρήματα για να χτιστεί ξανά η μονή, ο αμυντικός τοίχος και ο πύργος. Το 1609 η Μονή ξανατυλίζεται στις φλόγες και ο διανοούμενος και ποιητής εκείνης της εποχής Καισάριος Δαπόντε ξεκίνησε την περιφορά ιερών λείψανων και τεμαχίων τίμιου ξύλου για την συλλογή χρήματων για την επαναοικοδόμηση της Μονής.

Το καθολικό κτίστηκε το 1761 και είναι αφιερωμένο στους αγίους 40 μάρτυρες.

Μεταξύ των κειμηλίων που φυλάσσονται στο καθολικό συμπεριλαμβάνεται το μεγαλύτερο τεμάχιο τίμιου ξύλου που υπάρχει στον κόσμο και έχει μήκος 31 εκατοστά, πλάτος 16 και πάχος 25 εκατοστά στο οποίο διακρίνει κανείς μια τρυπά από καρφί, Ιερά λείψανα των «σαράντα μαρτύρων» καθώς και οι τοιχογραφίες της τράπεζας που χρονολογούνται από το 1859.

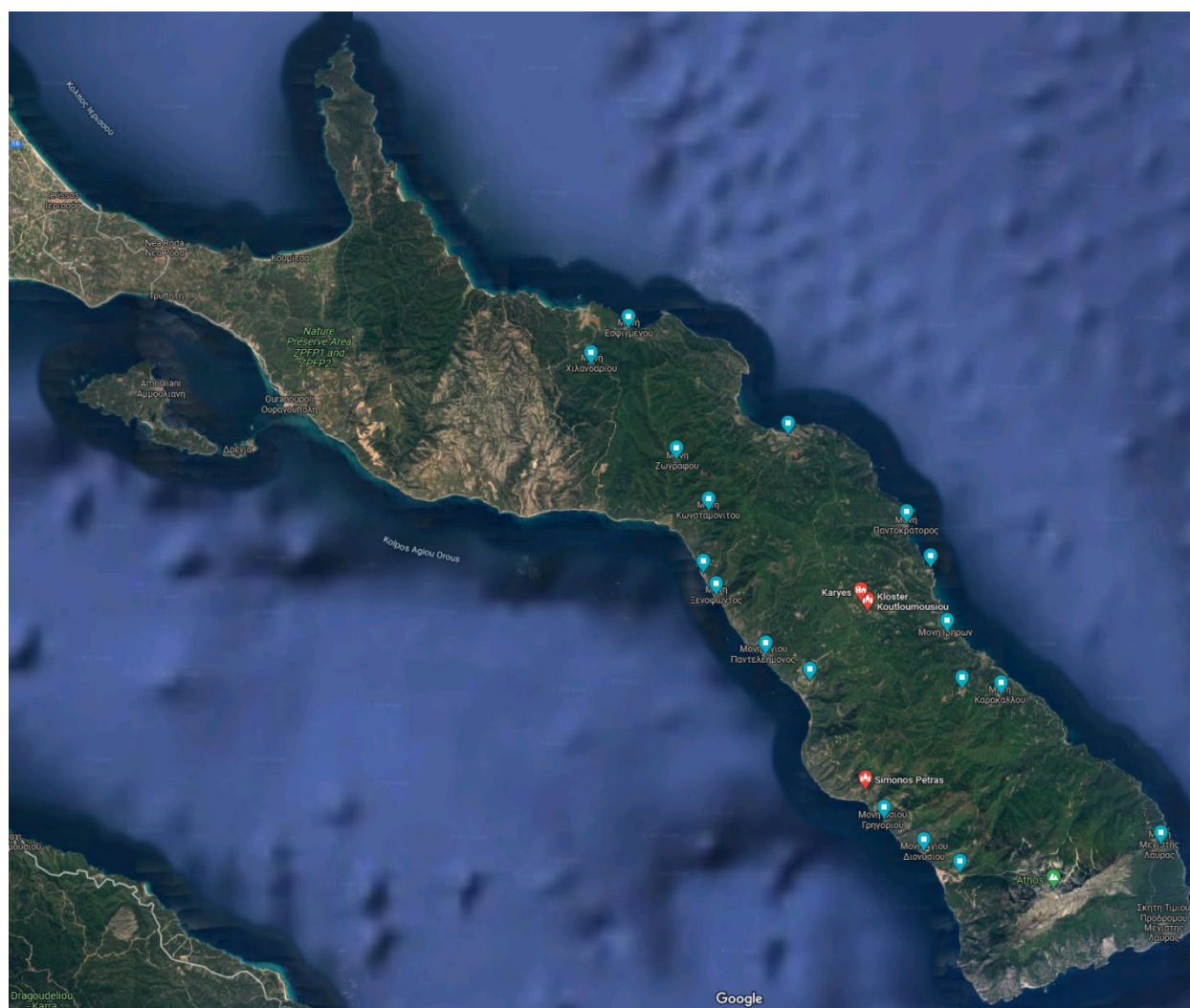
Η Μονή Ξηροπόταμου έχει 4 κελιά και δεκαέξι παρεκκλήσια.

3.6 Διαδρομή 3^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Κουτλουμουσίου, Καρυές και Σίμωνος Πέτρας			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου	0,0	0,0	2
2η	Εξερεύνηση Καρυών	0,0	0,0	0
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας	17,5	3,5	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		17,5	3,5	3

Πίνακας 6 – Πρόγραμμα 3^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

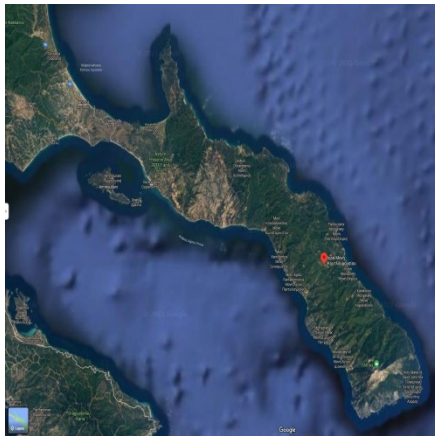
Εικόνα 12 – Απεικόνιση 3^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής¹²

¹² Πηγή: Google Maps

3.6.1 Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου

Εικόνα 13 – Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου¹³

	Ίδρυση Μονής	11 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Όσιος Κουτλουμούσης
	Εορτάζει	6 Αυγούστου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	756 χειρόγραφα, 5000 έντυπα βιβλία
	Συλλογή	Η εικόνα του Αγίου Νικολάου, 14ου αιώνα, το ξυλόγλυπτο τέμπλο του καθολικού

¹³ Πηγή: mountathosinfos.gr

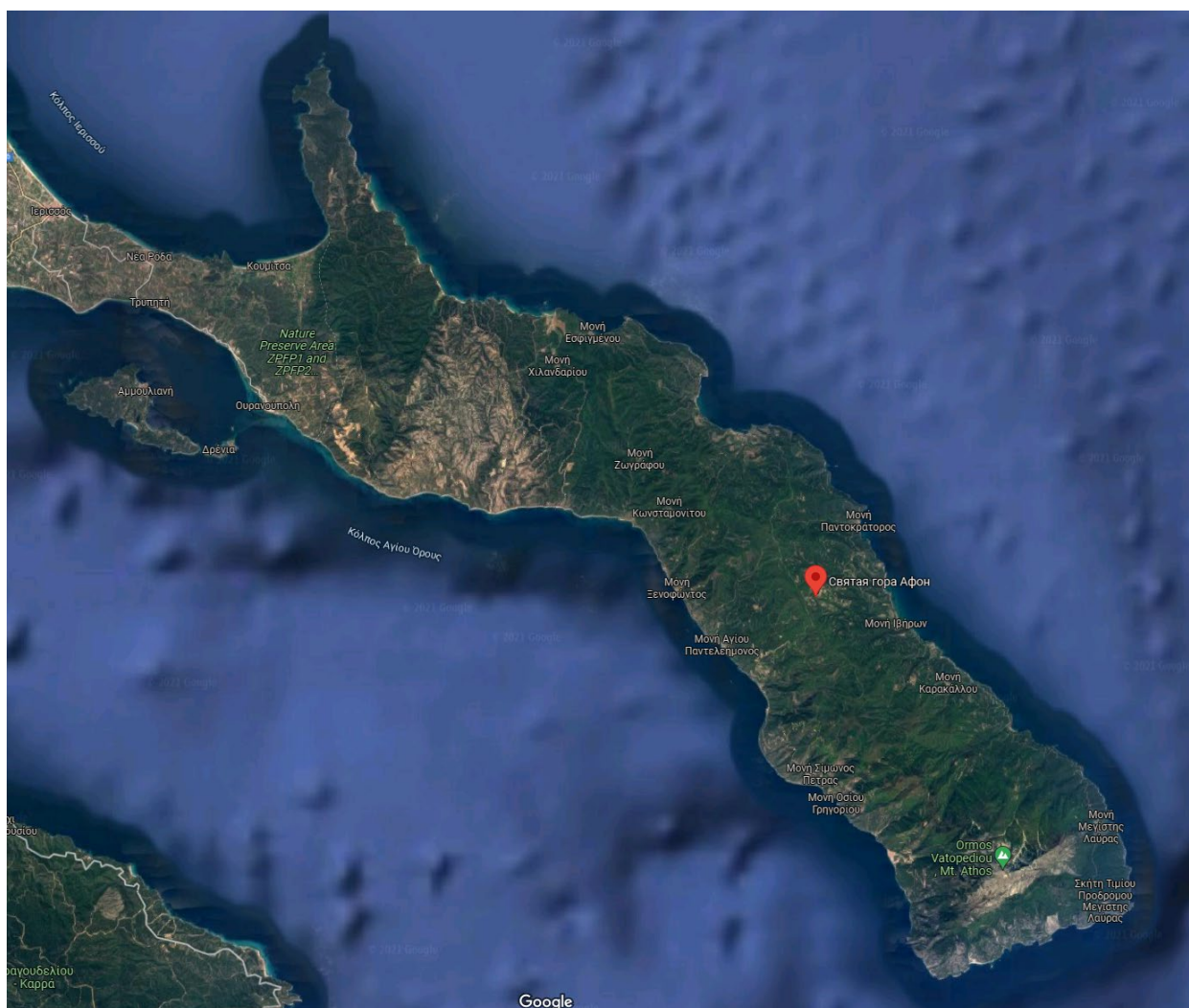
Η Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου ή αλλιώς Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος είναι έκτη στην ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στο κέντρο της χερσονήσου και στη βόρεια πλευρά της σε απόσταση μόλις 5 λεπτά με τα πόδια από την πρωτεύουσα του Αγίου Όρους τις Καρυές. Βρίσκετε σε υψόμετρο 320 μέτρων πάνω σε μια εύφορη κοιλάδα και είναι περιτριγυρισμένη από αμπελώνες και περιβόλια.

Η Μονή δέχτηκε πολλές επιθέσεις από πειρατές και ληστές κατά το 12^ο και 13^ο αιώνα και γνώρισε μεγάλες περιόδους ακμής τον 14^ο και 15^ο αιώνα λόγω της στενής σχέσης της με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Λόγω της τοποθεσίας της αποτέλεσε αρχηγείο των επαναστατών του 1821.

Από τα σημαντικότερα κειμήλια της μονής είναι ο χρυσοκέντητος επιτάφιος του 17ου αιώνα, τα άγιο ποτήριο (Ιασπς) του 14ου αιώνα, η λειψανοθήκη του (1400), και η εικόνα του αγίου Δημήτριου (1300) από το εργαστήριο Πανσελήνου. Επίσης θεωρείται ότι έχει ένα από τα ωραιότερα ξυλόγλυπτα τέμπλα του Καθολικού στο Άγιο Όρος.

Η Μονή διαθέτει μία σκήτη αυτή του Αγίου Παντελεήμονα, δεκαοχτώ κελιά, πέντε καθίσματα και τέσσερα ησυχαστήρια.

3.6.2 Καρυές

Εικόνα 14 – Γεωγραφική απεικόνιση Καρυών¹⁴

Η Καρυές, το δεύτερο χωριό του Αγίου Όρους, χτίστηκε τον 9ο αιώνα σε υψόμετρο 370 μέτρων μέσα σε πυκνή βλάστηση στο κέντρο της χερσονήσου και στην βόρεια πλευρά αυτής. Είναι η πρωτεύουσα της μοναστικής πολιτείας στην οποία σμίγουν και εδρεύουν οι κοσμικές και μοναχικές εξουσίες.

Στον μητροπολιτικό ναό των Καρυών, το Πρωτάτο, φυλάσσεται η θαυματουργή φορητή εικόνα της Παναγίας του «Άξιον Εστί» καθώς και ο πρώτος Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους “ο Τράγος” (έγγραφο μήκους 316 μέτρων και πλάτους 40 εκατοστών που έχει συρραφτεί από τα επεξεργασμένα δέρματα τεσσάρων τράγων) το οποίο καθορίζει τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της κεντρικής διοικήσεως του Αγίου Όρους, ρυθμίζει τις σχέσεις της με τους

¹⁴ Πηγή: Google Maps

μοναχούς και οριοθετεί τις σχέσεις μεταξύ των διάφορων κατηγοριών μοναχών. Το έγγραφο συντάχθηκε το 971/972 και επικυρώθηκε από τον αυτοκράτορα Ιωάννη Τσιμισκή.

Στις Καρυές βρίσκεται το κτίριο της Ιεράς Κοινότητας, της Ιεράς Επιστασίας δεκαεννέα από τα είκοσι «Κονάκια» που αντιπροσωπεύουν όλες τις Ιερές Μονές (εκτός αυτής της Ιεράς Μονής Κουτλουμουσίου η οποία βρίσκεται πολύ κοντινής στις Καρυές), το κτίριο της πολιτικής διοίκησης του Αγίου Όρους, η αστυνομία, το κέντρο υγείας, το ταχυδρομείο, διάφορα καταστήματα και εργαστήρια καθώς και η Αθωνιάδα Σχολή (εκκλησιαστικό Γυμνάσιο και Λύκειο) στην Σκήτη του Αγίου Ανδρέα-Σεράι.

Από εδώ ξεκινούν λεωφορεία/ταξί για όλες τις μονές του Αγίου Όρους. Τα δρομολόγια και η δυνατότητα πρόσβασης, λόγω των δύσκολων δρόμων και του δύσβατου πολλών περιοχών δεν είναι πάντα αξιόπιστα και εξαρτώνται από τις καιρικές συνθήκες και την κατάσταση των δρόμων. (Άθως «Το περιβόλι της Πανάγιας, Gerhard Trumler, εκδόσεις ADAM DITIONS, Αθήνα 2000).

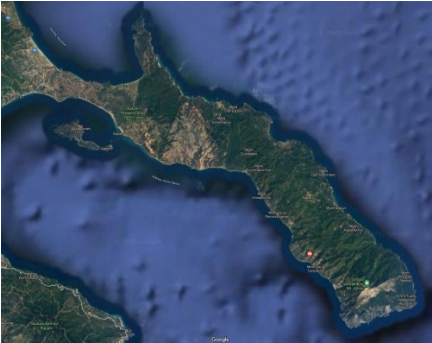
Εικόνα 15 – Καρυές, Ο πύργος του Πρωτάτου¹⁵

¹⁵ Πηγή: <https://mapio.net/images-p/44883717.jpg>

3.6.3 Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας

Εικόνα 16 – Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας¹⁶

	Ίδρυση Μονής	Μέσα του 14 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Όσιος Σίμων
	Εορτάζει	25 Δεκεμβρίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	Ελάχιστα χειρόγραφα λόγω της πυρκαγιάς του 17 ^{ου} αιώνα
	Συλλογή	Το θαυματουργό αριστερό χέρι της Μαρίας Μαγδαληνής

¹⁶ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας ή αλλιώς Σιμωνόπετρα είναι δέκατη τρίτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά της χερσονήσου σε υψόμετρο 230 μ. σε απόσταση δυο ωρών από την Δάφνη και κτίστηκε τον 14^ο αιώνα.

Η ονομασία της προέρχεται από τον ιδρυτή της όσιο Σίμωνα, ο οποίος έζησε στο Άγιο Όρος στα μέσα του 14^{ου} αιώνα. Με την βοήθεια και άλλων μονάχων ο Σίμων άρχισε να κτίζει πάνω σε έναν γκρεμό. Η αρχική ονομασία της Μονής ήταν “Νέα Βηθλεέμ”.

Η Μονή υπέστη τις περισσότερες ζημιές στο διάβα του χρόνου όπου τα αρχεία της Μονής, ή βιβλιοθήκη και πάρα πολλοί πολύτιμοι θησαυροί κάηκαν σε τρεις καταστροφικές πυρκαγιές με τελευταία αυτή του 1891. Κατά την ανοικοδόμηση της τον 19ο αιώνα πήρε και το σημερινό της όνομα. (Ντάφης, Σ., 1992. Οικολογική διαχείριση περιοχής Ι. Μ. Σίμωνος Πέτρας Αγίου Όρους. Ιερά Μονή Σιμωνόπετρας).

Στη Μονή φυλάσσεται το αριστερό χέρι της Μαρίας της Μαγδαληνής το οποίο και θαυματουργεί.

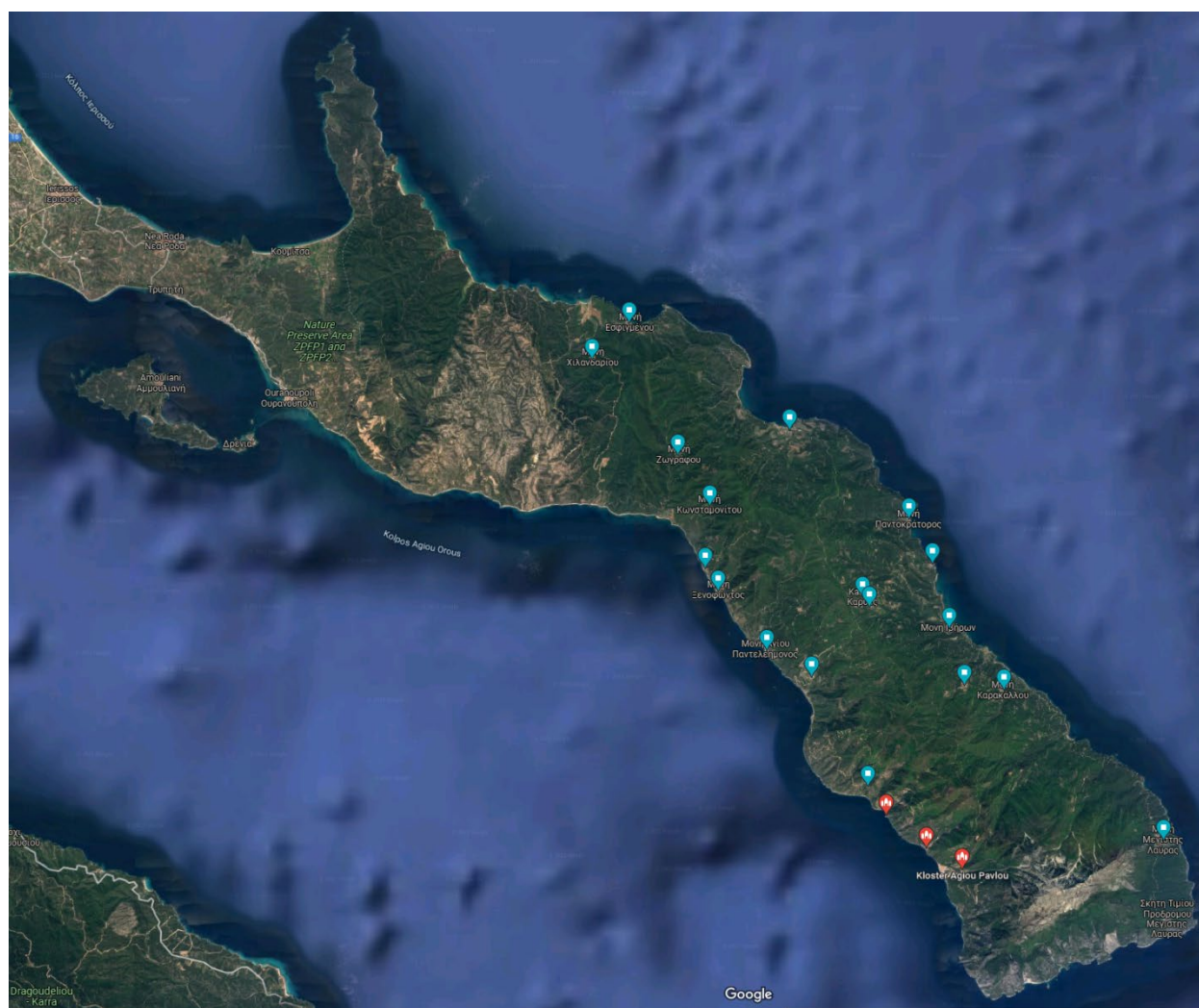
Η Μονή έχει 8 παρεκκλήσια, 4 Καθίσματα και 7 Κελιά στις Καρυές.

3.7 Διαδρομή 4^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Γρηγορίου, Διονυσίου και Αγίου Παύλου			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Γρηγορίου	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Διονυσίου	5,0	1,0	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Αγίου Παύλου	2,5	0,5	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		7,5	1,5	3

Πίνακας 7 – Πρόγραμμα 4^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

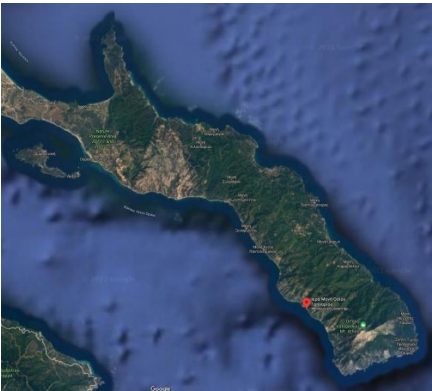
Εικόνα 17 – Απεικόνιση 4^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής¹⁷

¹⁷ Πηγή: Google Maps

3.7.1 Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου

Εικόνα 18 – Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου¹⁸

	Ίδρυση Μονής	14 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Όσιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης
	Εορτάζει	6 Δεκεμβρίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	297 χειρόγραφα και 4.000 έντυπα βιβλία
	Συλλογή	Οι εικόνες της Πανάγιας της “Γαλακτοφορούσας” και της Παναγίας της “Παντάνασσας”

¹⁸ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Γρηγορίου ή αλλιώς Οσίου Γρηγορίου είναι δέκατη έβδομη στην ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους. Είναι κτισμένη πάνω σε βράχο ύψους 30 μέτρων, βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά της χερσονήσου αναμεσά στις μονές Σίμωνος Πέτρας και Διονυσίου.

Ο όσιος Γρηγόριος, επονομαζόμενος ησυχαστής έκτισε την ομώνυμη Μονή το 1345.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης η Μονή δέχτηκε πολλές επιδρομές, λεηλασίες και καταστροφές, με μεγαλύτερη την πυρκαγιά του 1716 όπου έμειναν μόνο ερείπια. Ανοικοδομήθηκε όμως ξανά από πλουσίους αυτοκράτορες και πιστούς.

Το καθολικό της Μονής είναι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο και έχει τοιχογραφίες του 1779 των αγιογράφων Γαβριήλ και Γρηγορίου από την Καστοριά. Σημαντικές είναι οι εικόνες της Πανάγιας της “Γαλακτοφορούσας” και της Παναγίας της “Παντάνασσας” πιστό αντίγραφο της εικόνας που καταστράφηκε κατά την άλωση της Κωνσταντινούπολης.

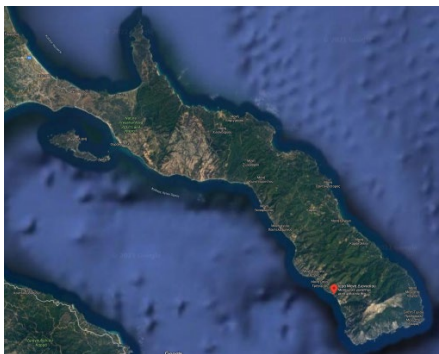
Στην βιβλιοθήκη βρίσκεται το μοναδικό στον κόσμο χειρόγραφο του Έρμα (Ρωμαίου χριστιανού) που γράφτηκε τον 2^ο αιώνα αποτελεί ένα από τα απόκρυφα βιβλία του ευαγγελίου. Στο σκευοφυλάκιο υπάρχουν ιερά λείψανα με ποιο γνωστό αυτό του Διονυσίου του αεροπαγίτη.

Η Μονή Γρηγορίου διαθέτει δέκα παρεκκλήσια και τέσσερα κελιά στις Καρυές.

3.7.2 Ιερά Μονή Διονυσίου

Εικόνα 19 – Ιερά Μονή Διονυσίου¹⁹

	Ίδρυση Μονής	Μέσα του 14 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Μονάχος Διονύσιος
	Εορτάζει	24 Ιουνίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	1.100 χειρόγραφα
	Συλλογή	Η εικόνα της Παναγίας του “Ακάθιστου”, το δεξί χέρι του Ιωάννη του βαπτιστή

¹⁹ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Διονυσίου είναι πέμπτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά της χερσονήσου και πρόκειται για ένα από τα πιο τολμηρά μοναστηριακά κτήρια, στηριγμένο σε έναν βράχο που υψώνεται κατακόρυφα 80 μετρά πάνω από την θάλασσα.

Ιδρύθηκε μετά τα μέσα του 14^{ου} αιώνα από τον όσιο Διονύσιο. Το 1535 μια πυρκαγιά έκαψε όλα τα κτήρια εκτός του πύργου που ήταν ειδικά κατασκευασμένος.

Το καθολικό φέρει τοιχογραφίες του 16^{ου} αιώνα από τον ζωγράφο Τζωρτζή της Κρητικής σχολής και είναι αφιερωμένο στην γέννηση του Ιωάννη του Προδρόμου. Διαθέτει επίσης ένα από τα εντυπωσιακότερα τέμπλα, καλυμμένο ολόκληρο με φύλλα χρυσού.

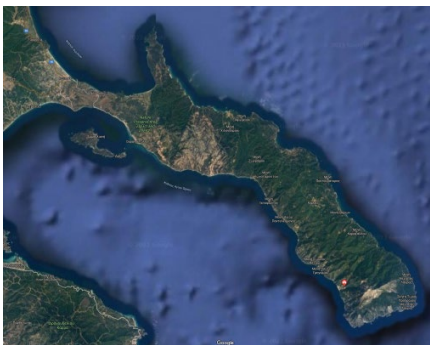
Μέσα στην Μονή βρίσκεται και ο αμυντικός πύργος κτισμένος το 1520 ο οποίος χρησιμοποιείται για την φύλαξη της πολύτιμης βιβλιοθήκης. Στο σκευοφυλάκιο φυλάσσεται η ανάγλυφη πλάκα από ελεφαντοστό με σκηνές από την σταύρωση, δισκοπότηρα, χρυσοί σταυροί και η εικόνα της Παναγίας του “Ακάθιστου”. Μεταξύ των κειμηλίων είναι και ένα κομμάτι από την αλυσίδα που είχαν δέσει τον απόστολο Πέτρο όταν αυτός ήταν φυλακισμένος στην Ρώμη, καθώς και το δεξί χέρι του Ιωάννη του βαπτιστή. (Γαβριήλ. Αρχιμανδρίτης, Η εν αγίου Όρου «Ιερά μονή του Αγίου Διονυσίου, Αθήνα, Αστήρ 1959).

Η Μονή έχει δεκατέσσερα παρεκκλήσια.

3.7.3 Ιερά Μονή Αγίου Παύλου

Εικόνα 20 – Ιερά Μονή Αγίου Παύλου²⁰

	Ίδρυση Μονής	Τέλος του 10 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Πάυλος Ξηροποταμίτης
	Εορτάζει	2 Φεβρουάριου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	500 χειρόγραφα και 10.000 έντυπα βιβλία
	Συλλογή	Τα δώρα των μάγων, η εικόνα τις Παναγίας της “Μυροβλήτισσας”

²⁰ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Αγίου Παύλου είναι δέκατη τέταρτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά, χτισμένη αναμεσα σε δυο χείμαρρους. Σοβαρά προβλήματα δημιουργούνται κάθε χειμώνα στην Μονή λόγο των κατολισθήσεων από τα ορμητικά νερά των χείμαρρων.

Ιδρύθηκε κατά το δεύτερο μισό του 10^{ου} αιώνα και πηρέ το όνομα της από τον όσιο Παύλο των Ξηροποταμηνό.

Δίπλα στον πύργο υπάρχει το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου με αγιογραφίες από την κρητική σχολή.

Η Μονή λεηλατήθηκε από τους τούρκους και κάηκε δυο φορές. Το 1911 υπέστη ζημιές από πλημμύρες των χείμαρρων και είναι η μοναδική που ανοικοδομήθηκε ξανά με νέα σύγχρονα υλικά (τσιμέντο).

Στο σκευοφυλάκιο φυλάσσονται τα δώρα των μάγων (προσφορά της μητέρα του πορθητή Μωάμεθ Β'), δίπτυχο διαστάσεων 35 x 28 εκατ. που έχει ως παράσταση την Παναγία, τον Άγιο Ιωάννη και τους αρχάγγελους Μιχαήλ και Γαβριήλ να βρίσκονται αριστερά και δεξιά τους και κατασκευάστηκε με μεγάλη ακρίβεια το 1200 από την γνωστή σχολή Μάας. Άλλοι θησαυροί της Μονής αποτελούν η εικόνα τις Παναγίας της "Μυροβλήτισσας" και δεκάδες άλλες μικρογραφίες.

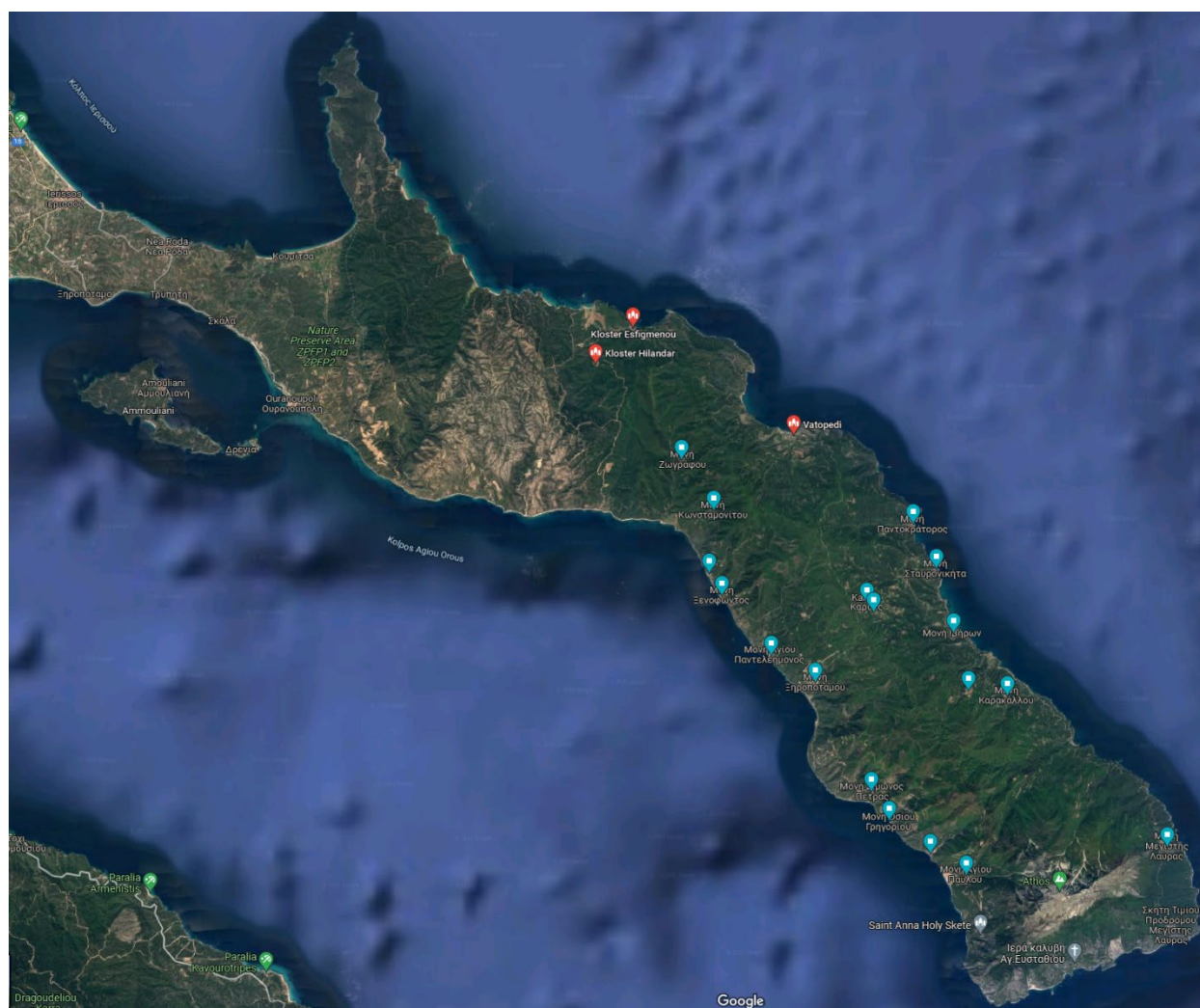
Η Μονή διαθέτη 2 σκήτες αυτή της Θεοτόκου (Νέα Σκήτη) και αυτή του Αγίου Δημητρίου (Λάκκου) που είναι ρουμανική, 3 κελιά και 20 καλύβες.

3.8 Διαδρομή 5^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Χιλιανδαρίου, Εσφιγμένου και Βατοπαιδίου			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Χιλιανδαρίου	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Εσφιγμένου	5,0	1,0	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Βατοπαιδίου	12,5	2,5	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		17,5	3,5	3

Πίνακας 8 – Πρόγραμμα 5^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

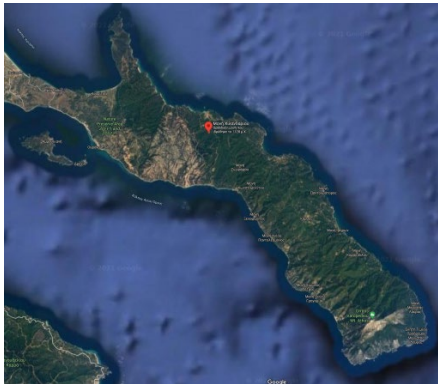
Εικόνα 21 – Απεικόνιση 5ης Πολιτισμικής Διαδρομής²¹

²¹ Πηγή: Google Maps

3.8.1 Ιερά Μονή Χιλανδαρίου

Εικόνα 22 – Ιερά Μονή Χιλανδαρίου²²

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ου} αιώνα
	Ιδρυτής	Ερημίτης Γεώργιος Χιλανδάριος
	Εορτάζει	21 Νοέμβριου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	20.000 βιβλία, 809 σλάβικα και 181 ελληνικά χειρόγραφα
	Συλλογή	έγγραφα της ελληνικής επανάστασης του 1821, το Άγιο Μανδήλιο, κομμάτια από το ακάνθινο στεφάνι και το καλάμι του Ιησού, οκτώ θαυματουργές εικόνες της Παναγίας

²² Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Χιλανδαρίου είναι Σέρβικη, τέταρτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους και βρίσκεται στην βορειοανατολική πλευρά του Αγίου Όρους χτισμένη πάνω σε μια καταπράσινη κοιλάδα σε απόσταση πέντε χιλιομέτρων από τον αρσανά (λιμανάκι) της.

Αποτελεί το πνευματικό κέντρο του σερβικού λαού εδώ και εννέα αιώνες. Η θρησκευτική σπουδαιότητα και η πνευματική αναγέννηση έχει μεγάλη σημασία για το σερβικό κράτος. Η στενή σχέση μεταξύ σερβικού κράτους και της Ιεράς Μονής Χιλανδαρίου έχει τόσο μεγάλη επιρροή, ώστε η αρχιτεκτονική των εκκλησιών της χώρας κτίζονται ακόμα και σήμερα στα πρότυπα του καθολικού της Ιεράς Μονής.

Εξωτερικά έχει όψη μεσαιωνικού κάστρου, καθώς είναι οχυρωμένη με τείχη ύψους 30 μέτρων και μήκους 140 μέτρων περιβάλλοντας μια περιοχή πλάτους 75 μέτρων. Μόνο τα εξωτερικά τοίχοι άντεξαν την καταστροφική πυρκαγιά του 1722.

Το μοναστήρι πήρε αυτή την μορφή εξαιτίας των συχνών πειρατικών επιδρομών κατά το παρελθόν.

Η πρώτη μορφή του καθολικού που είναι αφιερωμένα στα είσοδο της Θεοτόκου, ανάγεται στον 12^ο αιώνα. Αγιογραφήθηκε το 1320, πιθανός από το Γεώργιο Καλλέργη και είναι από τις μεγαλύτερές σε έκταση και πλουσιότερες σε κειμήλια μονές του Αγίου Όρους.

Μεταξύ των κειμηλίων της Μονής συγκαταλέγονται ίχνη αίματος, το Άγιο Μανδήλιο, μέρος από το σάβανο, κομμάτια από το ακάνθινο στεφάνι και το καλάμι του Ιησού, πολύτιμες πέτρες, σταυροί με Τίμιο Ξύλο, το αήρ (κάλυμμα των τίμιων δώρων), οκτώ θαυματουργές εικόνες της Παναγίας μεταξύ των οποίων η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της “Τριχερούσας”, της Παναγίας της “Αβραμιώτισσας”, η ψηφιδωτή εικόνα της Παναγίας της “Οδηγήτριας” , τα ιερά λείψανα πολλών Αγίων, κλπ.

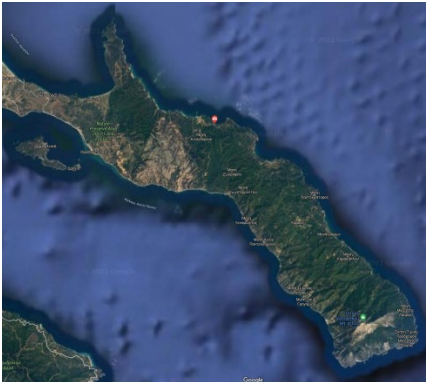
Την νύχτα της 3ης Μαρτίου 2004 ξέσπασε στην Ιερά Μονή καταστροφική πυρκαγιά η οποία έκαψε πάνω από το μισό των κτηρίων αυτής. Μέχρι το τέλος του 2019 είχε αποκατασταθεί περισσότερο από 80% των προκληθέντων καταστροφών.

Η Μονή Χιλανδαρίου έχει δεκατρία παρεκκλήσια, είκοσι έξι κελιά (11 κατοικήσιμα) και ένα κάθισμα. Το ρωσικό κελί Ambitel, αφιερωμένο στον Άγιο Ιγνάτιο, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον παρότι μετά την καταστροφική πυρκαγιά του 1905 δεν ανάκτησε ποτέ την αρχική του μεγαλοπρέπεια.

3.8.2 Ιερά Μονή Εσφιγμένου

Εικόνα 23 – Ιερά Μονή Εσφιγμένου²³

	Ίδρυση Μονής	5 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	αυτοκράτορα Θεοδόσιο Β΄ και την αδερφή του Πουλχερία
	Εορτάζει	της ανάληψης του Κυρίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	372 χειρόγραφα, 75 περγαμηνές και 2.000 βιβλία
	Συλλογή	Βυζαντινές και μεταβυζαντινές εικόνες, ξεχωρίζει η ψηφιδωτή εικόνα του Χρηστού.

²³ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Εσφιγμένου είναι δέκατη όγδοη στην ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται ανατολικά της αθωνικής χερσονήσου μετά τον αρσανά της Ιεράς Μονής Χελανδαρίου, είναι παραθαλάσσια και η πρώτη που συναντά ο επισκέπτης ξεκινώντας από το λιμάνι της Ιερισσού.

Όπως σε όλες σχεδόν της μονές υπέφερε από λεηλασίες, πειρατές και σταυροφόρους μέχρι και την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Το 14ο αιώνα μια από τις μεγαλύτερες πυρκαγιές κατέστρεψε ολοκληρωτικά την μονή. Η πλούσιες δωρεές αυτοκρατόρων ανοικοδομήσαν την Μονή σε μικρό χρονικά διάστημα.

Το καθολικό της μονής, το οποίο τιμά την ανάληψη του Κυρίου είναι κτισμένο το 1806/1810. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο εξαιρετικής τέχνης, έγινε το 1813. Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το κωδωνοστάσιο με ρωμαϊκούς και αραβικούς αριθμούς και ελληνικά και τουρκικά σύμβολα.

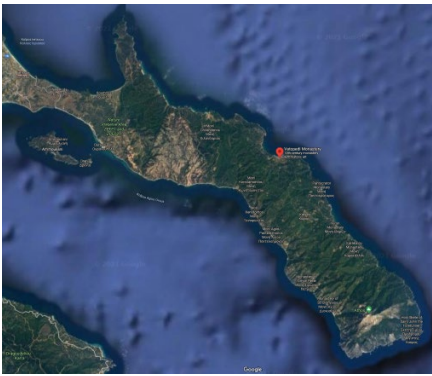
Στην βιβλιοθήκη βρίσκεται εικονογραφημένο μηνολόγιο διαστάσεων 38 x 26 εκατ. που αποτελείται από 452 σελίδες. Στο σκευοφυλάκιο υπάρχουν ιερά λείψανα, σφραγίδες και η μικρή ψηφιδωτή εικόνα του Χρηστού, διαστάσεων 14 x 7 εκατ. Του 14^{ου} αιώνα.

Στην Μονή υπάρχουν 8 παρεκκλήσια.

3.8.3 Ιερά Μονή Βατοπαιδίου

Εικόνα 24 – Ιερά Μονή Βατοπαιδίου²⁴

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Αθανάσιος, Νικόλαος, Αντώνιος
	Εορτάζει	25 Μαρτίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	Βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα
	Συλλογή	Εντοίχια ψηφιδωτά 10ου - 14ου αιώνα, τοιχογραφίες της Μακεδονικής Σχολής, η Θαυματουργή Αγία Ζώνη και επτά θαυματουργές εικόνες της Παναγίας

²⁴ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου είναι δεύτερη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, χτισμένη σε όρμο στην ανατολική πλευρά τις χερσονήσου και στα δεξιά της εκβάλλει ο χείμαρρος Λυκόρεμμα.

Ιδρύθηκε τον 10ο αιώνα από τους μοναχούς Αθανάσιο, Νικόλαο, και Αντώνιο εξ Αδριανουπόλεως.

Η ονομασία της προέρχεται βάση της παράδοσης από την διάσωση του γιου του αυτοκράτορα Θεοδοσίου – Αρκάδιου - ο οποίος ως μικρό παιδί μετά από ναυάγιο του πλοίου στο οποίο επέβαινε κοντά στην ακτή του Άθω, σώθηκε από θαύμα της Παναγίας και βρέθηκε κάτω από μία βάτο στο σημείο που σήμερα είναι χτισμένη η Μονή (Βάτος & Παιδί = Βατοπαίδι).

Στον κεντρικό ναό σώζονται τα μοναδικά εντοιχία ψηφιδωτά του Αγίου Όρους (του 10ου - 14ου αιώνα) και η Μονή κατέχει τα περισσότερα λείψανα Αγίων. Πέραν των επτά θαυματουργών εικόνων της Παναγίας που διαθέτει στα κειμήλια της η Μονή, κατέχει και την θαυματουργή Τίμια Ζώνη της Θεοτόκου η οποία αποτελεί το μοναδικό διασωθέν κειμήλιο από την επίγεια ζωή της Παναγίας. Σημαντικό επίσης κειμήλιο είναι η κάρα του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου.

Η Μονή παρέχει μεγάλο φιλανθρωπικό έργο συντηρώντας πολλά ιδρύματα. Επίσης, υπάρχει πρότυπη μονάδα επεξεργασίας βοτάνων. Παράγουν σαπούνια, κρέμες για τα χέρια, για το πρόσωπο, σαμπουάν. Τα βότανα που καλλιεργούνται είναι πολλά. Χαμομήλι, φλαμούρι, φασκόμηλο, μελισσόχορτο, λουίζα.

Στην Ιερά Μονή ανήκουν οι Σκήτες του Αγίου Ανδρέου (Σεράι) και του Αγίου Δημητρίου

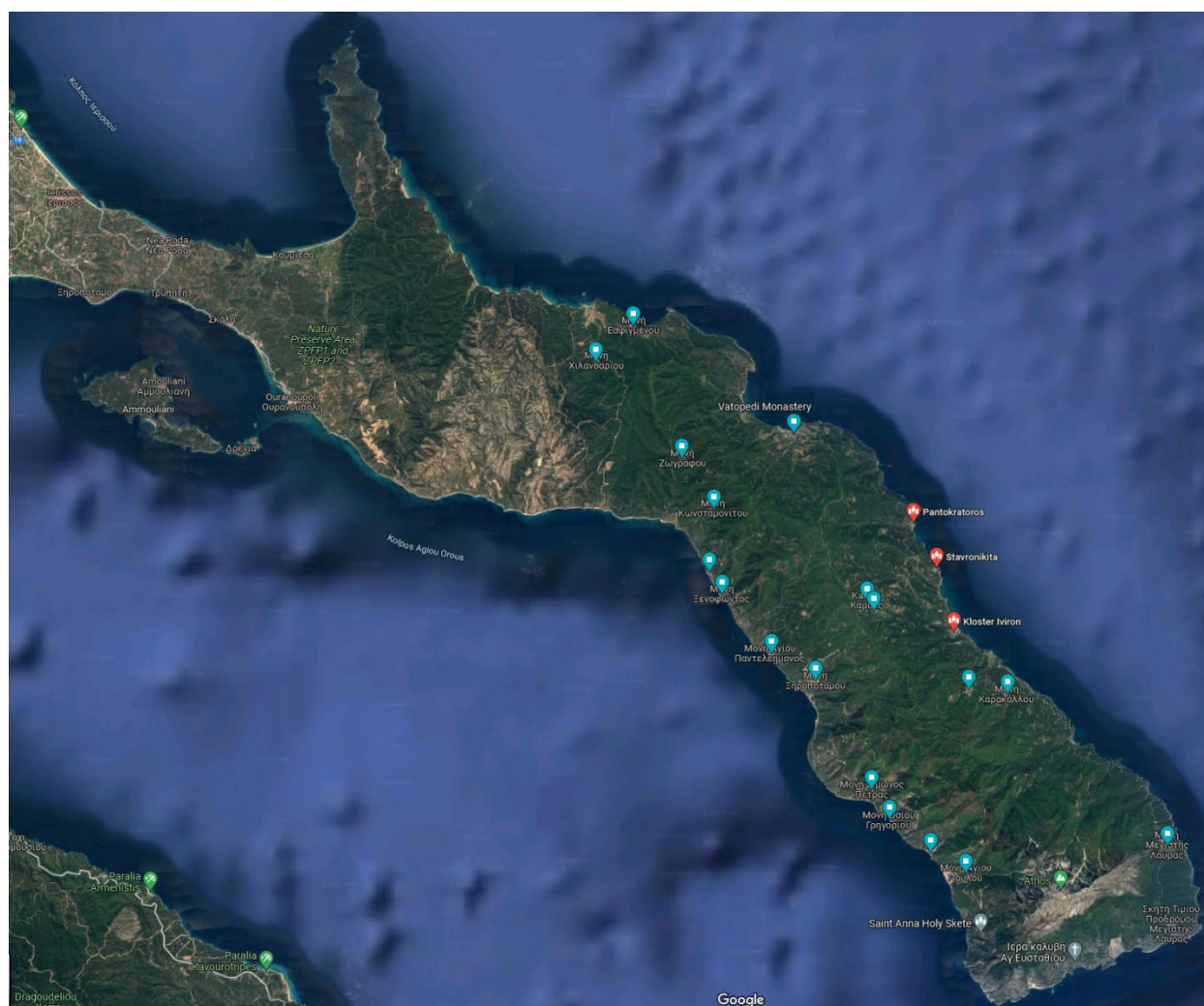
(Πηγή: Προσκυνητάριο Ιεράς Μονής Βατοπεδίου, Έκδοση της Ιεράς Μονής, Άγιο Όρος 1993).

3.9 Διαδρομή 6^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Παντοκράτορος, Σταυρονικήτα και Ιβήρων			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Παντοκράτορος	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Σταυρονικήτα	5,0	1,0	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Ιβήρων	5,0	1,0	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		10,0	2,0	3

Πίνακας 9 – Πρόγραμμα 6^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

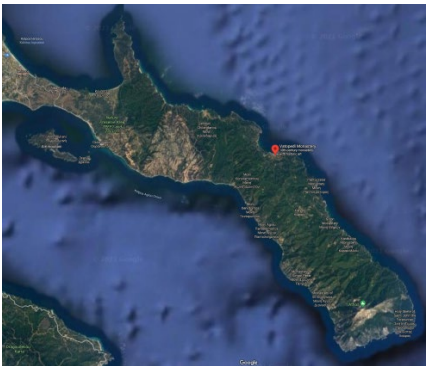
Εικόνα 25 – Απεικόνιση 6^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής²⁵

²⁵ Πηγή: Google Maps

3.9.1 Ιερά Μονή Παντοκράτορος

Εικόνα 26 – Ιερά Μονή Παντοκράτορος²⁶

	Ίδρυση Μονής	14 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Αλέξιος και Ιωάννης
	Εορτάζει	6 Αυγούστου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	400 χειρόγραφα, ξεχωρίζει το ψαλτήρι και το Ευαγγέλιο του Καλυβίτη, 3.500 βιβλία
	Συλλογή	Η εικόνα της Παναγίας της “Γερόντισσας”, άλλες εικόνες από το 14 ^ο έως και το 19 ^ο αιώνα

²⁶ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Παντοκράτορος είναι έβδομη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, είναι παραθαλάσσια και βρίσκεται στην βορειοανατολική πλευρά του Άθω τρεισήμισι ώρες πεζοπορία από την πρωτεύουσα των Καρύων.

Η Μονή. Χτίστηκε τον 14^ο αιώνα από δυο αδερφούς βυζαντινούς αξιωματούχους τον Αλέξιο και τον Ιωάννη και είναι αφιερωμένη στην Μεταμόρφωση του Σωτήρος.

Το 1390 σχεδόν είκοσι χρονιά μετά την ανοικοδόμηση της μονής καταστράφηκε από πυρκαγιά αλλά σύντομα ξαναχτίστηκε. Το ίδιο και το 1773. Μετά από τους δυο παγκοσμίους πολέμους καταστράφηκε η βόρεια πλευρά η οποία και ανοικοδομήθηκε από την υπηρεσία αναστηλώσεων.

Στο σκευοφυλάκιο της μονής υπάρχουν πέρα από σπάνια κειμήλια και ένα πολύ σπάνιο εικονογραφημένο ψαλτήρι του 9ου αιώνα με κείμενο και 97 μικρογραφίες με θεματολογία από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη.

Πολύ γνωστή είναι η ολόσωμη εικόνα της Παναγίας της “Γερόντισσας”, δώρο του αυτοκράτορα Αλέξιου Α΄ του Κομνηνού στο μοναστήρι. Μια άλλη εικόνα που φυλάσσετε στην Μονή είναι μια αμφιπρόσωπη εικόνα, στην μια όψη της οποίας εικονίζεται ο Τίμιος Πρόδρομος σέ προτομή, ενώ στην άλλη υπάρχει μία μοναδική ως προς τη θεματολογία της παράσταση με την Θεοτόκο βρεφοκρατούσα και τον Τίμιο Πρόδρομο στραμμένο προς αυτήν.

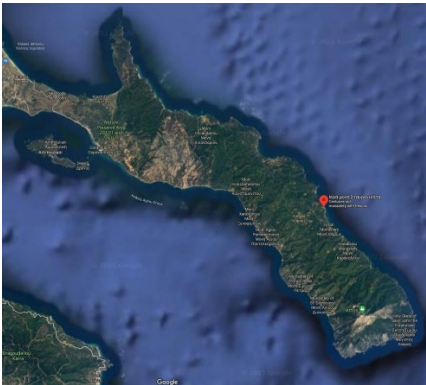
Η Μονή διαθέτει τη σκήτη του προφήτη Ηλία, 15 κελιά και 30 καλύβες.

(Πηγή: Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου της Ιεράς Μονής Παντοκράτορα 1998).

3.9.2 Ιερά Μονή Σταυρονικήτα

Εικόνα 27 – Ιερά Μονή Σταυρονικήτα²⁷

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	κτήτορες Σταύρος και Νικήτας
	Εορτάζει	6 Δεκεμβρίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	170 χειρόγραφα, 58 περγαμηνές
	Συλλογή	Οι φορητές εικόνες του Δωδεκάορτου

²⁷ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Σταυρονικήτα βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του Άθω, είναι χτισμένη σε παραλιακό δρόμο πάνω σε έναν βράχο ύψους 50 μέτρων και είναι δέκατη πέμπτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους.

Είναι η μικρότερη και φτωχότερη Μονή του Αγίου Όρους, έχει την μορφή κάστρου, είναι αφιερωμένη στον Άγιο Νικόλαο και βρίσκεται μεταξύ των Μονών Παντοκράτορος και Ιβήρων.

Η Μονή κήκε εξολοκλήρου το 1607 και ανοικοδομήθηκε εξ αρχής.

Ολόκληρη η Μονή είναι αγιογραφημένη από τον ζωγράφο Θεοφάνη Κρής (Θεοφάνης Στρέλιτζας) με το γιο και βοηθό του Συμεών.

Σημαντικά κειμήλια της Μονής είναι η ψηφιδωτή εικόνα του Αγίου Νικολάου του Στρεϊδιά από τον 14^ο αιώνα, αρκετές φορητές εικόνες και ιερά λείψανα.

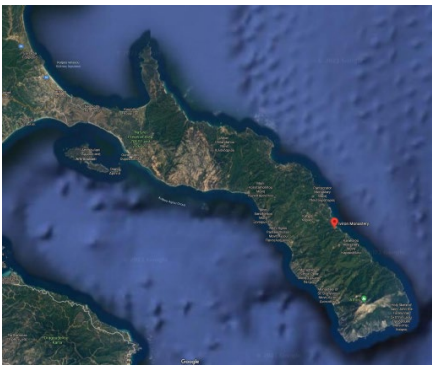
Η Μονή διαθέτει 6 παρεκκλήσια, 4 κελιά και 44 καλύβες

(Πηγή: Έκδοση της Ιεράς Μονής Σταυρονικήτα, Άγιο Όρος 1998).

3.9.3 Ιερά Μονή Ιβήρων

Εικόνα 28 – Ιερά Μονή Ιβήρων²⁸

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Ιωάννης, Ευθύμιος και Γεώργιος εξ Ιβηρίας (Γεωργία)
	Εορτάζει	15 Αυγούστου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	Πάνω από 2.000 χειρόγραφα
	Συλλογή	Οι εικόνες της σειράς του παλαιού τέμπλου

²⁸ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Ιβήρων είναι Τρίτη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην βορειοανατολική πλευρά της χερσονήσου σε απόσταση 7 χλμ. από τις Καρυές χτισμένη δίπλα σε ένα χείμαρρο.

Καταστράφηκε το 1259 από Φραγκικές επιδρομές και αποτεφρώθηκε σχεδόν τελείως το 1865 αλλά με την βοήθεια Οικουμενικών Πατριαρχών καθώς και Ρουμάνων και Γεωργιανών ηγεμόνων οι προκληθείσες ζημιές αποκαταστάθηκαν.

Την περίοδο ανακαίνισης και ακμής, δέχτηκε πλούσια δώρα από βυζαντινούς αυτοκράτορες και οι αμέτρητοι θησαυροί που βρίσκονται στο σκευοφυλάκιο της, την αναδεικνύουν σε μια από τις σπουδαιότερες μονές στο Άγιο Όρος.

Η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της “Πορταΐτισσας”, η οποία ήλθε πλέοντας πάνω στα κύματα της θαλάσσης, φυλάσσεται σε παρεκκλήσι της Μονής.

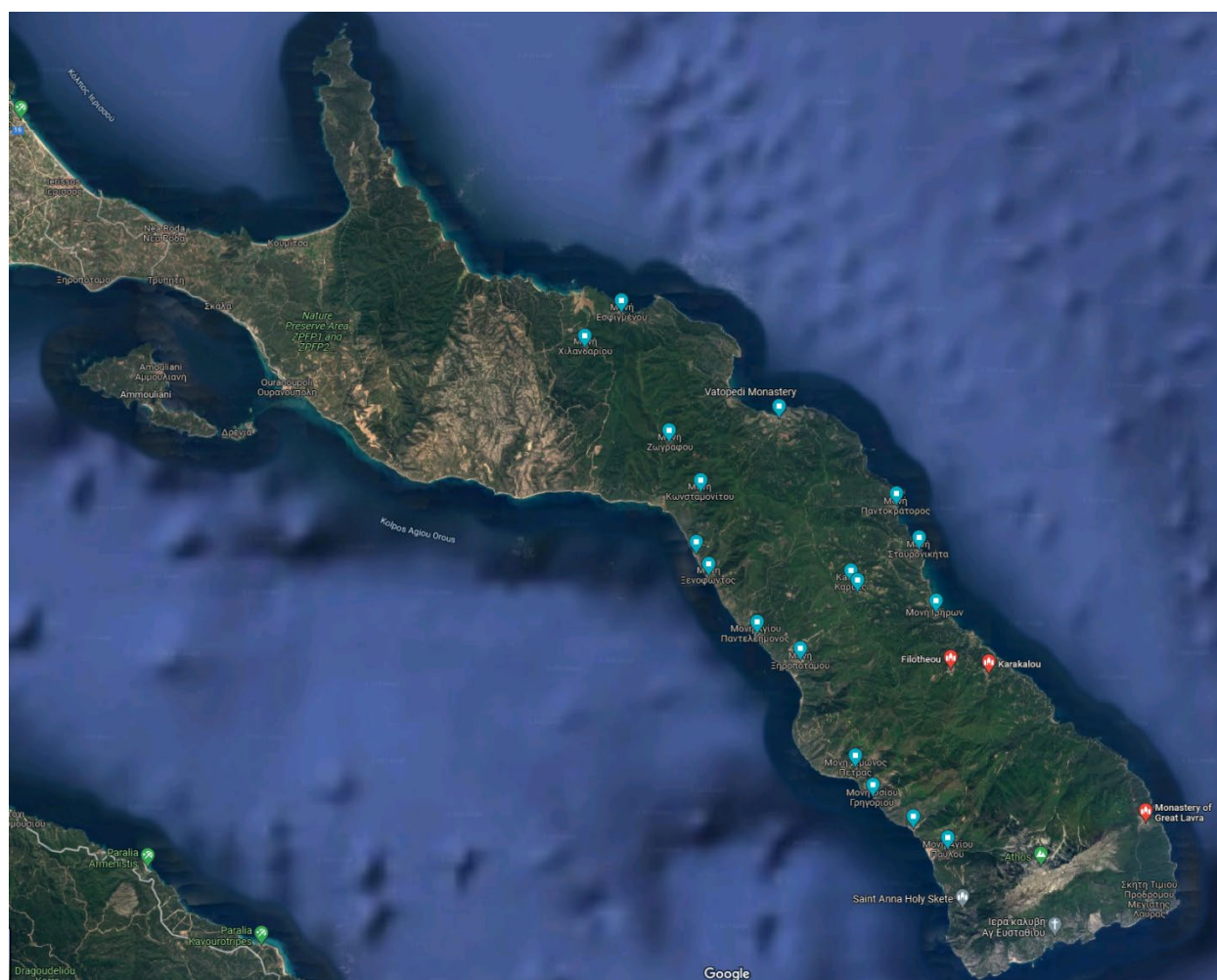
Η Μονή διαθέτει μία Σκήτη αυτή του Τίμιου Προδρόμου, είκοσι έξι Κελιά, και δέκα Καθίσματα.

3.10 Διαδρομή 7^η

Πρόγραμμα διαδρομής:

Ιερές Μονές	Φιλόθεου, Καρακάλλου και Μεγίστης Λαύρας			
Ημέρα	Διαδρομή	Km	Ώρες	Διαμονή
1η	Άφιξη στην Ιερά Μονή Φιλόθεου	0,0	0,0	1
2η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Καρακάλλου	2,5	0,5	1
3η	Πεζοπορία προς την Ιερά Μονή Μεγ. Λαύρας	17,5	3,5	1
4η	Αναχώρηση από το Άγιο Όρος	0,0	0,0	0
Σύνολα Διαδρομής		20,0	4,0	3

Πίνακας 10 – Πρόγραμμα 7^{ης} πολιτιστικής διαδρομής

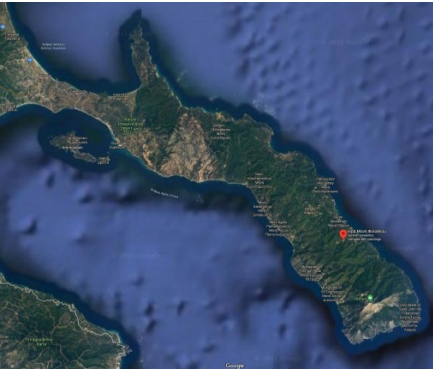
Εικόνα 29 – Απεικόνιση 7^{ης} Πολιτισμικής Διαδρομής²⁹

²⁹ Πηγή: Google Maps

3.10.1 Ιερά Μονή Φιλοθέου

Εικόνα 30 – Ιερά Μονή Φιλοθέου³⁰

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Όσιος Φιλόθεος
	Εορτάζει	25 Μαρτίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	250 χειρόγραφα
	Συλλογή	Η αμφιπρόσωπη εικόνα της βρεφοκρατούσας Θεοτόκου με τη Σταύρωση στο πίσω μέρος

³⁰ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Φιλόθεου είναι δωδέκατη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της χερσονήσου σε υψόμετρο 330 μέτρων, σε απόσταση μισής ώρας από την Ιερά Μονή Καρακάλλου και είναι περιτριγυρισμένη από περιβόλια.

Η Μονή ιδρύθηκε στα τέλη του 10^{ου} αιώνα από τον όσιο Φιλόθεο.

Το 1480 υπήρχε μεγάλη μετακίνηση από σέρβους και Βουλγάρους μοναχούς, που εγκαταστάθηκαν στην τότε σχεδόν ερημωμένη Μονή. Βρέθηκε πολλές φορές σε δύσκολη οικονομική κατάσταση μέχρι που αναγκάστηκε να πουλήσει το ερειπωμένο κελί του Σταυρονικήτα στον επίσκοπο Γρηγόριο Γηρομέριο όπου αργότερα έγινε μονή.

Το 1871 κάηκε από πυρκαγιά σχεδόν συθέμελα και ξανά οικοδομήθηκε με πολύ αργούς ρυθμούς.

Η Μονή είναι αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου και σε αυτήν μόνασε ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός.

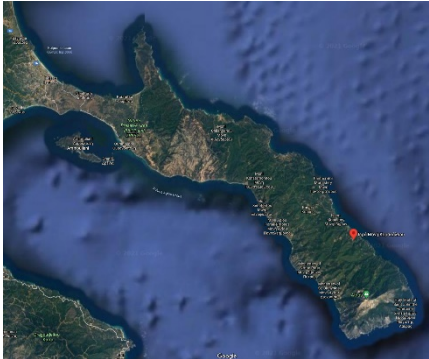
Στο σκευοφυλάκιο φυλάσσεται ένα τετραευαγγέλιο του 10^{ου} αιώνα, το δεξί χέρι του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου, η εικόνα της Πανάγιας της “Γερόντισσας” και η θαυματουργή εικόνα της Παναγιάς της “Γλυκοφιλούσης”, με χαρακτηριστικό αγκάλιασμα του χριστού η οποία λέγεται ότι ήλθε πλέοντας πάνω στα κύματα της θάλασσας από την Κωνσταντινούπολη.

Η Μονή διαθέτει 9 παρεκκλήσια και 3 κελιά.

3.10.2 Ιερά Μονή Καρακάλλου

Εικόνα 31 – Ιερά Μονή Καρακάλλου³¹

	Ίδρυση Μονής	10 ^{ος} - 11 ^{ος} αιώνας
	Ιδρυτής	Άγνωστος
	Εορτάζει	29 Ιουνίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	279 χειρόγραφα, 42 περγαμηνές, 2.500 βιβλία
	Συλλογή	Η εικόνα του Χριστού Παντοκράτορα (15 ^{ος} αιώνας)

³¹ Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή Παντοκράτορος χτίστηκε στα τέλη του 10^{ου} με αρχές 11^{ου} αιώνα σε πλαγιά με υψόμετρο 200 μ. ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση αγναντεύοντας την ανατολική ακτή της χερσονήσου του Άθω.

Είναι ενδέκατη στην Ιεραρχική τάξη του Αγίου Όρους, απέχει τρεις ώρες από της Καρυές και βρίσκεται μεταξύ των Μονών Ιβήρων και Μεγίστης Λάβρας.

Το 14^ο αιώνα η μόνη ερημώθηκε λόγω των πολλών επιδρομών, και με παρότρυνση των Παλαιολόγων ξανακτίστηκε αλλά υπέστη εκ νέου καταστροφές από πυρκαγιές και λεηλασίες.

Τα σημάδια από πολύ πρόσφατες πυρκαγιές είναι ακόμα εμφανή στην βόρεια πλευρά της μονής.

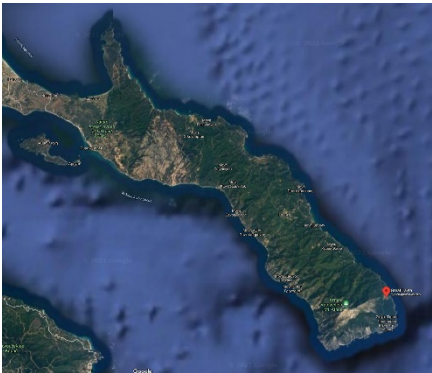
Παρόλες τις καταστροφές που υπέστη η Μονή κατά την πάροδο του χρόνου, στα κειμήλια της διασώζεται μια περγαμηνή με την Θεία Λειτουργία του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου, η εικόνα των αποστόλων Πέτρου και Παύλου, ιερά λείψανα και τίμιο ξύλο. Μεγάλη αξία επίσης έχει ένα χειρόγραφο διαστάσεων 26 x 20 εκατ. με πολύ μικρά γράμματα του 10^{ου} και 13^{ου} αιώνα.

Η μόνη διαθέτει 7 παρεκκλήσια όπου 5 από αυτά βρίσκονται μέσα στα τοίχοι και 18 κελιά (4 βρίσκονται στις Καρυές και τα υπόλοιπα στο βόρειο κομμάτι στις χερσονήσου).

3.10.3 Ιερά Μονή Μεγίστης Λάβρας

Εικόνα 32 – Ιερά Μονή Μεγίστης Λάβρας³²

	Ίδρυση Μονής	963 μ.χ.
	Ιδρυτής	Όσιος Αθανάσιος
	Εορτάζει	5 Ιουλίου
	Περιεχόμενα Βιβλιοθήκης	2.000 χειρόγραφα
	Συλλογή	2.500 εικόνες Ο τάφος του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτη

³² Πηγή: mountathosinfos.gr

Η Ιερά Μονή μέγιστης Λάβρας υψώνεται στην πλατιά κορυφή ενός βράχου στην νοτιοανατολική πλευρά της χερσονήσου σε υψόμετρο 160 μ. πάνω από την θάλασσα.

Είναι η πρώτη σε ιεραρχική τάξη και θεωρείτε η μήτρα του κοινοβιακού μοναχισμού.

Τα κτίσματα είναι περικυκλωμένα από οχυρωμένα τείχη που την κάνουν να μοιάζει με φρούριο.

Ιδρύθηκε το 963 μ.χ. από τον Άγιο Αθανάσιο των Αθωνίτη με οικονομικές ενισχύσεις των αυτοκρατόρων του Βυζαντίου Νικηφόρου Φωκά και Ιωάννη Τσιμισκή.

Μοναδικές στο Άγιο Όρος είναι οι τοιχογραφίες αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων όπως του Σωκράτη, του Πλάτωνα, του Πυθαγόρα κλπ. Εκεί βρίσκεται ο τάφος του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτη καθώς και το ιστορικό "βαγεναριό" (κελάρι) με τα τεράστια βαρέλια αποθήκευσης κρασιού "παραβούτες".

Η Μονή διαθέτει 19 παρεκκλήσια, (σε ένα από αυτά στους Αγίους Σαράντα βρίσκεται ο τάφος του αγίου Αθανασίου), 5 καθίσματα, 40 κελιά και τις σκήτες της Αγίας Άννας, του Τίμιου Προδρόμου (Ρουμανική) και της Αγίας Τριάδος (Καυσωκαλυβίων).

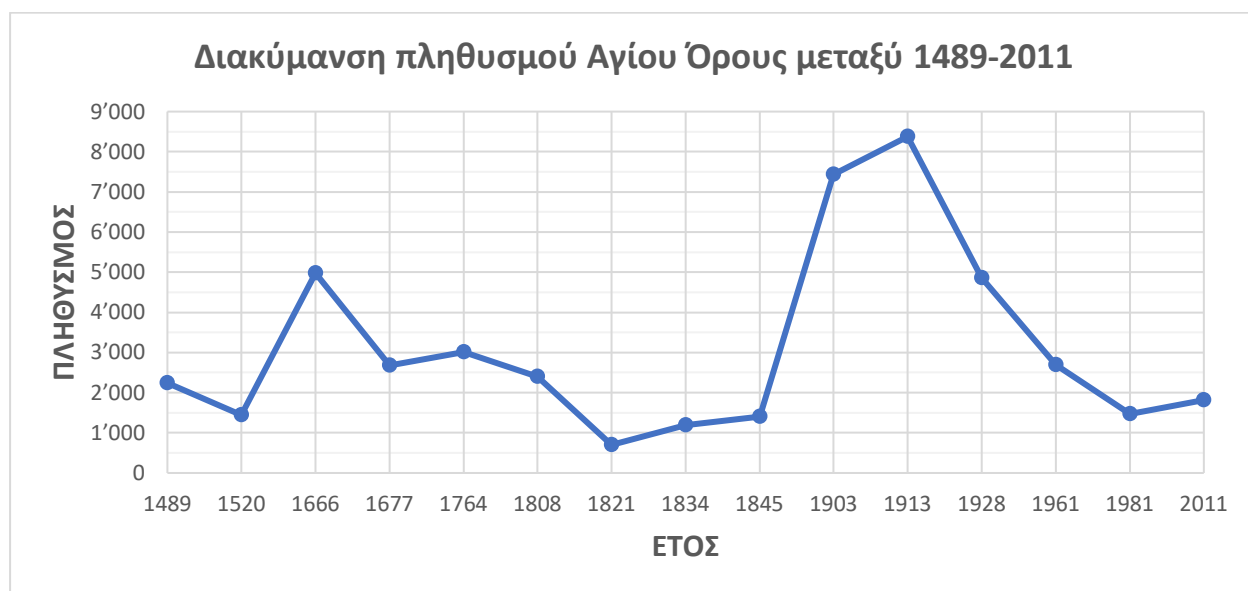
4 Οικονομικοί Πόροι του Αγίου Όρους

4.1 Δημογραφικά στοιχεία

Ο αριθμός μονάχων που συγκέντρωσε το Άγιο Όρος από το 1489 έως και το 2011 παρουσιάζει σημαντικές αυξομειώσεις με μέγιστο πληθυσμό 8.376 κατοίκων το 1913 και ελάχιστο το 1821 με περίπου 700 άτομα (Πηγή: Σιδηρόπουλος Γ., Κοτζαγεώργης Φ., Ιστορικογεωγραφικά / Historicogeographica τ. 18, 2019)

Διακύμανση πληθυσμού Αγίου Όρους μεταξύ 1489-2011	
ΕΤΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
1489	2.246
1520	1.442
1666	4.976
1677	2.680
1764	3.006
1808	2.395
1821	700
1834	1.190
1845	1.408
1903	7.432
1913	8.376
1928	4.858
1961	2.687
1981	1.472
2011	1.811

Πίνακας 11 – Διακύμανση πληθυσμού Αγίου Όρους μεταξύ 1489-2011

Σχήμα 1 – Γράφημα διακύμανσης πληθυσμού Αγίου Όρους μεταξύ 1489-2011

4.2 Χορηγήσεις Ελληνικού Δημοσίου

Βάση του Νόμου 1166/1981 - ΦΕΚ 161/Α/24-6-1981 "Περί συστάσεως ετήσιας οικονομικής χορηγίας του Δημοσίου προς τας Ιεράς Μονάς του Αγίου Όρους" προβλέπεται η ετήσια οικονομική επιχορήγηση προς τις Ιερές Μονές του Αγίου Όρους προς ενίσχυση της μακραίωνης, θρησκευτικής, πνευματικής και πολιτιστικής τους αποστολής. Το ύψος της επιχορήγησης καθορίζεται κάθε χρόνο με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου και μπορεί να αναπροσαρμόζεται βάση των εκάστοτε οικονομικών συνθηκών και δεδομένων.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα ποσά των χορηγήσεων που διατέθηκαν από το 2015 μέχρι σήμερα:

ΕΤΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΠΟΣΟ (€)	1.278.000	1.240.000	1.240.000	1.240.000	1.240.000	1.240.000	1.740.000

Πίνακας 12 – Χορηγήσεις Ελληνικού Δημοσίου στις Ιερές Μονές του Αγίου Όρους³³

Κάτωθι αναφέρονται ενδεικτικά το πώς κατανεμήθηκε η κρατική επιχορήγηση του έτους 2018 ταξινομημένη κατά ύψος ποσού :

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΕΤΟΥΣ 2018					
#	Παραλήπτης	Ποσό (€)	#	Παραλήπτης	Ποσό(€)
1	Ι.Μ. Σίμωνος Πέτρας	144.088,00	12	Ι.Μ. Αγίου Παντελεήμονος	39.432,00
2	Ι.Μ. Αγίου Παύλου	127.310,80	13	Ι.Μ. Δοχειαρίου	37.720,80
3	Ι.Μ. Ιβήρων	112.877,20	14	Ι.Μ. Γρηγορίου	37.658,80
4	Ι.Μ. Διονυσίου	104.197,20	15	Ι.Μ. Ξηροποτάμου	32.289,60
5	Ι.Μ. Χιλιανδαρίου	94.116,00	16	Ι.Μ. Καρακάλλου	30.107,20
6	Ι.Μ. Παντοκράτορος	72.006,80	17	Ι.Μ. Σταυρονικήτα	30.032,80
7	Ι.Μ. Ζωγράφου	69.340,80	18	Ι.Μ. Ξενοφώντος	26.908,00
8	Ι.Μ. Εσφιγμένου	59.396,00	19	Ι.Μ. Κωνσταμονίτου	26.449,20
9	Ι.Μ. Βατοπαιδίου	53.406,80	20	Ι. Σκήτη Αγίου Ανδρέου	24.428,00
10	Ι.Μ. Μ. Λαύρας	52.216,40	21	Ι.Μ. Φιλοθέου	11.420,40
11	Ι.Μ. Κουτλουμουσίου	45.632,00	22	Ι. Σκήτη Τιμίου Προδρόμου	8.965,20
ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΣΗΣ: 1.240.000,00 €					

Πίνακας 13 – Κατανομή Κρατικής Επιχορήγησης έτους 2018³⁴

4.3 Χρηματοδοτήσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Άγιο Όρος έχει λάβει αρκετές χρηματοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυρίως για τη διατήρηση των μονών, των κειμήλιων και των χωροταξικών και δομικών σχεδίων.

³³ Πηγή: Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης

³⁴ Πηγή: Απόφαση Υπουργείου Οικονομικών 05/11/2018 - Αρ. πρωτ. 2/77775/ΔΕΦ - Σχετ. 2/66120, 2/76769

Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά από τα χρηματοδοτούμενα έργα της Ε.Ε για το Άγιο Όρος των τελευταίων χρόνων:

- Αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Φωτοβολταϊκά Συστήματα) στο Άγιο Όρος 2020/2021. Αφορά α. την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πεδίων, β. την κατασκευή των απαιτούμενων υποδομών για την συγκέντρωση, μεταφορά και διανομή της παραγόμενης ενέργειας στον τόπο κατανάλωσης και γ. την εγκατάσταση διατάξεων αποθήκευσης και ρύθμισης της διάθεσης της ενέργειας. Προϋπολογισμός: 13.000.000 € (Πηγή: ΕΣΠΑ 2014-2020).
- Δημιουργία δικτύων επισκέψιμων μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και εν γένει πολιτιστικών διαδρομών. Παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης σε Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO) 2017/2019. Περιλαμβάνονται έργα που εκτελέστηκαν από φορείς υλοποίησης έργων στο Άγιον Όρος (π.χ. Ιερές Μονές Αγίου Όρους). Προϋπολογισμός: 18.000.000 € (Πηγή: ΕΣΠΑ 2014-2020).
- Έργα αποκατάστασης και αναστήλωσης των Μονών, έργα υποδομής και αντιπλημμυρικής θωράκισης, παρεμβάσεις συντήρησης-προστασίας και διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ευρωπαϊκοί πόροι Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΕΣΠΑ 2014-2020). Προϋπολογισμός: 61.300.000 € (Πηγή: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας).
- Η Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός είναι έργο συγχρηματοδοτούμενο από την Ε.Ε. (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)) και είναι ενταγμένο στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ). Αφορά στη διαμόρφωση μιας Ψηφιακής Κιβωτού με το πολιτιστικό απόθεμα 14 Ιερών Μονών του Αγίου Όρους και ειδικότερα με την ψηφιοποίηση και τη διάθεση σημαντικού μέρους του ιστορικού υλικού (συλλογών χειρόγραφων κωδίκων) αξιοποιώντας τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), με σκοπό την αύξηση του βαθμού προσβασιμότητας στο σημαντικό αυτό ιστορικό υλικό και την πρακτική αξιοποίηση του, καθώς και την προστασία του από την φθορά. Προϋπολογισμός: 9.412.260 € (Πηγή: ΕΠΑνΕΚ 2014-2020).
- Προστασία του περιβάλλοντος (αντιπλημμυρική θωράκιση) και προστασία – ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς (αναστηλωτικές και σωστικές εργασίες). Ευρωπαϊκοί πόροι Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΕΣΠΑ 2014-2020). Προϋπολογισμός: 20.000.000 € (Πηγή: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας).

4.4 Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Κάτωθι αναφέρονται ενδεικτικά μερικές από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται κατά καιρούς αναφορικά με την Αθωνική Πολιτεία.

- **Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός (Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών)**

Παρόμοια εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών την Τρίτη 21 Ιουλίου 2020 παρουσία επιλεγμένου κοινού και εκπροσώπων της ερευνητικής και ακαδημαϊκής κοινότητας προβάλλοντας τις πολλαπλές πτυχές και τη σπουδαία σημασία του έργου της ψηφιοποίησης, τεκμηρίωσης και προβολής του κειμηλιακού πλούτου των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους. Η Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός αποτελεί μία καινοτόμα πρωτοβουλία της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, και ως έργο αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης ψηφιακής κιβωτού γνώσης και πολιτισμού, που θα περιλαμβάνει σε ηλεκτρονική μορφή το σύνολο των εκφάνσεων του πολιτιστικού αποθέματος Ιερών Μονών του Αγίου Όρους. Απώτερος στόχος του εγχειρήματος είναι η κιβωτός αυτή να καταστεί ψηφιακά διαθέσιμη στο σύνολο της παγκόσμιας κοινότητας μέσω του διαδικτύου, προσφέροντας τη δυνατότητα περιήγησης στον κειμηλιακό πλούτο των Μονών της Αθωνικής χερσονήσου, με τρόπο που θα σέβεται απόλυτα τον πνευματικό και ησυχαστικό χαρακτήρα του Αγίου Όρους. (<https://www.mountathos.org>)

- **Πέρασμα στο Φως (Μέγαρο Μουσικής)**

Μια σημαντική πολιτιστική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε εκτός Αγίου Όρους και συγκεκριμένα στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών αφορούσε την ψηφιακή απεικόνιση των μοναστηριών του Αγίου Όρους. Πιο συγκεκριμένα, το Σάββατο 24 Οκτωβρίου 2020, πραγματοποιήθηκε η ψηφιακή διαδραστική έκθεση «Πέρασμα στο Φως» που οργανώθηκε στο πλαίσιο του έργου «Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός» για τη διαφύλαξη και ανάδειξη των θησαυρών Ιερών Μονών του Αγίου Όρους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η έκθεση «Πέρασμα στο Φως» βρήκε πολύ μεγάλη ανταπόκριση από το γυναικείο κοινό, καθώς και από άτομα με ειδικές ανάγκες, εφόσον ήταν μία μεγάλη ευκαιρία και για άτομα τα οποία δεν μπορούν να διαμείνουν στο Άγιο Όρος, να «ξεναγηθούν» στους χώρους και τα μοναστήρια του Αγίου Όρους και να περιηγηθούν στην Αθωνική χερσόνησο με τη βοήθεια της τεχνολογίας.

(<https://www.orthodoxianewsagency.gr/agioreitika/oloklirothike-i-ekthesi-perasma-sto-fos>)

5 Μεθοδολογία

Προκειμένου να βρεθεί το υλικό εντυπώσεων των προσκυνητών που θα μπορέσει να αποτελέσει υλικό της παρούσας εργασίας, αρχικά ήρθαμε σε επικοινωνία με Αρχές και Φορείς του Αγίου Όρους για την παροχή σχετικής άδειας. Με βάση την ανταπόκριση των μονών, στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα σε όλους τους χώρους των Μονών, καθώς και ενημέρωση των προσκυνητών σχετικά με την ύπαρξη και την επεξεργασία του υφιστάμενου υλικού. Από την αξιολόγηση του υλικού που συλλέχτηκε με τυχαία δειγματοληψία, επεξεργάστηκε και από την εκτίμηση των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν και προέκυψαν τα αποτελέσματα.

5.1 Εργαλείο της Έρευνας

Το σύνολο του υφιστάμενου υλικού προέρχεται αρχικά από ερωτηματολόγια επισκεπτών και εντυπώσεων αυτών, ώστε να μελετηθεί και να αναλυθεί συστηματικά στο σύνολό του. Με βάση αυτά τα δεδομένα, το υλικό που εντέλει επιλέχτηκε από επισκέπτες σχεδόν όλων των μονών, κελίων, σκήτες και αποτελείται από 90 ερωτηματολόγια επισκεπτών, επομένως εκτιμήθηκε ως επαρκές και κατάλληλο για την έρευνα. Η συλλογή πραγματοποιήθηκε επιτόπου, με αυτοπρόσωπη συλλογή του υλικού. Για τη συλλογή χρησιμοποιήθηκε έντυπο υλικό με λιτές ερωτήσεις το οποίο αναφερόταν σε όλες τις ηλικίες αντρών που επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε έρευνα σε Μονές μέσω συνεντεύξεων μοναχών αναφορικά με τις πολιτιστικές δραστηριότητες και την πρόσκληση των επισκεπτών. Το υλικό από την κάθε κατηγορία ταξινομήθηκε ξεχωριστά, για κάθε μια θεματική ενότητα να παρατίθεται αυτούσια με σύντομες εκφράσεις των μοναχών, η οποία αποδίδει και εκφράζει με εύστοχο τρόπο το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Οι εσωτερικές περιηγήσεις των Αγιορειτών Μοναχών σε Μονές του Αγίου Όρους διαφορετικές από τη Μονή εγκαταβίωσης τους, με αφορμή κυρίως τον εορτασμό πανηγύρεων, τη συμμετοχή σε συνάξεις, ή απλώς την προσκυνηματική περιήγηση.

5.2 Στατιστική Ανάλυση

Η σύνοψη, η ταξινόμηση, η επεξεργασία και η παρουσίαση των δεδομένων έγινε με τη χρήση περιγραφικών και στατιστικών μεθόδων μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS 25.

6 Αποτελέσματα

Η περιοχή του Αγίου Όρους αποτελεί έναν δημοφιλή προορισμό για τουρισμό και προσευχή. Οι προσκυνητές ή οι περιηγητές προσέρχονται στο Άγιον Όρος συνήθως ως παρέα. Επίσης, συχνή είναι και η προσέλευση προσκυνητών που ανήκουν στην ίδια οικογένεια ή ανά ομάδες, ενώ πολλές είναι και οι περιπτώσεις μεμονωμένων προσκυνητών που προσέρχονται στο Άγιο Όρος με την πληρέστερη αφοσίωση στο προσκύνημα καθώς και στην πνευματική και ψυχική τους συγκέντρωση. Συνεπώς, ο πρωταρχικός λόγος επίσκεψης στο Άγιον Όρος είναι το προσκύνημα, κυρίως για τους ορθοδόξους επισκέπτες, οι οποίοι αποτελούν και τη συντριπτική πλειονότητα των περιηγητών. Υπάρχουν όμως και ερευνητές ή πανεπιστημιακές ομάδες που περιλαμβάνουν φοιτητές και καθηγητές, από ελληνικά ή ξένα πανεπιστήμια οι οποίοι επισκέπτονται το Άγιο Όρος για ερευνητικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα, εξέχουσα θέση κατέχουν οι ομάδες που προέρχονται από τις Θεολογικές Σχολές της χώρας, κυρίως δε από τη Θεολογική Σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Όμως, εκτός από το θρησκευτικό χαρακτήρα που έχει το Άγιο Όρος, έχει και πολιτισμικό χαρακτήρα. Αυτό προκύπτει και από την επεξεργασία των συνεντεύξεων που πάρθηκαν για την εν λόγω εργασία. Έτσι, σύμφωνα με τις συνεντεύξεις που πάρθηκαν από τους μοναχούς του Αγίου Όρους για τα πολιτιστικά δρώμενα και κειμήλια, φαίνεται ότι σε όλες της Μονές υπάρχει ένας πολιτιστικός «θησαυρός» με κειμήλια και βυζαντινά μνημεία τα οποία σύμφωνα με την UNESCO, συγκαταλέγονται στα διατηρητέα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Για το λόγο αυτό, πολλά από αυτά, βρίσκονται υπό περιοριστικούς όρους εκθέσεως και συντήρησης. Επίσης, σε κάθε Μονή υπάρχουν σημαντικά θρησκευτικά κειμήλια όπως η Ζώνη της Παναγίας ή εικόνες που χρονολογούνται κατά το 17ο αιώνα τα οποία βρίσκονται στην Ιερά Μονή του Βατοπαιδίου. Επιπλέον, στην Ιερά Μονή των Ιβήρων υπάρχει η εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού, στην Ιερά Μονή της Μεγίστης Λαύρας βρίσκεται ο σάκκος του Αγίου Νικηφόρου Φωκά και στην Ιερά Μονή της Φιλοθέου υπάρχει η εικόνα της Παναγίας της Γλυκοφιλούσας. Παράλληλα, όμως για να διατηρηθεί και να συντηρηθεί όλος αυτός ο «πλούτος», απαιτούνται αρκετές χρηματοδοτήσεις και για αυτό αρκετές από τις Μονές έχουν ενταχθεί σε χρηματοδοτούμενα προγράμματα ΕΣΠΑ τα οποία αφορούν κυρίως την αναστήλωση και τη διατήρηση των Μονών, των βυζαντινών ψηφιδωτών και των κειμηλίων.

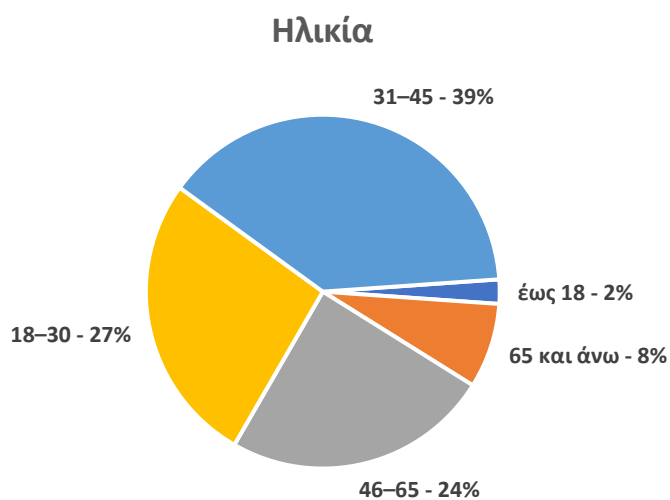
Επιπλέον, ένας άλλος παράγοντας που έχει σημαντικό ρόλο στην τουριστική και οικονομική ανάπτυξη του Αγίου Όρους είναι η προσβασιμότητα μεταξύ των Μονών καθώς το οδικό δίκτυο είναι αρκετά δύσκολο και κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες.

Από την άλλη πλευρά, στην καθημερινή ζωή των μοναστηριών, υπάρχει ο συνδυασμός του τουριστικού στοιχείου και της ησυχαστικής ζωής. Εφόσον, όλοι οι μοναχοί διαμοιράζουν τα διακονήματα τους και στην συνέχεια εισέρχονται στα κελιά τους για ησυχασμό. Από αυτούς, ορισμένοι αναλαμβάνουν το διακόνημα της ξενάγησης, της έκθεσης και τη διατήρηση των κειμηλίων. Ακόμη, υπάρχει ιδιαίτερη συνεργασία με άλλους φορείς εκτός του Αγίου Όρους για τη συντήρηση των κειμηλίων, την ανάπτυξη του τουρισμού και τη δημιουργία φιλανθρωπικών σκοπών εκτός του Αγίου Όρους.

Τέλος, υπάρχουν αρκετοί επισκέπτες που δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων εντός του Αγίου Όρους αλλά ακόμη δεν είναι εφικτό κυρίως λόγω του χαρακτήρα του μοναχισμού. Υπάρχουν όμως, αρκετές πολιτιστικές εκδηλώσεις εκτός του Αγίου Όρους που δίνουν τη δυνατότητα της πολιτιστικής ενημέρωσης σε πολίτες που δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν το Άγιο Όρος.

Στατιστικά αποτελέσματα ερωτηματολογίων

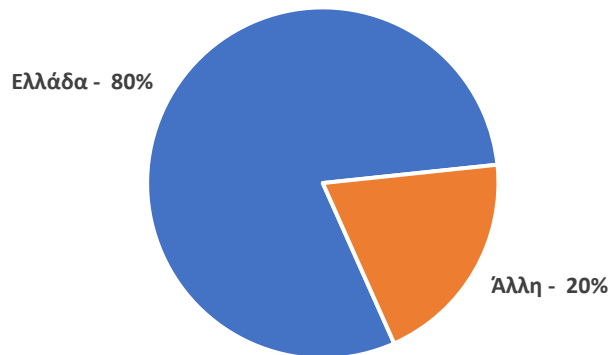
- Πιο συγκεκριμένα, από τα αποτελέσματα της έρευνας, φαίνεται ότι η πλειονότητα των επισκεπτών του Αγίου Όρους είναι 31-45 ετών (39%). Στη συνέχεια, το 27% του δείγματος είναι 18-30 ετών, το 24% είναι 46-65 ετών, το 8% είναι άνω των εξήντα 60 ετών και ένα πολύ μικρό ποσοστό (2%) είναι οι επισκέπτες που έχουν ηλικία έως 18 ετών.

Σχήμα 2 – Ηλικία

- Όσο αφορά τη χώρα μόνιμης κατοικίας τους, οι περισσότερες επισκέπτες (80%) προέρχονται από την Ελλάδα και στη συνέχεια από άλλα κράτη (20%).

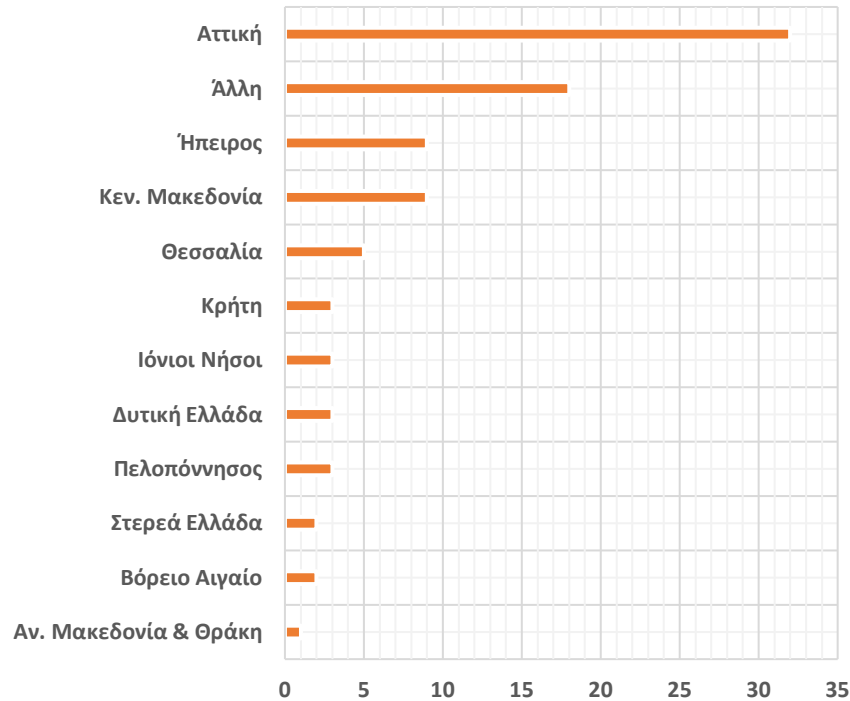
Χώρα μόνιμης κατοικίας

Σχήμα 3 – Χώρα μόνιμης κατοικίας

- Οι περισσότερες Έλληνες επισκέπτες προέρχονται από την περιφέρεια της Αττικής (32) και στη συνέχεια από διάφορες άλλες περιφέρειες (18). Επίσης, αρκετοί επισκέπτες είναι από την Ήπειρο (9), τη Μακεδονία (9) και τη Θεσσαλία (5). Λιγότεροι επισκέπτες είναι από την Κρήτη (3), τα Ιόνια νησιά (3), τη Δυτική Ελλάδα (3) και την Πελοπόννησο (3). Αρκετά λίγοι είναι από την Στερεά Ελλάδα (2), το Βόρειο Αιγαίο (2) και ένα μικρότερο ποσοστό (1) από την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

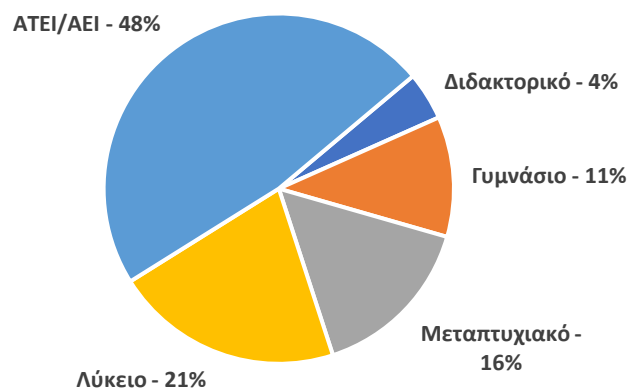
Περιφέρεια μόνιμης κατοικίας

Σχήμα 4 – Περιφέρεια μόνιμης κατοικίας

- Όσο αφορά, το μορφωτικό επίπεδο των επισκεπτών, η πλειονότητα των επισκεπτών (48%) είναι απόφοιτοι Ανώτατων Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και Πανεπιστημίων. Πολλοί (21%) είναι απόφοιτοι Λυκείου, λιγότεροι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος (16%) και Γυμνασίου (11%) και πολλοί λίγοι (4%) κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

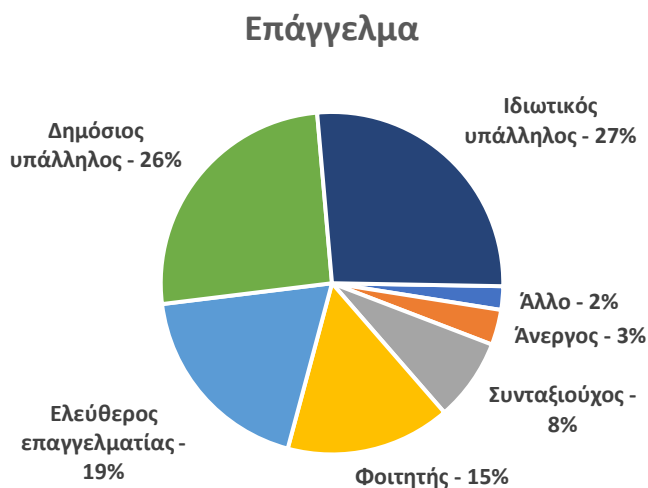
Μορφωτικό επίπεδο

Σχήμα 5 – Μορφωτικό επίπεδο

- Παράλληλα, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι (27%) και δημόσιοι υπάλληλοι (26%). Στη συνέχεια, ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες

(19%) και οι φοιτητές (15%). Τέλος, ένα μικρότερο ποσοστό είναι συνταξιούχοι (8%), άνεργοι (3%) ή άλλα επαγγέλματα (2%).

Σχήμα 6 – Επάγγελμα

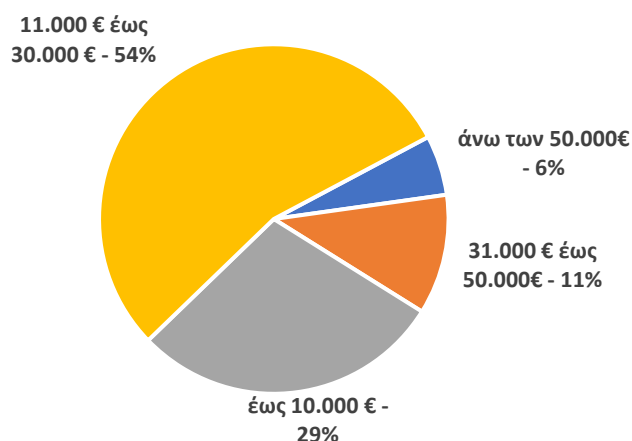
- Επίσης, η πλειονότητα του δείγματος είναι έγγαμοι (47%) και άγαμοι (42%). Ένα μικρό ποσοστό είναι διαζευγμένοι (5%) και ένα μικρότερο ακόμα ποσοστό είναι χήροι (3%) ή έχουν άλλη οικογενειακή κατάσταση (3%).

Σχήμα 7 – Οικογενειακή κατάσταση

- Το οικογενειακό εισόδημα των περισσότερων επισκεπτών (54%) είναι 11.000 έως 30.000 ευρώ. Μετέπειτα, το 29% των επισκεπτών έχουν οικογενειακό εισόδημα έως 10.000 ευρώ και το 11% από 31.000 έως 50.000 ευρώ. Ενώ ένα μικρότερο ποσοστό επισκεπτών (6%) έχει οικογενειακό εισόδημα άνω των 50.000 ευρώ.

Οικογενειακό εισόδημα

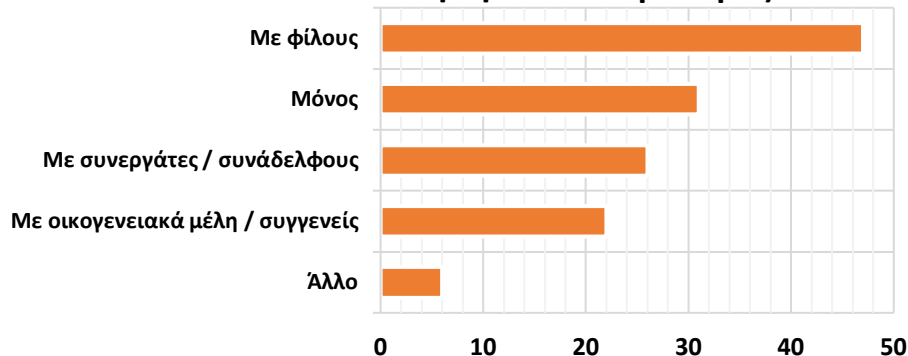
Σχήμα 8 – Οικογενειακό εισόδημα

- Οι περισσότεροι επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος για πρώτη φορά (28) ακολουθούμενους από αυτούς που το επισκέφθηκαν ήδη μία φορά (26) και δύο φορές (23) αντίστοιχα (Πίνακας 14). Οι περισσότεροι επισκέπτες επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος με φίλους (47) ή μόνοι (31). Στη συνέχεια, πολλοί ήταν αυτοί που το επισκέφτηκαν με συνεργάτες και συναδέλφους (26) ή με οικογενειακά μέλη και συγγενείς (22). Ένα μόνο μικρό ποσοστό επισκεπτών το επισκέφτηκε με κάποιον άλλο (6) - (Σχήμα 9).

Πόσες φορές επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;	
Πρώτη φορά	28
Μια φορά	26
Δύο φορές	23
Τρεις φορές	8
Τέσσερις φορές	4
Πέντε φορές και άνω	11

Πίνακας 14 – Συχνότητες επισκεψιμότητας του Αγίου Όρους

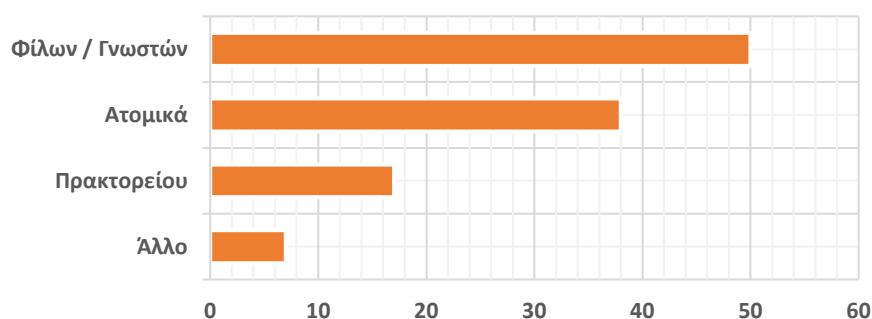
Με ποιον επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος

Σχήμα 9 – Επίσκεψη στο Άγιο Όρος

- Για την προγραμματισμένη είσοδο των επισκεπτών στο Άγιο Όρος, η πλειονότητα των επισκεπτών (50) το προγραμμάτισε με φίλους ή γνωστούς. Ακόμη, πολλοί είχαν προγραμματίσει μόνοι τους την είσοδο (38), είτε μέσω ενός τουριστικού πρακτορείου (17) είτε με κάποιον άλλον τρόπο (7).

Προγραμματισμός εισόδου μέσω

Σχήμα 10 – Προγραμματισμός εισόδου στο Άγιο Όρος

- Για να προγραμματίσουν την είσοδο τους στο Άγιο Όρος, πολλοί επισκέπτες άντλησαν πληροφορίες για το Άγιο Όρος από το διαδίκτυο (52). Παρομοίως, αρκετοί πληροφορήθηκαν για το Άγιο Όρος από φίλους (50) και από τα οικογενειακά μέλη ή τους συγγενείς (28). Ένα μικρό ποσοστό επισκεπτών ενημερώθηκαν από τουριστικά γραφεία (14) και ένα ακόμη μικρότερο ποσοστό από κάποια άλλη πηγή (6).

Πώς βρήκατε πληροφορίες για το Άγιο Όρος;	
Διαδίκτυο (Internet)	52
Τουριστικά γραφεία	14
Οικογενειακά μέλη / Συγγενείς	28
Φίλοι	50
Άλλο	6

Πίνακας 15 – Άντληση πληροφοριών για το Άγιο Όρος

- Η πλειονότητα των επισκεπτών πήγαν στο Άγιο Όρος για Προσευχή (46) για αναψυχή (32) και για τουρισμό (28). Παράλληλα, αρκετοί επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος για πολιτιστικούς λόγους (21), για εργασία (15) και για ερευνητικούς σκοπούς (15). Τέλος, ένα πολύ μικρό ποσοστό επισκεπτών (5) επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος για άλλο λόγο.

Για ποιο λόγο επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;	
Προσευχή	46
Εργασία	15
Ερευνητικούς Σκοπούς	15
Πολιτιστικούς Λόγους	21
Τουρισμό	28
Αναψυχή	32

Πίνακας 16 – Λόγοι επίσκεψης στο Άγιο Όρος

- Από το δείγμα, οι περισσότεροι επισκέπτες επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος το καλοκαίρι (35). Έπειτα αρκετοί επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος άνοιξη (28) ή φθινόπωρο (24) και πολλοί λίγοι το χειμώνα (3) - (Πίνακας 17). Από αυτούς, η πλειονότητα των επισκεπτών διέμεναν στο Άγιο Όρος για τρεις νύχτες (34), τέσσερις νύχτες (22) και δύο νύχτες (21). Αντίθετα, λιγότεροι έμειναν για πέντε νύχτες (6), για έξι και παραπάνω νύχτες (5) και για μια μόνο νύχτα (2) - (Πίνακας 18).

Ποια εποχή επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;	
Χειμώνας	3
Φθινόπωρο	24
Άνοιξη	28
Καλοκαίρι	35

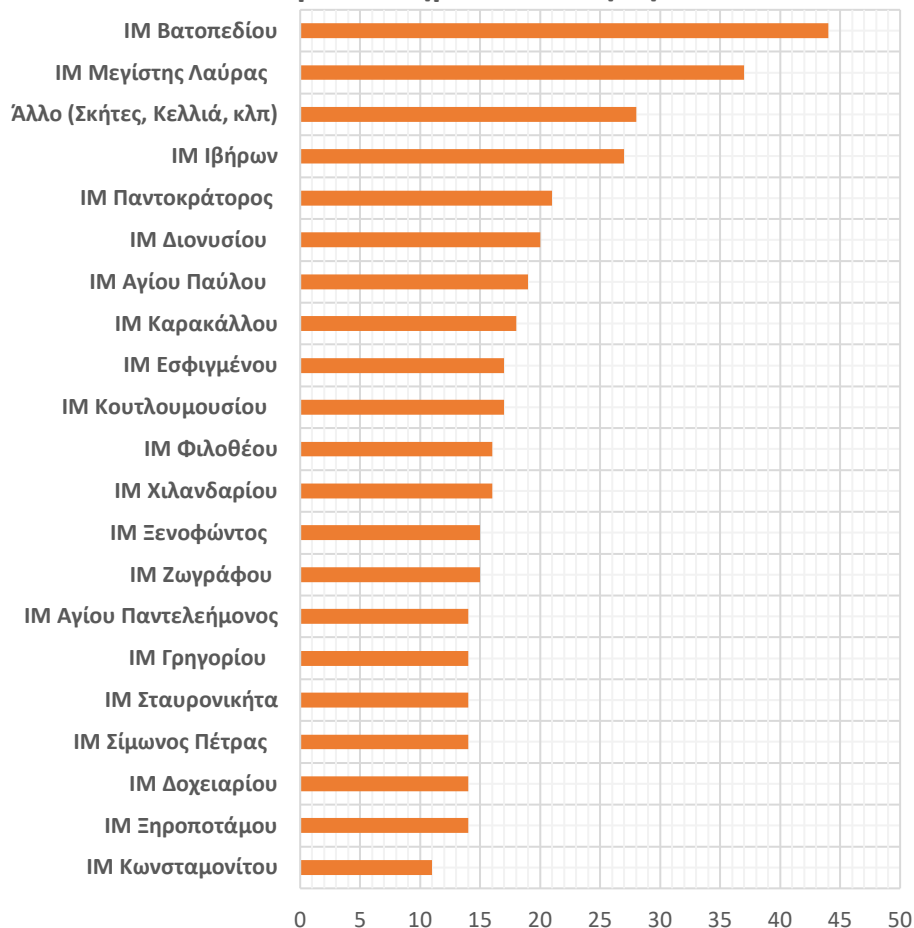
Πίνακας 17 – Εποχή επίσκεψης στο Άγιο Όρος

Ποια είναι η διάρκεια διαμονής	
Μια νύχτα	2
Δύο νύχτες	21
Τρεις νύχτες	34
Τέσσερις νύχτες	22
Πέντε νύχτες	6
Έξι νύχτες και άνω	5

Πίνακας 18 – Διάρκεια διαμονής στο Άγιο Όρος

- Οι πιο πολλοί από αυτούς έμειναν στην Ιερά Μονή του Βατοπαιδίου (44), στην Μεγίστης Λαύρας (37), των Ιβύρων (27) και άλλες σκήτες ή κελιά (28). Αρκετοί ήταν αυτοί που έμειναν στην Ιερά Μονή του Παντοκράτορος (21), του Διονυσίου (20), του Αγίου Παύλου (19) και της Καρακάλλου (18). Στη συνέχεια, λιγότεροι διέμεναν στην Ιερά Μονή της Εσφιγμένου (17), του Κουλτουμουσίου (17), της Φιλοθέου (16), της Χιλανδαρίου (16), του Ξενοφώντος (15) και του Ζωγράφου (15). Αντιθέτως, ακόμα λιγότεροι έμειναν στην Ιερά Μονή του Αγίου Παντελεήμονος (14), του Αγίου Γρηγορίου (14), του Σταυρονικήτα (14), της Σιμενώπετρας (14), του Δοχειαρίου (14), του Ξηροποτάμου (14) και Κωνσταμονίτου (11).

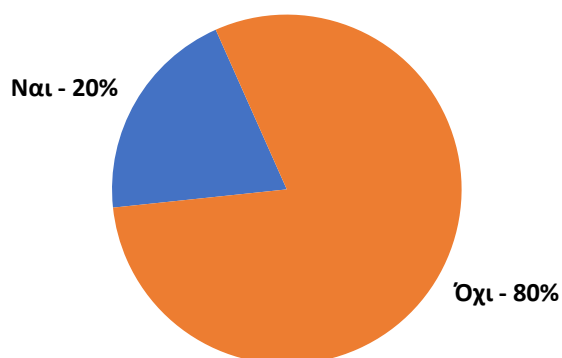
Ποια μοναστήρια επισκεφτήκατε

Σχήμα 11 – Συχνότητες επισκεψιμότητας των μοναστηριών του Αγίου Όρους

- Όσο αφορά την προσβασιμότητα στα μοναστήρια, οι περισσότεροι επισκέπτες (80%) ήταν δυσαρεστημένοι με την οδική τους πρόσβαση σε αυτά και μερικοί μόνο ήταν ευχαριστημένοι (20%).

Ήταν δύσκολη η οδική πρόσβαση

Σχήμα 12 – Προσβασιμότητα στα μοναστήρια

- Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πίνακα 19, οι περισσότεροι επισκέπτες πήγαν στα μοναστήρια με τα πόδια (64) ή με ταξί/λεωφορείο (61). Μερικοί επισκέπτες πήγαν με αυτοκίνητο (29) και λιγότεροι με άλλο μέσο (3). Επίσης, η πλειονότητα αυτών, ξόδεψαν ή σκοπεύουν να ξοδέψουν έως 100 ευρώ (32) κατά τη διάρκεια διαμονής τους στο Άγιο Όρος και 101 έως 200 ευρώ (29). Έπειτα, λιγότεροι ξόδεψαν ή θα ξοδέψουν 201 έως 300 ευρώ (16) και 301 έως 400 ευρώ (8). Ενώ ακόμα λιγότεροι, ξοδεύουν 401 έως 500 ευρώ (4) και πάνω από 500 ευρώ (1) - (Πίνακας 20).

Με ποιο μέσο μετακινηθήκατε μέσα στο Άγιο Όρος;	
Με αυτοκίνητο	29
Με ταξί / λεωφορείο	61
Με τα πόδια	64
Άλλο	3

Πίνακας 19 – Μέσα μετακίνησης στο Άγιο Όρος

Πόσα χρήματα περίπου ξοδέψατε / σκοπεύετε να ξοδέψετε κατά τη διάρκεια της διαμονής σας; (εξαιρουμένων των ακτοπλοϊκών και των μεταφορικών)	
Έως 100 ευρώ	32
101-200 ευρώ	29
201-300 ευρώ	16
301-400 ευρώ	8
401-500 ευρώ	4
500€ και άνω	1

Πίνακας 20 – Οικονομικά στοιχεία για τη διαμονή των επισκεπτών στο Άγιο Όρος

- Παρομοίως, τα χρήματα που δαπάνησαν οι περισσότεροι επισκέπτες στο Άγιο Όρος αφορούσαν το φαγητό (63), τα προϊόντα έκθεσης (56) και τα δώρα (39). Στη συνέχεια, ξόδεψαν μερικά χρήματα σε τάματα (24), δωρεές (21) και άλλα προϊόντα (3).

Που σκοπεύετε να δαπανήσετε / δαπανήσατε τα χρήματα σας	
Δωρεά	21
Τάματα	24
Δώρα	39
Προϊόντα έκθεσης	56
Φαγητό	63
Άλλο	3

Πίνακας 21 – Οικονομικά στοιχεία για τις δαπάνες των επισκεπτών στο Άγιο Όρος

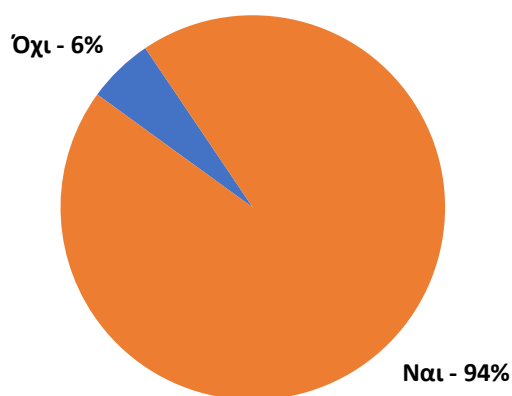
- Τέλος, όσο αφορά τη διαμονή των επισκεπτών στο Άγιο Όρος, η πλειονότητα των επισκεπτών τη χαρακτήρισε πολύ καλή (38) και πάρα πολύ καλή (37). Μερικοί τη χαρακτήρισαν καλή (10) και μέτρια (3) και πολλοί λίγοι καθόλου καλή (2) – (Πίνακας 22). Επιπλέον η πλειονότητα του δείγματος (94%) σκοπεύει να ξανά επισκεφτεί το Άγιο

Όρος σε αντίθεση με ένα μικρό ποσοστό επισκεπτών (6%) που δεν επιθυμούν να το ξανά επισκεφτούν στο μέλλον (Σχήμα 13).

Πως θα χαρακτηρίζατε τη διαμονή σας κατά την επίσκεψή σας στο Άγιο Όρος;	
Καθόλου καλή	2
Καλή	10
Μέτρια	3
Πολύ καλή	38
Πάρα πολύ καλή	37

Πίνακας 22 – Χαρακτηρισμός της διαμονής των επισκεπτών στο Άγιο Όρος

Σκοπεύετε να επισκεφτείτε ξανά το Άγιο Όρος

Σχήμα 13 – Πρόθεση νέας επίσκεψης

Συζήτηση

Η περιοχή του Αγίου Όρους ανέκαθεν αποτέλεσε μια περιοχή θρησκευτικής λατρείας αλλά και περιοχή πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσημα αναδείχθηκε ως μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς από την UNESCO και αποτέλεσε μια από τις σπουδαιότερες περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος της χώρας (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2020). Από τότε και έκτοτε, η περιοχή απέκτησε εκτός των άλλων πολιτιστικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον πολιτισμό είχαν τα χειρόγραφα παλαιά κείμενα καθώς και τα βυζαντινά κειμήλια που βρέθηκαν στην περιοχή. Εφόσον, από τα παλαιότερα χρόνια υπήρξαν κωδικογραφημένα χειρόγραφα έγγραφα και βυζαντινές εικόνες (Μελισσάκης, 2013). Μάλιστα, πολλά από αυτά χάθηκαν με τον χρόνο λόγω της έλλειψης γνώσεως από μοναχούς για τη σπουδαιότητά τους (Σκλαβενίτης, 2003). Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία και τις συνεντεύξεις των μοναχών, έχουν απομείνει αρκετά κειμήλια και χειρόγραφα ανεκτίμητης αξίας τα οποία βρίσκονται ως εκθέματα στις διάφορες μονές του Αγίου Όρους. Έτσι, οι περισσότερες μονές όπως η μονή Βατοπαιδίου, η οποία έχει και τα περισσότερα κειμήλια, έχει στην κατοχή της τη ζώνη της Παναγίας, αρκετές εικόνες από τα παλαιότερα χρόνια καθώς και διάφορα βυζαντινά ψηφιδωτά.

Για την ανάδειξη αυτών των εκθεμάτων βοήθησε αρκετά η δημοσιότητα των εκθεμάτων καθώς και η ξενάγηση στους επισκέπτες από τους μοναχούς. Εφόσον, κάθε χρόνο επισκέπτες από την Ελλάδα αλλά και από άλλα κράτη επισκέπτονται το Άγιο Όρος.

Από αυτούς, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εργασίας, οι περισσότεροι είναι άνδρες μέσης ηλικίας και διαμένουν στο Άγιο Όρος για περίπου τρεις ή τέσσερις μέρες με φίλους ή συγγενείς για προσευχή και αναψυχή. Επιπρόσθετα, η επιλογή της εποχής της επίσκεψης σχετίζεται κυρίως με τις καιρικές συνθήκες λόγω της δύσκολης μετακίνησης από τη μια μονή στην άλλη μονή. Έτσι, οι περισσότεροι επιλέγουν να επισκεφτούν το Άγιο Όρος κυρίως την άνοιξη ή το καλοκαίρι. Η πλειονότητα αυτών επιλέγει να διαμείνει στη μονή Βατοπαιδίου πιθανώς διότι αποτελεί την “καρδιά” του Αγίου Όρους και λόγω της ύπαρξης των σημαντικότερων πολιτιστικών κειμηλίων σε αυτό. Στη συνέχεια, σημαντικές για τους επισκέπτες είναι η μονή της Αγίας Λαύρας, η μονή των Ιβήρων και διάφορα κελιά και σκήτες. Επίσης, πολλοί από αυτούς ξόδεψαν αρκετά χρήματα για αγορές από τα εκθέματα και για φαγητό.

Παράλληλα, όμως οι περισσότεροι επισκέπτες έμειναν δυσαρεστημένοι από την μετακίνηση τους μεταξύ των μονών καθώς η πρόσβαση μεταξύ τους είναι ιδιαίτερα δύσκολη και οι

περισσότεροι από αυτούς αναγκάζονται να μετακινούνται με τα πόδια. Αυτό συμβαίνει λόγω της ιδιαιτερότητας της περιοχής και του έντονου ανάγλυφου της (Ντάφης, 2004) .

Βέβαια, οι περισσότεροι από αυτούς έχουν μείνει ευχαριστημένοι από την διαμονή τους στο Άγιο Όρος και πρόκειται να το ξανά επισκεφτούν στο μέλλον. Τέλος, στο Άγιο Όρος υπάρχουν πολλές πολιτιστικές διαδρομές από τις οποίες μερικές αναφέρονται στην παρούσα εργασία που μπορούσαν να αξιοποιηθούν και να αποτελέσουν ένα ισχυρό κίνητρο για τους επισκέπτες.

Συμπεράσματα

Το Άγιο Όρος αναμφισβήτητα αποτελεί ένα ιδιαίτερο πολιτιστικό και θρησκευτικό μέρος της Ελλάδας. Αυτό, διαπιστώνεται από το φυσικό περιβάλλον του, την αρχιτεκτονική των κτισμάτων του, τον βυζαντινό πολιτισμό και την πνευματικότητα που αποπνέει και καταστεί την περιήγηση στο Άγιο Όρος μία σπουδαία εμπειρία δημιουργώντας μοναδικά συναισθήματα και ιδιαίτερες εντυπώσεις στους προσκυνητές αλλά και στους ιδίους τους μονάχους παρέχοντας μια απaráμιλλη ηρεμία και γαλήνη.

Από την άλλη πλευρά, το μέρος αυτό με το πέρασμα των χρόνων, απέκτησε ένα τουριστικό χαρακτήρα. Η προώθηση του προορισμού πραγματοποιείται μέσω της πολιτισμικής κληρονομιάς του Αγίου Όρους η οποία περιλαμβάνει συνέδρια, δημοσιεύσεις και πιο πρόσφατα ενημέρωση και περιήγηση μέσω του διαδικτύου. Επιπρόσθετα, υπάρχει τουριστική ανάπτυξη η οποία πηγάζει από τη διασημότητα του Αγίου Όρους καθώς είναι πολύ γνωστό στον ορθόδοξο χριστιανικό κόσμο και προσελκύει πολλούς επισκέπτες, μελετητές και προσκυνητές κάθε χρόνο. Ακόμη, σημαντική είναι η γεωγραφική θέση που κατέχει το Άγιο Όρος, εφόσον βρίσκεται μακριά από τις πόλεις, από την ατμοσφαιρική ρύπανση και έχει παρθένα φύση η οποία παραμένει ανέγγιχτη σε μεγάλο βαθμό.

Παρόλα αυτά, η περιοχή του Αγίου Όρους κινδυνεύει κι αυτή από την κλιματική αλλαγή καθώς οι πυρκαγιές κατακαίουν τα δάση και πολλές φορές και απειλούν τα ίδια τα μνημεία. Επιπλέον, υπάρχουν και άλλες φυσικές καταστροφές, όπως πλημμύρες συνοδευόμενες από δυνατούς ανέμους που προκαλούν με τη σειρά τους φθορές στο φυσικό και δομημένο τοπίο του Άθω.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής ήταν η διερεύνηση των απόψεων των επισκεπτών του Αγίου Όρους για τη διαμονή τους σε αυτό και η ανάδειξη των πολιτιστικών διαδρομών. Επίσης, συλλέχθηκαν τα οικονομικά στοιχεία των επισκεπτών που αφορούν τις δαπάνες τους κατά τη διαμονή και διατροφή τους.

Στη συνέχεια, ακολούθησαν οι συνεντεύξεις σε μοναχούς των Μονών του Αγίου Όρους προκειμένου να βρεθούν ορισμένες προτάσεις για τις πολιτιστικές διαδρομές στο Άγιο Όρος. Οι συνεντεύξεις αυτές, αφορούσαν τα κειμήλια και τα πολιτιστικά δρώμενα των Μονών.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, όσο αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, φαίνεται ότι οι περισσότεροι επισκέπτες είναι Έλληνες μέσης ηλικίας κυρίως από την περιφέρεια Αττικής, κάτοικοι του εξωτερικού και άλλων περιφερειών. Είναι απόφοιτοι

Πανεπιστημίων, ιδιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι, έγγαμοι και άγαμοι. Η πλειονότητα από αυτούς, έχουν επισκεφτεί το Άγιο Όρος πρώτη έως δεύτερη φορά με φίλους ή μόνοι τους.

Παρομοίως, έχουν προγραμματίσει την είσοδο τους στο Άγιο Όρος με φίλους και γνωστούς και έχουν αντλήσει πληροφορίες από το διαδίκτυο. Επιπλέον, επισκέφτηκαν το Άγιο Όρος κυρίως για προσευχή και αναψυχή. Παράλληλα, επέλεξαν να επισκεφτούν το Άγιο Όρος κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες για τρεις έως τέσσερις νύχτες.

Οι πιο δημοφιλείς Ιερές Μονές ήταν η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, της Μεγίστης Λαύρας και των Ιβήρων. Ακόμη, η οδική πρόσβαση μεταξύ των μοναστηριών χαρακτηρίστηκε ως δύσκολη και η μετακίνηση έγινε κυρίως με τα πόδια ή με λεωφορείο/ταξί. Παρόλα αυτά, χαρακτήρισαν την διαμονή τους πολύ καλή και πάρα πολύ καλή και ότι θα ξανά επισκεφτούν το Άγιο Όρος στο μέλλον.

Όσο αφορά τα οικονομικά στοιχεία, οι δαπάνες τους κατά την διαμονή στο Άγιο Όρος, αφορούσαν κυρίως το φαγητό, τα προϊόντα έκθεσης και τα δώρα.

Τέλος, από τις συνεντεύξεις των μοναχών που αναλύθηκαν, φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετά κειμήλια πολιτιστικής κληρονομιάς και βυζαντινά μοναστήρια που μπορούν να αναδειχθούν ακόμη περισσότερο και να συμβάλλουν στην τουριστική και πολιτισμική ανάπτυξη καθώς και εκδηλώσεις εκτός Αγίου Όρους που δίνουν τη δυνατότητα να αξιοποιηθούν κατάλληλα για τη δημιουργία νέων πολιτιστικών διαδρομών του Αγίου Όρους.

Έντυπη Βιβλιογραφία

- “Το Γεροντικό του Αγίου Όρους”, Αγιορείτης Μοναχός Ανδρέας, έκδοση Άθως (2009)
- “Το φυσικό κάλλος του Αγίου Όρους”, “The natural beauty of Mount Athos”, Ημερολόγιο 2003, έκδοση “Αγιορείτικη Εστία” (2003).
- Αθανασιάδης, Ν., 1998. Μονάδες βλάστησης της ζώνης των αιφυλλων πλατυφύλλων στο Άγιο Όρος. Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997 (Εκδόσεις Ο.Π.Π.Ε.Θ.).
- Διαπιστώσεις, αιτιάσεις και παραδοχές γύρω από τον πληθυσμό του Αγίου Όρους Σιδηρόπουλος Γεώργιος Επικ.Καθηγητής, Παν/μιο Αιγαίου, Τμ Γεωγραφίας
- Βαβαλέκας, Κ. 1998. Η πανίδα του Αγίου Όρους. Φύση και Φυσικό Περιβάλλον Αγίου Όρους. Ο.Π.Π.Θ.
- Παναγιώτης Χοβαρδάς, Η ακτή της Χαλκιδικής κατά τους ιστορικούς χρόνους, Διπλωματική Εργασία, Ιστορικό Αρχαιολογικό ΑΠΘ, 1997
- Αρχ. Παντελεήμωνος Ροδοπούλου, «Η ιεραρχική οργάνωση της Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1965.
- Η Ιερά Σκήτη της Αγίας Άννης, Εκδόσεις Αδελφότητα Καστριναίων Έκδόσεις, Άγιο Όρος 2007.
- Οδοιπορικό στον Άγιον Όρος, Παναγιώτου Χρήστου, Εκδόσεις «ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ» Θεσσαλονίκη 1994
- Σωτήρης Καδάς, Το Άγιον Όρος. Τα μοναστήρια και οι θησαυροί τους, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1994
- Μ. Χατζηδάκη, Ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 1996
- Νίκος Σβορώνος, Το Άγιον Όρος, στο συλλογικό “Μακεδονία: 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού”, Εκδοτική Αθηνών, 1992,
- Κωνσταντίνος Παπουλίδης, “Άγιον Όρος: όταν έσπασε το άβατο”, Το άγνωστο 21, Ε' Ιστορικά, τ/χ.23, (23 Μαρτίου 2000)
- Ιωάννης Μαμαλάκης, “Τα μαρτύρια των Αγιορειτών επί Μεχμέτ Εμίν Αβδουλάχ Πασά” Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, τομ.17 (1963-1964)
- Χρήστος Καρδάρης, “Το Άγιον Όρος κατά τη γερμανική κατοχή (1941-1944)”, στο: Ελληνική Ιστορική Εταιρεία, ΙΣΤ΄ Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο (26-28 Μαΐου 1995)
- Ντάφης, Σ., 1992. Οικολογική διαχείριση περιοχής Ι. Μ. Σίμωνος Πέτρας Αγίου Όρους. Ιερά Μονή Σιμωνόπετρας.

- Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, τόμος Β, εκδόσεις Μέλισσα, Αθηνά 1991
- Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου της Ιεράς Μονής Στραυρονικήτα, 1998
- Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου της Ιεράς Μονής Ξενοφώντος, 1996
- Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου της Ιεράς Μονής Παντοκράτορα, 1998
- Μονή Ξενοφώντος, ένθετο «επτά ημέρες», εφημερίδα Καθημερινή, 2002
- Προσκυνητάριο Ιεράς Μονής Βατοπεδίου, Έκδοση της Ιεράς Μονής, 1993
- Γαβριήλ. Αρχιμανδρίτης, Η εν αγίου Όρου «Ιερά μονή του Αγίου Διονυσίου, Αθήνα, Αστήρ 1959.
- Ντάφης, Σπ., 1998. Φύση και φυσικό περιβάλλον Αγίου Όρους. Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997. Εκδόσεις Ο.Π.Π.Ε.Θ.
- Γεώργιος Σιδηρόπουλος - Φωκίων Κοτζαγεώργης, Πληθυσμιακή Γεωγραφία του Αγίου Όρους: Ζητήματα καταγραφής- Ιεροί Τόποι, «ΤΑ ΝΕΑ» εκδόσεις ΜΙΛΗΤΟΣ, 2021
- Κακούρος Π., Ντάφης, Σ. (2004). Τεχνική μελέτη για την ανόρθωση των δασών με *Quercus ilex* και των δασών με *Quercus frainetto* του Αγίου Όρους. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων. Θέρμη.
- Μελίσσας, Ζ., Βιβλιοθήκες των Ιερών Μονών. Τεκμήρια λατρείας και λογιόσύνης. Ζωντανοί οργανισμοί και χώροι φύλαξης κειμηλίων. Λόγιοι και Λογιόσύνη στο Άγιο Όρος, Αγιορείτικη Εστία, Θεσσαλονίκη, 2013.
- Σκλαβενίτης, Τ. Ε. (2003). Η Βιβλιοθήκη των εντύπων της Μονής Μεγίστης Λαύρας του Άθω. Μνήμων, Ανακτήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2021 από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/mnimon/article/view/7833>
- Άθως «Το περιβόλι της Πανάγιας, Gerhard Trumler, εκδόσεις ADAM DITIONS, Αθήνα 2000.
- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (2020). Πράσινες πολιτιστικές διαδρομές, στα ελληνικά μνημεία της UNESCO. Ανακτήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2021 από: <https://www.culture.gov.gr>
- Αρχιμανδρίτης Ευδόκιμος Καρακουλάκης, Διοίκηση και Οργάνωση Του Αγίου Όρους σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη και το Νομοθετικό Διάταγμα 10/16.9.1926, Ι.Μ. Κουτλουμουσίου 2008
- Νικηφόρου Κωνσταντίνου [Μικραγιαννανίτου] Μητροπολίτου Κεντρίας Αφρικής, “Το Άγιον Όρος Άθως”, Θεσσαλονίκη 2003

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- https://el.wikipedia.org/wiki/Άγιο_Όρος - Ημερομηνία θέασης 14/07/2021
- <https://www.athoszone.com/thesi-klima-viopoikilotita/> - Ημερομηνία θέασης 15/07/2021
- <https://www.athoszone.com/mones/> - Ημερομηνία θέασης 15/07/2021
- <http://www.neaskiti.gr/6714DBA0.el.aspx> - Ημερομηνία θέασης 10/08/2021
- <https://www.kedak.gr> - Ημερομηνία θέασης 17/08/2021
- <https://whc.unesco.org/en/list/454> - Ημερομηνία θέασης 17/08/2021
- http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2367 - Ημερομηνία θέασης 14/08/2021
- <https://www.mountathos.org/el-GR/Home.aspx> - Ημερομηνία θέασης 10/07/2021
- <https://athoskivotos.eu/> - Ημερομηνία θέασης 10/08/2021
- <https://proskynitaria1.mountathos.org/> - Ημερομηνία θέασης 10/08/2021
- http://odysseus.culture.gr/h/3/gh352.jsp?obj_id=2367 - Ημερομηνία θέασης 06/08/2021
- http://paratiritirio-amarousiou.blogspot.com/2018/10/blog-post_54.html - Ημερομηνία θέασης 22/07/2021
- https://www.athonian.gr/index.php?dispatch=suppliers.view&supplier_id=12 - Ημερομηνία θέασης 17/08/2021
- <https://www.orthodoxianewsagency.gr/agioreitika/oloklirothike-i-ekthesi-perasma-sto-fos> - Ημερομηνία θέασης 12/08/2021
- <https://agioros.tripod.com/> - Ημερομηνία θέασης 25/08/2021
- <https://ikivotos.gr/post/4550/athwniada-ekklhsiastikh-akadhmia> - Ημερομηνία θέασης 25/08/2021
- <https://www.lifo.gr/now/greece/ti-apanta-i-athoniada-sholi-sto-agio-oros-gia-ton-12hrono-mihali-poy-egine-monahos> - Ημερομηνία θέασης 25/08/2021

Παράρτημα Α΄

Ερωτηματολόγιο

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την έρευνα και έχει ως αντικείμενο την διερεύνηση των απόψεων, στάσεων και αντιλήψεων για τη διαμονή των επισκεπτών του Αγίου Όρους.

Οι πληροφορίες που θα μας δώσετε είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς στο Π.Μ.Σ. «Βιώσιμη Ανάπτυξη» του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου Αθηνών.

1. Ηλικία

☐ έως 18	☐ 46 – 65
☐ 18 – 30	☐ 65
☐ 31 – 45	

2. Χώρα μόνιμης κατοικίας

☐ Ελλάδα	☐ Άλλη

3. Περιφέρεια μόνιμης κατοικίας

☐ Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	☐ Στερεά Ελλάδα
☐ Κεντρική Μακεδονία	☐ Αττική
☐ Δυτική Μακεδονία	☐ Πελοπόννησος
☐ Ήπειρος	☐ Βόρειο Αιγαίο
☐ Θεσσαλία	☐ Νότιο Αιγαίο
☐ Ιόνιοι Νήσοι	☐ Κρήτη
☐ Δυτική Ελλάδα	☐ Άλλη

4. Μορφωτικό επίπεδο

☐ Υποχρεωτική εκπαίδευση	☐ Κάτοχος Μεταπτυχιακού
☐ Απόφοιτος Λυκείου	☐ Κάτοχος Διδακτορικού
☐ Απόφοιτος ΑΤΕΙ/ΑΕΙ	

5. Επάγγελμα

☐ Ιδιωτικός υπάλληλος	☐ Άνεργος
☐ Δημόσιος υπάλληλος	☐ Συνταξιούχος
☐ Ελεύθερος επαγγελματίας	☐ Άλλο
☐ Φοιτητής	

6. Οικογενειακή κατάσταση

☐ Άγαμος	☐ Διαζευγμένος
☐ Έγγαμος	☐ Χήρος
☐ Σε σύμφωνο συμβίωσης	☐ Άλλο

7. Οικογενειακό εισόδημα

☐ έως 10.000 €	☐ 31.000 € έως 50.000€
☐ 11.000 € έως 30.000 €	☐ άνω των 50.000€

8. Πόσες φορές επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;

☐ Καμία / Πρώτη φορά	☐ 4
☐ 2	☐ 5 και άνω
☐ 3	

9. Με ποιον επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;

☐ Μόνος	☐ Με οικογενειακά μέλη/συγγενείς
☐ Με φίλους	☐ Άλλο
☐ Με συνεργάτες/συνάδελφους	

10. Πως προγραμματίσατε την είσοδο σας στο Άγιο Όρος;

☐ Ατομικά	☐ Μέσω πρακτορείου
☐ Μέσω Φίλων/ Γνωστών	☐ Άλλο

11. Πώς βρήκατε πληροφορίες για το Άγιο Όρος;

☐ Διαδίκτυο (Internet)	☐ Τουριστικά γραφεία
☐ Οικογενειακά μέλη/Συγγενείς	☐ Άλλο
☐ Φίλοι	

12. Για ποιο λόγο επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;

☐ Για Αναψυχή	☐ Για Πολιτιστικούς Λόγους
☐ Για Τουρισμό	☐ Για Ερευνητικούς Σκοπούς
☐ Για Προσευχή	☐ Άλλο
☐ Για Εργασία	

13. Ποια εποχή επισκεφτήκατε το Άγιο Όρος;

☐ Φθινόπωρο	☐ Άνοιξη
☐ Χειμώνας	☐ Καλοκαίρι

14. Ποια είναι η διάρκεια διαμονής

☐ 1 νύχτα	☐ 4 νύχτες
☐ 2 νύχτες	☐ 5 νύχτες
☐ 3 νύχτες	☐ 6 νύχτες και άνω

15. Ποια μοναστήρια επισκεφτήκατε:

☐ Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας	☐ Ιερά Μονή Φιλοθέου
☐ Ιερά Μονή Βατοπεδίου	☐ Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας
☐ Ιερά Μονή Ιβήρων	☐ Ιερά Μονή Αγίου Παύλου
☐ Ιερά Μονή Χιλανδαρίου	☐ Ιερά Μονή Σταυρονικήτα
☐ Ιερά Μονή Διονυσίου	☐ Ιερά Μονή Ξενοφώντος
☐ Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου	☐ Ιερά Μονή Γρηγορίου
☐ Ιερά Μονή Παντοκράτορος	☐ Ιερά Μονή Εσφιγμένου
☐ Ιερά Μονή Ξηροποτάμου	☐ Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος
☐ Ιερά Μονή Ζωγράφου	☐ Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου
☐ Ιερά Μονή Δοχειαρίου	☐ Άλλο (Σκήτες/ Κελιά / Καλύβια /
☐ Ιερά Μονή Καρακάλλου	Καθίσματα / Ερημητήρια)

16. Ήταν δύσκολη η οδική πρόσβαση για τη Μονή ή το μέρος που επισκεφτήκατε;

☐ Ναι	☐ Όχι

17. Με ποιο μέσο μετακινηθήκατε μέσα στο Άγιο Όρος;

☐ Με αυτοκίνητο	☐ Με τα πόδια
☐ Με ταξί	☐ Άλλο

18. Πόσα χρήματα περίπου ξοδέψατε / σκοπεύετε να ξοδέψετε κατά τη διάρκεια της διαμονής σας; (εξαιρουμένων των ακτοπλοϊκών και των μεταφορικών)

☐ έως 100€	☐ 301-400€
☐ 101-200€	☐ 401-500€
☐ 201-300€	☐ περισσότερα από 500€

19. Που σκοπεύετε να δαπανήσετε τα χρήματα σας

☐ Φαγητό	☐ Τάματα
☐ Προϊόντα έκθεσης	☐ Δώρα
☐ Δωρεά	☐ Άλλο

20. Πως θα χαρακτηρίζατε τη διαμονή σας κατά την επίσκεψή σας στο Άγιο Όρος;

☐ Καθόλου καλή	☐ Πολύ καλή
☐ Καλή	☐ Πάρα πολύ καλή
☐ Μέτρια	

21. Σκοπεύετε να επισκεφτείτε ξανά το Άγιο Όρος;

☐ Ναι	☐ Όχι

Παράρτημα Β΄

Ερωτηματολόγιο εργασίας “Πολιτιστικές Διαδρομές στο Άγιο Όρος”

Ιερά Μονή: _____

Στοιχεία ατόμου που απάντησε τις ερωτήσεις: _____

Ημερομηνία: _____

Μπορούμε να αναφέρουμε τα στοιχεία σας στην εργασία εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο;

☐ ΝΑΙ

☐ ΟΧΙ

1. Υπάρχουν αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς στην Μονή σας; Εάν ναι ποια από αυτά είναι ακίνητα (κτίσματα, κτηριακά συγκροτήματα, αρχαιολογικοί χώροι, κλπ.) και ποια κινητά (έργα τέχνης και τεχνικής, γραπτά, αρχαιολογικά ευρήματα, οπτικοακουστικό υλικό, κλπ.);

2. Υπάρχουν Βυζαντινά κειμήλια στη μονή σας; Εάν ναι ποια είναι τα κυριότερα από αυτά;

3. Υπάρχουν κάποια εκθέματα στη μονή σας τα οποία εκθέτονται σε επισκέπτες; Εάν ναι ποια είναι αυτά;

4. Ποιο από τα εκθέματα είναι το πιο γνωστό στη μονή σας;

5. Ποιο από τα εκθέματα επιθυμούν οι περισσότεροι επισκέπτες να δουν;

6. Υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί στα εκθέματα της Μονής σας αναφορικά με την έκθεση τους και τον αριθμό των επισκεπτών τους;

7. Υπάρχουν εξωτερικοί δημόσιοι συνεργάτες (όπως αρχαιολογία, δήμοι, περιφέρεια, κλπ.) με τους οποίους συνεργάζεστε για την ανάδειξη των εκθεμάτων και κειμηλίων της Μονής σας;

8. Θεωρείτε ότι πέρα από τα εκθέματα, η βελτίωση της πρόσβασης και των μονοπατιών προς την Μονή σας, θα την αναδείξει περισσότερο;

9. Πραγματοποιούνται από την Μονή σας κάποιες πολιτιστικές δραστηριότητες για τους επισκέπτες; Εάν ναι ποιες είναι αυτές;

10. Πόσο θεωρείτε ότι η διατήρηση των μνημείων και των εκθεμάτων της Μονής σας αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς;

11. Θεωρείτε ότι η ένταξη του Αγίου Όρους στην UNESCO, αποτελεί ένα επιπλέον ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τον τομέα του Θρησκευτικού και Πολιτιστικού Τουρισμού?

12. Θεωρείτε ότι υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των Μονών για την προσέλκυση επισκεπτών;

13. Γνωρίζετε αν η Μονή σας σκοπεύει τα επόμενα χρόνια να προγραμματίσει κάποια συνεργασία με ιδιώτες για τη διοργάνωση πολιτιστικών διαδρομών ώστε να αυξηθεί η επισκεψιμότητα της;

14. Υπάρχουν επισκέπτες που δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να συμμετάσχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις στο μέλλον;

15. Έχετε αξιοποιήσει ως Μονή κάποιο πρόγραμμα ΕΣΠΑ ή άλλης μορφής χρηματοδότηση από το 2014 και μετά; Εάν ναι από πού, τι αφορούσε, πότε υλοποιήθηκε, και τι προϋπολογισμό είχε;

16. Θεωρείτε ότι η ετήσια οικονομική ενίσχυση του κράτους επαρκεί για την συντήρηση της Μονής και των κειμηλίων αυτής;

17. Οι δωρεές προς την Μονή σας συμβάλουν στην βιωσιμότητα της;

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασία σας καθώς και για τον πολύτιμο χρόνο που διαθέσατε.